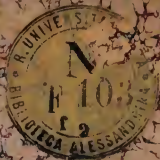

R. UNIVERS.
BIBLIOTECA ALESSANDRINA
N
F 103
f 2

PETRI IACOBI MONTI FALCHII DE COGNOMINI-BVS DEORVM OPVSCVLVM.

ALPHAENI

INSIGNIA

¶ Ad Lectorem.

Quisqs amas ueterum cognomina nosse deorum
Et ferias, ludos, sacra, cerimonias.
Numinibus ue quibus quę uictima detur, adesto.
Hic liber ostendet quod cupis, omne tibi.
Sed nō scripta nimis docto hæc, nō scripta malignis
Inuide, differ opus, dum legis ista, tuum.

PETRVS IACOBVS MONTI FALCHIVS ALPHAENO PERVSIAE ET VMBRIAE QVAESTORI. S. P. D.

MORIS olim fuit & adhuc extat quod q nouum ſcripſiſſet opus id alicui principi dedicaret, ea (ni fallor) gratia ut famam ſibi fauorẽq; tali dedicatione pararet: ſic. M. Manlius ſuum poema Auguſto. Valerius max. facta & dicta memorabilia Tiberio. Plinius naturalis hiſtoriæ libros Veſpaſiano. Vegetius rei militaris epitomen Valentiniano. Aelianus ſuas acies Hadriano. Iuſtinus Pompei trogi excerpta Antonino Cæſaribus dicauere. Ex recentioribus uero q ſui fructus ingenii Pontifici maximo uel Cardinalibus aut Regibus aut Imperatori non ſcribat uides neminem. Nonnulli ſunt q ſuos libros alii domeſticis alii amicis amicitiæ ac beneuolentiæ tantum cauſa donant: ut illis hoc modo gratificẽtur. Facit hoc Cicero qui officia Marco filio. De oratore ad Quintum fratrem. De Perfecto oratore ad Brutum. De topicis opus ad Trebatium miſit. Macrobius quoq; ſua filio Saturnalia: & Terentianus etiam filio ac genero de literis ſyllabiſq; & metris opus oppido eruditum dedit. Taceo Iulium firmicum: q Mauortio Lolliano. Priſcianum: qui Iuliano uiro patritio. Lucretium qui Memmio. Varronem qui Cæſari & Ciceroni amicis ſuas lucubrationes tranſmiſit. Quod ſi roſcii literaꝝ uiris in principatu & imperio cõſtitutis ſua ſcripta obtulere: ſi clariſſimi

auctores ea que composuerant amicis impertie
re: quanto conuenientius mea paruitas aliquem
suis opusculis patronum quærat? aliqua nostris
amicis munuscula & nos dabimus? Profecto ip-
se cum duos modo libellos, vnum de deorꝝ / de
sacris celebritatibus alterum peperissem cogita-
bam & ego cui dignius donarentur. Cogitanti
tua euestigio dignitas in mentem uenit. Es. n. uir
(absit adulatio) summa eruditione atqꝫ auctori-
tate, magna diligentia, fide, probitate, ut non in-
iuria Põtifex max. te suum tot annos questorem
habeat. Te omnes eruditi obseruent. Alphænum
omnes ament & iidem (quod rarum est) colant.
Me uero tam semper tua humanitate dilexisti, ut
ingratus videri queã, nisi te aliquo munere donẽ
qualecunqꝫ esset. At quid noctuas (dicat aliquis)
Athenas tulisti? An putabas talia ab Alphæno
ignorari? minime gentium. Sed non dantur di-
uiti munera ut egenti. Neque tua, uerum mea cau
sa libellum hunc prębui, ut habeat per quem se-
curus in lucem prodeat. A quo defendatur, mali
gnitatis dentes te uindice non extimeat. Tuæ no
bilitatis fuerit eum læta frõte suscipere, neqꝫ spe
quam de te semper habuit fraudare. quod ut fa-
cias quia benignitate ipsa benigniorem te semp
cognoui, ac nihil minus q̃ p̃cibus gaudere, haud
pluribus uerbis orem. Illud sane de meis libel-
lis tacere non potui & si nõ aliam, saltem hanc
fore in illis utilitatem, ut deorum cognomina &
sacrę celebritates per sexcenta sparsæ uolumina
uno in loco quęrendi euitato fastidio q̃ facilli-
me habeantur. Vale.

Petri Iacobi Montifalchij de cognominibus deorum Opusculum.

I DEORVM dicet aliquis tanta est multitudo si quidem eorum duo & triginta millia Hesiodus numerat, quando ad illorū cognominum finem ue// nietur ? Equidem innumeros apud ueteres fuisse olim deos haud negarim: quod & diuus Augustinus refert in libris quos scripsit de ciuitate diuina: & Iuue nalis uti superstitiosum in Satira. xiii. taxare ui// detur. Sed nos haud qdem de omnibus uerum de maioribus nobilioribusq; dicturi sumus, ut illi sunt quos selectos adpellatos uno disticho/ Ennius cōplexus fuit. Iuno: Vesta: Minerua: Ce// res: Diana: Venus: Mars: Mercurius: Iouis: Ne// ptunus: Vulcanus: Apollo: necnō Saturnus cum Ope uxore & Iano regni socio. Qui quoniā sunt antiquiores ab eis exordiemur suo reliquos or// dine relaturi atq; ita ut aliqua nobis de indu// stria aliqua etiam inscitia praetereantur. Non. n. hi sumus quibus omnia dicere certum sit non παντων γνωμονικοὶ id namq; diuinum est haud hu// manum: non Argi aut Lyncei ut nunq̄ coecutia// mus. Tritum adagium est funda non omneis pi sces capit supra quos iacitur. Illud sane testari queam ex latinis deorum cognominibus, etiam

græcis que nostris in usu poetis existant paucissima esse que hic desiderentur:

DE SATVRNI COGNOMINIBVS

Saturnus unde.

¶ SATVRNVS a satu dictus est, cuius causa de cælo fit: quod sane Saturnũ esse multis fit per sua sum: sicut Opem illius uxoré esse terram tradente Macrobio. & si paulo ante Idem scribit ꝓpter abscissorum pudendorum fabulam Patri a nostris eũ Saturnum uocatum παρὰ τὴν σάθην quod membrũ virile declarat. Idem alibi Macrobius tradit saturnum esse temporis auctorem, & ideo a græcis immutata litera κρόνον quasi χρόνον hoc est tempus uocari. Cicero (quod & Lactantius rèpetit) Saturnum prodit dictum esse ꝙ saturetur annis cum sit tempus aut temporis cursum conuersionemq; continens. hic SATVRNVS PATER cõiuncte dictus teste Gellio. hic FALCIFER a poetis nominatur. Oui. Ante pererrato falcifer orbe deus. Idem Te fera nequicq̃ placidum spondentia Martis Sydera presserũt falciferiq; senis. a falce illi adtributa, ꝙ tempus omnia metat. ut Macrobius refert. Item STERCVLIVS ꝙ Saturnus omnium primus agris fœcunditaté comparant teste Macrobio. et si Plinius atque Seruius honoratus aliter.

[margin: Saturnus Pater. Falcifer. Sterculius]

DE COGNOMINIBVS OPIS.

¶ OPS saturni uxor & soror nomé habet uel quia eius ope (nam terra esse tradiẽ) humanę vitę aliméta queruntur. uel ab opere per quod fru

[margin: Ops. ops unde]

ctus frugesq́ue nascunt ut inqt Macrobius. græce RHEA uocatur teste Eusebio de præpara. euange. & Ausonio in monosyllabis eo hemisticho. post hanc Rhea, quæ latiis ops. fortasse ἀπὸ τοῦ ῥέω. i. fluo, quod terra affluens omnium sit rerum. Eadem CYBELE nominatur Vergi. Hinc mater cultrix Cybele, corybantiaq́ue aera, a loco qui est in phrygia. ut vult Strabo. siue quia homines in furorem agat. quod græci κύβον dicunt. ut scribit Sextus Pompeius Festus. Inuenies quãdoq́ue Cybelen penultima longa ut: Et lotam paruo reuocant Almone cybelen. Apud Lucanum. Ouidius dixit cybeleia mater illo uersu Attonitusq́ue seces ut quos cybeleia mater Incitat ad phrygios uilia mẽbra modos. uocatur & ALMA MATER ab alendo. MATER PHRYGIA a regione, quam dilexit. MATER IDAEA ab Ida, q mons est tam Phrygiæ q̃ Cretæ. & utrobiq́ue Cybeles cerimoniæ celebrabãtur. Ad eam Vergilius Alma parens Idaea deum, cui Dindyma cordi Turrigeræq́ue urbes. biiugiq́ue ad frena leones. Tibullus. At qui non audit musas, qui uendit amorem Idaeę currus ille sequatur Opis. DINDYMENE. a dindymis phrygię monte qui Pesinunti imminet urbi auctore Strabone. Martialis: Non per mystica sacra Dindymenes. Strabo mõtem numero multitudinis uocat, vt Virgilius paulo ante a nobis citatus, & Ouidius qui ait Dindymaq́ue & Mycale. & Vergilius ipse alibi. Ite per alta Dindyma. Statius Dindymon ĩ singulari. Cui uertice sacro Dindymon & celsis decreuit fontibus Ida. & Propertius Dindymos & sacrę fabricata inuenta Cybeles. Vbi animaduertendum Statium neutro, Propertium

Rhea

Cybele

Alma mater

Mater phrygia

Mater idea

Dindymene

mascu. genere. Dindymon protulisse. Nam Catullus in dubio posuit Dea magna, dea Cybele, dea domina Dindymi. Strabo idem quem paulo ante citaui scribit alibi Didyma Thessaliȩ montes esse ubi DIDYMEAE deum matris fanum. A. turribus etiam qbus delectaretur: siue a turrita corona quam gestarit appellata est dea TVRRIGERA. Statius. Ille phryges lucos matris penetralia cędit Turrigeræ. Item TVRRITA. Properti⁹ claudia turritȩ rara ministra deȩ. MATER MYGDONIA, a Mygodonia regione Phrygiæ contermina. Valerius flaccus. Mygdoniȩ Pan iussa ferés sęuissima matris. PESINVNTIA. a Pesinunte oppido phrygiȩ, ubi templum honoresq; ac sacra ei fuerunt auctore Strabone & Diodoro. De hoc oppido intellegit Valerius maxi. dum ait matri deũ sępe numero imperatores nostri compotes victoriarum suscepta uota Pesinunté profecti soluerunt. Nam deũm mater Ops est. ex qua saturni semine nati Iupiter/Neptunus/Pluto/Ceres/Vesta. Idcirco MAGNA MATER cognominatur. Idem: Genutius (inquit) qdam magnȩ matris Gallus. Silius italicus. magneq; Reate dicatũ Cælicolum matri. Idem cælicolũ genitrix, numen quod numina nobis Cuncta creas, cuius proles terramq; fretumq; Syderaq; & manes regnorum sorte gubernant. Eadem BERECYNTIA nuncupaẽ Vergil. qualis Berecynthia mater: Inuehitur curru phrygias turrita per urbes læta deum partu centum cõplexa nepotes. Omneis cælicolas omneis supera alta tenentes. nimirum a Berecyntho. phrygiȩ castello ubi colebatur teste Seruio. Apud Strabonem modo hanc ANGIDISTAM, modo ANDI-

Turrigera
Turrita
Mater mygdonia
Pesinuntia
Ex ope procreati
Magna mater
Berecynthia

RINAM modo ASPORINAM uocatam legimus. Martialis ENTHEAM dixit ita inquiens. Quem se ctis ululat matris Enthee Gallus ἀπὸ του ἐνθουσιάω ꝙ est insanio quia homines presertim gallos sacerdotes insanire facit: ut supra in cybeleii nominis interpretatione demonstrauimus. Refert Macrobius Labeonem sensisse hanc & bonam deam eandem esse.

DE IANI NOMINIBVS.

IANVS italię rex qui Saturnum a Ioue filio pulsum excepit, exceptum regni societate donauit: uariis & ipse nominibus fertur Clausius siue Clusius. Patultius. Cōsuuius. Quirinus. Iunonius Ianus pater. Deus clauiger. Deus geminus. Deus biceps. Deus bifrons. IANVM Pompeius festus ab iatu aspiratione detracta dictum autumat eo ꝙ ipse sit chaos, cui omniū primo supplicabāt: ueluti parenti a quo rerum omnium factum putabant initium ipso apud Ouidium ita dicente. Me chaos antiqui (nam sum res prisca) uocabant. Accipe q̄ longi temporis acta canam. Lucidus hic aer & que tria corpora restant Ignis aqua & tellus vnus aceruus erāt. Vt semel hęc rerum secessit lite suarū. Inq; nouas abiit massa soluta domos: Flamma petit cælum. ꝓpior locus aerea cæpit: Sederūt medio terra fretumq; loco. Tunc ego q fueram globs & sine imagine moles In faciem redii dignaq; mēbra deo. Alii mūdum idest cælum referente Macrobio esse uoluerunt: Ianumq; dici ab eundo ꝙ mundus semper

Ianum

eat: dum in orbem uoluitur: & ex se initium faciens in se refertur. Vnde Cicero EANVM nõ ianum nominat ab eũdo. Ideo & apud nos i quatuor spectat partes, ut demonstrat simulachrum eius Faleris adiectũ. Proptereaq; QVADRIFORMIS a quibusdam uocatus. Ouidius quia Ianuę præsidet Ianum dici uoluisse uidetur dum deus ille apud ipsum sic ait Præsideo forib⁹ cæli cum mitibus horis Et redit officio Iupiter ipse meo. Inde uocor Ianus. Quam sane rem Macrobius quoq; indicat scribens in hunc prope modum sed apud nos Ianum omnib⁹ præesse ianuis nomen ostẽdit CLAVSIVM siue CLVSIVM nominauere quia bello eius aulę patent pace claudũtur ut Macrobius tradit. Apud Ouidium ipẽ ita inquit. Nomina ridebis, modo nãq; Patultius idẽ Et modo sacrifico Clusius ore uocor. Scilicet alterno uoluit rudis illa uetustas Nomine diuersas significare vices. CONSVVIVS eodem Macrobio inq̃ auctore dictus fuit a conserendo hoc est a propagine humani generis: quæ Iano auctore conseritur. QVIRINVS quasi bellorum potens ab hasta quam Sabini Curim uocãt. IVNONIVS q̃si non solum Ianuarii Sed omnium mensium ingressum tenẽs. Inditione.n. Iunonis sunt omnes kalendę PATER quasi deoꝶ deus. Iuue. Respondes his Iane pater. CLAVIGER. namq; cum claui & virga figuratur quasi omnium portarũ custos ac rector uiarum. Ouidius. Clauigerum uerbis alloquor ipse deum. GEMINVS ꝓpter ancipitem imaginem, de qua Ouidius Tum sacer ancipiti mirandus imagine Ianus. eadem causa BICEPS

Quadriformis

Clausus Clusius

Consiuius

Quirinus
Iunonius

Pater
Clauiger

Geminus

Biceps

& BIFRONS. Oui. Iane biceps anni tacite laben-tis origo Solus de superis qui tua terga vides. Ab Oratio MATVTINVS uocat a mane quæ po-tior est diei pars. Nam bon⁹ a mane (ut dicitur) dies incipit. ut nō iniuria ab Hesiodo pręcipiat: Mane operi adsurgas. opis pars tertia mane cō-ficitur. Qui aliquid bene incipiūt matutino tem-pore incipere consueuerunt ut ait Acron Oratii interpres. Ianus autem rebus incipiendis preest. Ideo ab aliquid ordientibus inuocatur sicut ab Oratio cuius hoc sit carmen. Matutine pater seu Iane libętius audis Vnde homines operum pri-mos vitęq; labores instituunt. Sic diis placitum tu carminis esto Principium.

DE COGNOMINIBVS IOVIS.

IVPITER a iuuando nomen accepit ut sit Iupiter iuuans pater teste. M.T. Cicerone græce Ζευς in genitiuo Διος Homerus οναρ εκ Διος εστι hoc est somnium a Ioue est: a nostris maioribus hic IOVIS in nominādi casu dictus est. Cecilius. Nō nouus qdem deus reptus est iouis. Vnde Diiouis & Veiouis de quibus infra. Ab eisdem ueteribus OPTIMVS MAXIMVS uocabatur. optimus pp̄ter beneficentiam Maximus propter vim. A poetis uariis nominib⁹ fertur PATER quia singulorum beneuole susceperit curam. uel dux fuerit homi-nibus beneuiuendi. ut Diodorus testatur. Orati. Iam satis terrę niuis atq; diræ Grādinis misit pa-ter. SATOR & CREATOR. Vergi. Olli subridēs ho-minum sator atq; deorū. Valerius soranus cum

genitor genitrix
imperator et Rex
consultor et prouidus
omnipotens
summus deum
et superum
et deorum
mundi dominus
saturnius
caeli rector
opitulus
alumnus
diespiter
lucetius
feretrius

non modo GENITOREM sed etiã genitricem uocauit: sic.n. ait, Iupiter omnipotés regum rex ipse deûmq; Progenitor genitrixq; deum deus vnus & omnis IMPERATOR & REX ob imperii amplitudinem. CONSVLTOR & PROVIDVS ꝑpter consulendi prudentiam eiusdem quem pauló ante citaui testimonio Diodori. OMNIPOTENS Verg. Iupiter omnipotés p̄cibus si flecteris ullis. Oui. At pater omnipotens ingentia mœnia cæli Circuit. Nam (ut ait Terentius) templa cæli summa sonitu concutit. SVMMVS DEVM. Ouidi. Quid o tua fulmina cessant Summe deum? REX SVPERVM. Oui. Rex superũ trepidare uetat. REX DEORVM. Vergi. Sic fata deum rex sortitur. MVNDI DOMINVS. i opere obsceno, Fulmen habet mũdi dominus. SATVRNIVS quia Saturni filius. Oui. Que pater ut sũma vidit saturnius arce. CAELI RECTOR. idem Vasti quoq; rector olympi. OPITVLVS quod opem indigétibus ferat uti a diuo traditur Augustino. ALVMNVS quia (idem ut refert) omnia alat. DIESPITER quoniã diei pater Aulo Gellio & Acrone auctoribus. uel (ut ait Augustinus) quod partũ perducat ad lucem. Oratius. Namq; diespiter igni corusco nubila diuidés. LVCETIVS. quod luce quasi uita adficiat ac iuuet: quo (uti Gellius refert) Cn. Neuius in libris belli punici Iouem appellat. quem si legisset Seruius enarrans illud maronianum Lucetium portæ subeuntem & reliqua non scripsisset Lucetium a Vergilio dictum in nullo alio loco inueniri. de Lucetio ꝑ Ioue meminit etiã Pompeius Festus. FERETRIVS a ferendo. quia (ut Festus idé

est auctor) pacem ferre putaret. ex cuius templo sumebant sceptrum per qd' iurarent. Et lapidem silicem quo fœdus ferirent. DIIOVIS quod die: Diiouis sicut Lucetius de quo paulo ante, quod nos luce iuuaret. VEIOVIS a particula ue diminutiua, qa Veiouis non iuuandi potestatem sed nocendi vim haberet, nam deos quosdam ut prodessent quosdam ut non obessent colebant. Propterea eius simulachrũ sagiptas tenebat: ut scribit Gellius. his addatur quod Macrobius memorat nimirum huic rei faciens Deos scilicet ex cõtrario in eadem re duplici censeri & potestate & nomine. ut Apollinem ἰήιον a sanãdo. & παιᾶνα a feriendo. sic & Neptunnũ Enosycthona & Asphalionem ut infra suo in loco dicemus. Quidam Veiouem Apollinem esse tradunt. Martianus capella Plutonem: Oui. in fastis Iouem iuuenem sine fulmine: dcm: quasi paruum Iouem. ut Vegrãdia farra coloni, Que male creuerũt uescaq; parua uocãt. STATOR Stator Liuius Templum Ioui statori uouet Romulus: si constitisset a fuga romana acies: dictus a stando est ꝙ Romanos a Sabinis fugiẽtes stare fecerit. etsi Laurentius Valla a sistendo dici maluit Seneca statorem tantum dici vult quia stant beneficio eius omnia. de Iouis statoris tẽplo Ouidius. Tempus idẽ Statoris erit quod Romulus olim Ante Palatini condidit ora iugi. AMMON Ammon idẽ Ouidius. Duxq; gregis dixit fit Iupiter unde recuruis. Nunc quoq; formatur. Lybs est cũ cornib⁹ Ammon. Ausoni⁹ Gallus, Ammonem lybiæ cõsuluere deum. Nominis originem refert Seruius ita scribẽs Liber pater cum per lybyam ex-

ercitum duceret fatigatus siti Iouis patris auxi-
lium implorauit: & statim uiso ariete fons sequu
tus est. Vnde factū fuit Ioui Ammoni ab arenis
dicto simulachrum cum capite arietino ἄμμος .n.
græce arenā latine significat. Herodotus Ammo
nem tradit Aegyptiorū nomē esse: quo ita illi Io-
Hospitalis uem appellent. Vnde Ammonii populi dicti sint
Aegyptiorū coloni. HOSPITALIS p quem Phala-
ris in epistola ad Stesicorum iurat. & vergiliana
Iuno hunc inuocat ita precans. Iupiter hospiti-
bus nam te dare iura loquuntur. Iupiter.n.hospi
tibus preesse dictus est uel propter Lycaonem q̇
cum susceptos hospites necaret a suscepto Ioue
postq̄ epulas humanas apposuit in lupum con-
uersus ostendit hospitii iura uiolanda non esse.
uel quia ab illo planeta religio & iustitia est atq;
omnis humanitas. græce ξένιος hospitalis uoca-
tur. Vnde Xenia Martialis alterum ex libris disti
chorum uocauit quia Xenia hospitū sint mune-
Latialis ra. Sed idem græce deus ζὴν uocatur & ζεὺς ut su
pra diximus. LATIALIS cui a Romanis & latinis
cōmunia sacra fiebāt in monte albano teste Dio-
Anxurus nysio/Lactantius humano sanguine coli solitum
tradit. ANXVRVS Vergili⁹. Quis Iupiter Anxurus
aruis præsidet. ibi Seruius circa tractum inquit
Campanię qui est ad Rutulos & Circeos coleba
tur Iupiter puer q Anxurus dicebatur quasi ἄνευ
ξυροῦ .i. sine nouacula quia barbam nunq̄ rasisset.
Aegiochus AEGIOCHVS ab αἰγὸς & ὀχεῖν quia nutritus sit a capra
uel ab ἔχω teneo & αἰγίς. quoniam ægide uteretur.
Harum postremam deriuationum Lactantius se-
quit̃ scribēs Iouem Amaltheę capręcorio usum

esse pro scuto contra Titanes dimicantem. Propterea a poetis Aegiochũ appellatũ. ELICIVS ab eliciendo teste Varrone & Ouidio qui dicit Eliciunt cælo te Iupiter. unde minores Nũc quoque te celebrant Eliciumque uocant. Liuius sic loquitur de prodigiis ad ea elicienda e mentibus diuinis Ioui Elicio aram in Auentino dicauit. Hũc Plautus PRODIGIALEM nominauit. ei⁹ uerba sũt Sed mulier postq̃ experrecta es prodigiali Ioui mola salsa aut thure comprecatam oportuit. PISTOR cui Lactantius aram a Romanis dicatã refert qñ eos inqete monuisset ut ex omni fruméto quod habebant panem facerent atque in hostium castra iactarét. eoque facto soluta esset obsidio desperãtibus Gallis inopia subigi posse Romanos PRAEDATOR a præda. Vt enim scribit Serui⁹ honoratus romani moris fuit ut bella gesturi aliqd de parte prædę numinibus pollicerẽtur adeo ut Romę Iouis prædatorii templum fuerit non quod prædę preesset. Sed quod aliqd ex prędа ei deberetur. HERCEVS ἀπὸ τοῦ ἕρκεος quod est septum. qa intra septum domus colebatur. quem deũ etiam PENETRALEM uocabãt ut Festus auctor est. Oui. Cui nil hercei profuit ara Iouis. VLTOR cui pantheon ab Agrippa factũ Plinius ait. OLYMPIVS Valerius detracto etiã Ioui olympio magni ponderis aureo amiculo. Dictus ab olympia loco iuxta alpheum fluuium in agro Pisano sub ditione Eleorum. ubi Iouis olympii templum fuit cum simulachro ex ebore a Phidia facto. de quo Plinius. uel olympius dictus est ab Olympo præfecto a quo eruditus fuit teste Diodoro. ELEVS ab

Elicius
prodigialis
Pistor
Praedator
Herceus
Penetralis
Vltor
Olympius
Eleus

Elide.nã (ut diximus) Olympia est sub ditione Eleorũ. Sta. Atticus Elei senior Iouis. DICTAEVS Vergi. Ante etiam sceptrum dictæi regis. a Dicte mõte & urbe ĩ Creta ubi fuit enutritus templũq; habuit. Strabone ac Seruio auctorib⁹. CAENEVS a Cæneo promontorio Euboeę ubi hercules ab oechalię expugnatione reuersus aram struxit. dicẽte Ouidio Victor ab Oechalia cęneo sacra parabat Vota Ioui. Seneca Qua tẽpla tollens ara cęnei iouis austro timendum spectat euboicum mare. LYCAEVS a lyceo monte Archadiæ ubi tẽplũ ei fuit auctore Strabone. DODONEVS pro pelasgico. de quo Strabo idem. Et priapei carminis illud, satis notum: Dodona est tibi iupiter sacrata. TROPHONIVS cuius oraculum in Lebadea cõstructum est hiatus subterranei descensum hab̃es ex auctoritate Stabonis ATABYRVS huic Atabyrim mõtem altissimum Rhodi sacrũ esse Strabo idem testatur. CASIVS a Casio Aegypti mõte ubi ędem habuit. Hic ille mons in quo Pompeii magni corpus iacet. si Strabonem sequimur auctorem. LARYSIVS & ENESIVS. de qbus Strabo: TRIPHYLLIVS in cuius templo columna fuit aurea: ubi Iupiter sua gesta descripsit. tradẽte Lactantio. huius meminit etiã Eusebius de præparatione euangelica. LAPIDEVS per quem sanctissimum iusiurandũ fuit auctore Gellio. Cicero sic quomodo inquit tibi placebit Iouem lapideum iurare? cum scias iratũ esse Iouem nemini posse. Videtur autem Lapideus dictus a lapide quem in faciendis fœderibus iuraturi tenebant (vt scribit Festus) ita loquẽtes Si sciẽs fallam me Die-

piter salua vrbe arceq; bonis eiiciat: ut ego hunc lapidem. PLVVIVS apud Tibullum Arida nec pluuio suplicat herba Ioui. Nam Seneca memoriæ (vt arbitror) lapsu versiculum hunc Ouidio asscribit. ELEVTHERIVS liberator cui templũ fuit apud græcos Plateis structum ab eis occiso Mardonio cum. ccc. millibus Persarum. eiq; sacra instituta Eleutheria appellata. si Straboni credimus grauissimo authori NICEPHORIVS ex cui⁹ respõso habuit præsumptionem imperii Hadrianus. vt Spartianus memoriæ tradit. PAPEVS. quẽ Herodotus rectissime appellatum ait. arbitror q̃a παππα est pater PANOMPHEVS uel quod omnium uoces audiat. uel quod omnium uoce loquatur. namq; παν omne & ὀμφη uocem significat. Ouidi. Ara panompheo uetus est sacrata tonanti. quod sane ab Homero accepit. ille. n. sic ἔνθα πανομφαίῳ ζηνὶ ῥέζεσκον ἀχαιοί. Lactãti⁹ meminit de Ioue ATHABYRIO. LABRYANDO. LAPRIO. MOLIONE. sunt & q uelint Iouem esse quem Arabes AS'SABINVM uocant teste Plinio.

DE NEPTVNI COGNOMINIBVS.

NEPTVNVM Varro latinæ decus linguæ a nubendo dici uoluit qđ terras nubat idest operiat. Cicero uero & ipse latinarum literarum sidus a nãdo paulum primis literis immutatis. hic a poetis. REX AQVARVM. Deus aequoreus. Pelagi rector. Profundi domitor & moderator. Maris genitor appellatur. Oui. Mulcet aquas rector pelagi. Idem. Cumq; tridẽtigero timidi ge-

nitore profundi. Sta. Ante domum tumidæ moderator cærulus vndæ. Idem. Tunc ductor aquarum inuitat curru. A græcis ENNOSIGEVS & Enosichthon. i. terriquasso & Tellurimoto ut Aulus Gellius interpretatur. quod aquaꝝ subter in terrarum cauis vndãtium fluctibus pulsibus ue terremotus fiant. Iuuenalis Ennosigæum ꝓ mari posuit uel pro deo ipso Xerxem deridendo Persaꝝ regem dum ait. Ipsum compedibus qui vinxerat Ennosigeum. Item ASPHALIO. i. terram stabiliens. nomen contrarium superioribus, nec mirum, numina enim (ut scribit Macrobius & nos etiam supra in Ioue memorauimus) sępe ex cõtrario eadem in re duplici tam nomine ꝗ potestate cẽsentur. HIPPIVS. i. equester dictus est etiã. uel ꝙ Pegasus ex eo & Pegaside natus sit. uel ꝙ equleus eius loco superpositus Saturno fuerit: quem pro Neptuno deuoraret. uel ꝙ tridentis ictu terra equum excierit, cui quaternos equos ob hoc in Illyrico iaciebant nono quoq; anno in mare. ut author est Sextus Pompeius Festus. hic & CONSI nomen habet auctore Seruio. cui suffragaẽ Ausonius Gallus dum ait. Tum Iouis & Consi germanus tartareus Dis. & alibi idẽ Cenea mutauit proles saturnia Consus. nam qui mutauit Cenea siue Cenida Elatei filiã ex puella in uirum: fuit Neptunus Saturni filius. ut Ouidius docet. Idem POSSIDON appellaẽ. Vnde Athenarum urbs quam ipse cum Minerua condidisse ferẽ Possidonia dicta est ut Strabo cõmemorat. TAENARIVS apud Propertium. Nõ sic Aemonio Salmonida mixtꝰ Enipheo Taenarius facili ꝓssit

amore deus. a taenaro Laconiæ promontorio. ubi deo sacra structa est ædes tradēte Strabone. Ad hoc refertur illud in Priapeis Vndæ Taenaros æquorisq; regi. HELICONIVS, cui^o templum Strabo inqt sua ætate ab Ionibus precipius honoribus adorari. AEGEVS eiusdem Strabonis testimonio ab Aegis inter Euboeam sitis ubi templum illi fuit. ISTHMIVS ab Isthmo de quo Strabo idem. SAMIVS cuius sacellū fuit inter Lepreū & Amnium. in quo Homerus ait Thelemacum Pylios offendisse dum sacrificio operam darent ut a Strabone refertur. Inuenio a græcis etiam CYANOCAETEN. i. crines cæruleos habentem uocari. Scythæ (ut mentionem facit Herodotus) THAGYMASAM uocitant. Apud nos Statius Ioué secūdū Neptunum appellauit eo uersu ductorq; secundi Quod superest complexa Iouis.

Heliconius

Aegeus

Isthmius

Samius

Cyanocaeten

Thagymasa

DE PLVTONIS COGNOMINIBVS.

PLVTO a diuitiis nomen habet quas græci πλούτους nominant. Vnde a nostris teste Seruio DIS atq; DITIS uocatur. quod (uti Cicero inqt) terrena uis omnis ac natura Diti patri dicata est quia & recidant omnia in terras: & oriantur ex terris. Ad eū Parcae apud Claudianū sic. O maxime noctis Arbiter: vmbrarumq; potens, cui nostra laborant stamina, qui finem cunctis & semina præbes. Nascēdiq; vices aliena morte repēdis. Qui vitam letumq; regis. nam quicqd ubiq; Gingit materies hoc te donante creat Debeturq; tibi certis ambagibus æui, & si quidam (ut ostē

Dis et Ditis

dit Quintilianus) a contrario interpretantur qa minime sit diues. Vergilius græco usus est nominatiuo Odit & ipse pater Pluton. odere sorores Tartareum mõstrum. Dis apud Ausonium. Tum Iouis & Con͠s germanus tartareus Dis. & Tibullus inqt Interea nigras pecudes promittite Diti ORCVS idem cognominatur & qdem ab urgendo mortem. c. enim antiqui pro. g. frequẽter ponebãt ut author est Festus. qui & orcum sine aspiratione scribendum innuit ꝑ Seruio contra Probum. Apuleius q̃ pulchre in peculio inquit Proserpinæ & orci familia numeratus. Tibullus Me uocet ĩ uastos amnes nigramq́ʒ paludem Diues in ignara luridus Orcus aqua. Ab antiqs QVIETALIS dictus auctore Festo. arbitror quia mors erumnaꝝ sit quies. Item SVMMANVS quasi summus Manium ut Martianus Capella interpretatur FEBRVVS. cui mense februario sacrificaret̃ ut Seruius scribit. SORANVS eiusdẽ Seruii testimonio sup Maronis illud Summe deum sancti custos Soractis Appollo. AGESILAVS de quo Lactãtius firmianus faciat mentionem. VEDIVS & Veiouis teste Martiano capella. VRAGVS ab urgendo qđ is deus nos maxime urgeat de quo Verrius Flaccus. sunt qui existiment Plutonem Serapim esse ut Diodorus siculus refert. a Poëtis nostris uocatur DVX HEREBI. Sta. Dux herebi populos poscebat crimina uitæ. Nil hominum miserans iratusq́ʒ omnibus vmbris. Iupiter iniquus. Idem. hunc igitur (si digna loquor) rapiamus iniquo Nate ioui. ELYSIVS TYRANNVS. Idẽ Elysii lucebat sponsa tyranni. DEVS NIGER Ouidius

Et pulsata nigri regia cœca dei. ANIMARVM RECTOR. Clau. Iamq; per anfractus animarũ rector opacos. Idem Proserpinæ raptũ sic ordit Inferni raptoris equos & reliqua de Plutone intelligens IVPITER STYGIVS. Naso. Sæpe tibi est stygii regia uisa Iouis.

Animarũ rector

Iuppiter Stygius

DE NOMINIBVS IVNONIS

IVNONEM a iuuãdo dici auothres sunt. M. Varro. Martianus capella. & Donatus Terentii interpres. pluribus & hæc nominibus nominatur. SATVRNIA a patre. Ouidius. Excipit hos. uolucrisq; suæ saturnia pennis Collocat. Vergi. Fariq; uetat saturnia Iuno. Lucina. Lucesia. Fluonia. Februalis. Februata. Iterduca. Domiduca. Vnxia. Cinxia. Socigena. Populonia. Curitis. Aeria. teste Martiano capella. & qdem LVCINA siue LVCESIA ut ait q lucem nascẽtibus tribuat FLVONIA q mulierum sanguinis fluorem in conceptu cõtineret. FEBRVALIS uel FEBRVATA quia mulieres februabat. i. purgabat ITERDVCA & DOMIDVCA quoniam nuptarũ iter protegeret: easq; duceret in optatas domos. VNXIA q posteis vngens faustum omen affigeret. CINXIA q nuptæ cingulum ea duce in thalamis poneret. SOCIGENA quia mares & fœminas societ iungatq; connubio. POPVLONIA q ex virorum mulierumq; coniunctionibus ab ea factis populi procreentur. CVRITIS a curi quæ Sabinorũ lingua hastã significat. Iuno. n. hasta curruq; utit AERIA ab aeris regno. Iuno enim (quod & Macrobius

Lucina

Fluona

Februalis [illegible] Februata

Interduca domiduca

Vnxia

Cinxia

Socigena

populonia

Curitis

Aeria

Opigena ait)aer est. vnde Iouis hoc est cæli soror fingitur cum iisdem seminibus cælum & aer pcreati fuerint. Vocatur etiã OPIGENA auctore Festo quod opem in partu laborantibus ferret. IVGA quoniam (ut idem scribit) matrimonio coniungat. a q̃ Romę vicus iugarius nomen sumpsit. in quo ara fuit Iunonis iugæ. vergilius qđ ad hanc rem facit hoc scriptum reliquit carmen Iunoni ante omneis. cui vincla iugalia curæ. LACINIA a Lacinio promontorio Italiæ ad Magnam Græciam. ubi testimonio Strabonis tẽplũ habuit locupletissimũ. de quo Vergilius Hinc sinus herculei (si uera est fama) Tarenti Cernitur. attollit se diua Lacinia contra. De Iunone Lacinia meminerunt etiã Valerius Maximus & Lactantius firmianus. ACBEA oraculũ habens inter Lecheum & Pagas tradente Strabone. ARGIVA ab Argis ubi nata est eiusdẽ Strabonis testimonio. ut propterea charos Iunoni Argos Vergilius dixerit. habuit Argiua Iuno templum in Italia post Silarim fluuium ab Iasone constructum ut Strabo alibi memorat PELASGA quod apud pelasgos magno in honore fuisset. de hac Propertius An contempta tibi Iunonis tẽpla pelasgæ. PROSYMNIA a Prosymna urbe Argiuorũ auctore Strabone. Stati⁹ Hinc celsæ Iunonia templa Prosymnæ. CVPRA cuius templum in Piceno esset thuscorum ædificium. ut ait Strabo. MONETA Romę a monendo arbitror. namq; (uti Cicero scribit) cũm non multo ante urbem captam a Gallis terremotus factus esset ferũt extitisse uocem e templo Iunonis quæ in arce erat ut sue plena pcuratio fieret. Quo cir

ca Iunonem illam appellatã monetam. Aedem autem Iunonis fuisse i arce tradit etiam Solinus. ædificatã uero a Camillo Ouidius in Fastis. Lucanus CASTRENSEM uocauit Iunoné monetam ingens Numina miscebat castrensis templa monetæ. CALENDARIS etiam Iuno dicta est a calendis quæ illi deæ tributæ fuerũt. ut tradit Macrobius ex Varronis & pontificalis auctoritatis sententia. Item CAPROTINA cui ancillæ pariter ac liberæ nonis Iuliis sacrificabant sub caprifico. a q̃ tam deæ q̃ nonis ipsis est nomen. ut idé Macrobius auctor est. Liuius meminit Iunonis SOSPITAE cuius simulachrum Lanuuii lachrymauerit. Apud Rutulos & Circeos Seruio referente colebatur Iuno uirgo quæ FERONIA dicebať. de qua Vergilius Viridi gaudens Feronia luco. Strabo Feroniam haud sane Iunonem Sed deam nũcupari quandam ait. quo etiam nomine urbs sub mõte Soracte appelletur. Græci Iunonem ΗΡΑΝ idest heram uocant.

castrensis uno
Calendaris
Caprotina
Sospita
Feronia
Ηραν

DE CERERIS COGNOMINIBVS.

CERES (ut uoluit Cicero) dicta est tãq̃ geres casuq; itidem prima littera mutata ut a græcis. nam ab illis quoq; DIMETER quasi gemeter nominata est. hanc LEGIFERAM appellarunt latine. græce THESMOPHORAM q̃a leges quas græci θεσμοὺς uocãt ipsa dicitur inuenisse. teste Seruio & Ouidio. q de Cerere loquens ait Prima dedit leges. Vergilius. Mactant lectas de more bidentes legiferæ Cereri. Item ELEVSINAM ab Eleusi

Ceres
Dimeter
legifera
Thesmophora
Eleusina.

urbe Atticæ ubi téplum habuit & phanum my-
sticũ authore Strabone. Vergi. Atq; eleusinæ ma-
Actea
tris uolétia plaustra ACTEAM. Statius Tuq; actea
Ceres, cursu cui semper anhelo Votiuam taciti
Milesia
lassamus lampade mystæ. ab Acte quę regio etiã
Actica dicitur MILESIAM de qua Lactantius fir-
Ennea
mianus. ENNEAM siue Ennensem ab Enna urbe
Siciliæ umbilico ubi colebat ut Cicero cũ Stra-
bone scribunt. Clau. Enneæ Cereri proles optata
Catinensis
uirebat vnica. CATINENSEM quoq; Cererem no-
minauere. Lactãtius firmianus de Cerere catinési
& Ennensi meminit. quarum alterius tanta reli-
gio fuerit ut adire templi eius secreta penetralia
uiris nefas esset. Alterius antiquitas tãta ut oés
historiæ loquant ipsam fruges in Ennæ solo re-
Libyssa
perisse. LIBYSSAM a libyco campo argeo ꝙ in
eo primum fruges ex Libya allatæ sint: ut au-
libera
thor est Festus. LIBERAM sicuti diuus Augustinus
Amea
testatur. AMEAM unde puerbium Αμαία τὴν ἀζησίαν
μετῆλθεν. Amaea ad Azesiam accessit ꝗ re diu mul
tum quæsita. Ab eisdem græcis δηὼ Ceres nomi-
natur. Vnde Diois Proserpina. ut ibi dicemus. A
Frugũ m[ate]r
poetis nostris FRVGVM MATER. Oui. Placentur
frugum matres tellusq; Ceresq;. Idem Et te flaua
Dea Tedifera
Ceres frugũ mitissima mater. DEA TEDIFERA. Idé
Et p tediferæ mystica sacra deæ. Dea fertilis. Idé
Geminos dea fertilis angues curribus admouit.
Dea laudanda nimirũ ob merita quæ cõtulit in
mortaleis. Tibullus. Non ego tétaui nulli teme-
randa deoꝝ Audax laudãdæ sacra docere deæ.

DE COGNOMINIBVS VESTAE.

¶VESTA unde dicatur & quid sit docet ingeniosus poeta ita cōcinens Stat ui terra sua. vi stādo Vesta uocatur. Alibi idem Vestam ait ignem esse Nec tu aliud vestam q̄ uiuam intellege flammam, Nataq; de flamma corpora nulla uides. cui suffragatur Cicero. Ciceronis uerba sunt. Vestæ nomen a græcis. nam ea est quæ ab illis hestia dicitur. Vis autem eius ad focos & aras pertinet. Seruius honoratus Vestam pro sententia Ouidii tam terram q̄ ignem esse scribit. & quando pro terra capitur Vestam dici: q᷑ uariis rebus uestita sit. Quido uero pro igni ἀπὸ τῆς ἑστίας hoc est a foco in quo ignis alitur. ut bigambos sit adiecta. sicut Er Ver Enetus Venetus. Vestam Vergilius potentem uocauit illo uersu manibus uictas Vestamq; potentem Aeternumq; adytis effert penetralibus ignem. Ouidius FLAMMAE CVSTODEM dum ait Cum flammæ custos æde recepta dea est. alibi Iliacam. Vidimus iliacæ trāsferri pignora Vestæ. Flamme custos Iliaca

DE APOLLINIS COGNOMINIBVS.

¶APOLLO dictus est ἀπὸ τοῦ πάλλειν τὰς ἀκτῖνας hoc est a iactu radiorum ut Plato uoluit. Sunt & plures huiusce nominis interpretationes. quas apud Macrobium legas. si est cordi. Nos deorū cognomina (quod nostrum est institutum) referemus. sane is modo Phœbus modo Phœbus Apollo a poetis uocatur. Vergi. Phœbe graueis Troiæ semp miserate labores. Idem Quæ Phœbo pater omnipotēs mihi Phœbus Apollo Præ Apollo Phebus

dixit. est autem imitatus Homerum qui sic ait ἐχώσατο φοῖβος ἀπόλλων & mox ὅτι περὶ φοῖβος ἀπόλλων. Phoebum Macrobius ex Cornificii sententia dici putat ἀπὸ τοῦ φοιτᾶν βίᾳ quod ui fertur, uel a specie & nitore. i. καθαρὸν καὶ λαμπρόν. Idem uocat PAEAN. Iuuenalis Parce precor Pæan ἀπὸ τοῦ παίειν. i. a feriendo teste Macrobio. sicut eisdem grecis παιὰν nominatur ἀπὸ τοῦ παύειν hoc est a sanando. Dii. n. (ut diximus in Ioue & Neptuno) ex contrario in eadem re duplici & nomine & potestate censentur ut Macrobius idem author est. DELIVS a Delo ubi natus est insula teste Acrone Oratii interprete. Vt uero Macrobio placet ἀπὸ τοῦ δῆλα καὶ φανερὰ πάντα ποιεῖν τῷ φωτὶ quod illuminando omnia clara demonstret. Ouidi. Delius hunc nuper uicto serpẽte superbus uiderat. CYNTHIVS a Cyntho Deli monte ut tradit Festus. Ora. Intonsum pueri dicite Cynthium. LATOIDES patronymica forma a Latona matre Prisciano etiam authore. Sta. Tenuit reuerentia cædis Latoiden. Item LATOVS & LATOIVS & LATONIGENA Ouidius Quem tritoniaca Latous arundine uinctum. Idẽ Laomedonteis Latoius astitit aruis. Idem Et dare Latonæ latonigenisq; duobus Cum prece thura pia. PYTHIVS a Pythone serpente quem occidit. siue is statim post diluuium natus fuerit, ut vult Ouidius. siue alius qui Dei cunas cum inuasisset ab Apolline in prima infantia est interemptus ut Macrobius tradit. Hinc & ludi in dei honorem dicti sunt Pythia. sicuti latius dicemus ubi de sacrificiis fuerit sermo. TITAN secundum eos qui dicunt ex uno Titanum esse

genitum, ut sunt M. Varro & Diodorus sicu-lus; Ille autem fuit Hyperion. quod ideo fi-ctum quia solis motum primus obseruauit. Quinetiam HYPERION ipse quandoq; uo-catur Ouidius Placat equo Persis radiis Hy-periona cinctum. & alibi Perq; leues auras hy-perionis æde potitus Ante fores sacras hype-rionis æde reponit. DELPHICVS Ouidi. de Coronide. placuit tibi Delphice certe. dictus uel a Delphis oppido sub Parnaso ubi Apolli-nis phanum & oraculum fuit testimonio Pli-nii atq; Pomponii melæ. uel (uti Macrobius ex Numerii sententia refert) quia sit δήλος hoc est vnus. Vnde & nostri SOLEM appellant quia tantam solus claritatem obtinuit uti Ma-crobius ipse alibi ait. Nominatur & CLARIVS Ouidius ut Clario missa legenda deo. a Claro oppido in finibus Colophoniorum quod illi seruiuit ipsius testimonio dei apud Ouidium ita iactantis mihi delphica tellus Et Claros & Tenedos Patareaq; regia seruit. De phano Apollinis Clarii etiam Plinius meminit. THYM-BREVS a Thymbreo monte ut Festus, ut Ser-uius campo Troiæ ubi templum habuit: de quo Strabo faciat mentionem. Vergilius Da propriam Thymbree domum. GRYNEVS a Gryneo nemore in finibus Ioniis ei consecra-to: ut scribit Seruius enarrans tum illud Ver-gilianũ grynei nemoris dicas origo, tum illud Sed nunc Italiam magnã Gryneus Apollo gry-neum Strabo Mirineorũ oppidum esse ait cum Apollinis phano & oraculo puetusto: CYRRHE-

Hyperion
Delphicus
sol
clarius
Thymbreus
gryneus
cyrreus

vs a Cyrrha urbe ſub Cyrphin rupem delphicam authore Strabone. quam ſane urbem Apollini dicatam docet Lucanus ita cōcinens nec te ſi pectore uates Accipiam cyrrhea uelim ſecreta mouentem Sollicitare deum. Propterea Iuuenalis Apollinem ſignans ait dominū Cyrrhæ. alibi Cyrrhei ſpicula uatis. PATAREVS a Patara Lyciæ oppido Apollini ſacra. ut ſupra oſtendimus in Clarii interpretatione ex Ouidii ſententia. id quod Acron & Porphyrio etiam docent oratianum illud exponentes qui Lyciæ tenet dumeta natalemq; ſiluā Delius & Patareus Apollo. Quæ ſane uerba & hoc demonſtrant Apollinem LYCIVM a Lycia nominatum. Oratio ſuffragatur Pompei⁹ Feſtus. Is enim ſcribit Lycii Apollinis oraculum in Lycia maximæ claritatis eſſe. hoc oraculum Maro ſignificans lycias dixit ſorteis. Macrobius. quem breuitatis cauſa miſſum facio, aliter id nomen interpretatur. Sane Lycium penultima modo correpta Propertius Prouiſum eſt Lycio uota ꝓbante deo. modo producta inuenio. Sta. Ad patrias ſi quando domos optataq; Pæan tēpla Lycie dabis. AGYIEVS ἀπὸ τῶν ἀγυιῶν hoc eſt a vicis in quibus ei ſacrificia fiebant ſtatutis altarib⁹ ex ipſius dei reſponſo. Oratius Doctor argutæ fidicen thaliæ phœbe. qui Xanthi lauis amne crines dauniæ defende decus camœnæ Leuis agyieu. et ſi pleriq; id nomē aliter hoc eſt perperam tam ſcribunt q̃ prounciāt. A Lydis poſt finitam peſtilentiam LOEMIVS appellatur referente Macrobio. nam λοιμὸς peſtem latine ſonat. A Pachinum siciliæ promontoriū incolen-

tibus (ut Macrobius idem tradit) LIBYSSINVS immissa hostib⁹ peste, & pene cunctis subita morte interceptis. Grȩci alio nomine VLION uocant idest sanitatis authorem (quemadmodũ idem Macrobius docet. & Strabo) ἀπὸ του οὐλῶ, qđ est ualeo. Hinc & ARTEMIS quoq; dicitur ex eo qđ integros faciat. Id. n. apud nos significat ἀρτεμὴς integrũ scilicet atq; incolumen. LOXIAS teste Macrobio ex sententia Cleantis qđ obliquum pergit iter ἀπὸ του λοξεύω quod est obliquo. PHANETA ἀπὸ του φαίνειν ἐπειδὴ φαίνεται νέος quia sol quotidie renouat se, ut eiusdem Macrobii sunt uerba. NOMIVS ἀπὸ της νομης. i. a pascuis nõ quia spoliatus diuinitate propter interfectos Cyclopas pauerit arméta Admeti regis ĩ Thessalia ut fabula canit; Sed quia sol pascit omnia sicuti Macrobio placet. Seruius tamen fabulam sequitur explicans Maronis illud Te quoq; magna Pales & te memor. ide canem⁹ Pastor ab Amphryso. ubi Apollinem poeta dubio procul intellegat. Aut Nomius ἀπὸ των νόμιων. i. a lege cordarum dicetur. ARGYROTOXVS quod nascens per summum orbis ambitum ueluti quidam orbis figuratur alba & argentea specie. unde radii immedium emicant sagittarũ. ut ad litaram Macrobius tradit. sane Argyrotoxus argẽteum arcum apud nos sonat. siquidem ἄργυρος argentum & τόξος arcum significat. CHRYSOCOMVS a fulgore radiorũ. qȝ solis aureæ sunt comæ. huius idem est Macrobius author. χρυσὸς grȩcis aurum est & κόμη coma. ACERSECOMES ꝙ nunq̃ radii possunt a fronte lucis auelli. ut Macrobius idem pergit. Acersecomes

autem (si latine interpretari uelis) intonsum significat. SMYNTHEVS. Ouidi. Talibus intonsum compellat Smynthea dictis. Idem. Consulitur Smyntheus. nomen hoc a muribus qui σμίνθοι a græcis uocantur Strabone auctore: sicuti Idem a Rhodiis ERETHIBIVS quoniam illos erethibia idest rubigine. a Bœotiis PERNOPION dicit. quia illos pernopionibus hoc est culicibus liberauit. Quod si Strabonis etymologia tibi non placet lege Macrobium aliter id nomen interpretatem. SCIALLIVS ὅτι ταχὺ καὶ ἰσχυρῶς ἐναλλοίως ποιεῖ nobis ab austro currens, quemadmodum ad literam Macrobius inquit. PHILESIVS (ut Idem sequitur) quia lumen eius exoriens amabile amicissima ueneratione consalutamus. Sane græcis φιλεῖν est amo & θεὸς deus. ut sit φιλήσιος amabilis deus. HECEBOLVS & HECATOBOLVS scribente Macrobio radios e longissimo atque altissimo in terram usque demittens. ἑκὰς enim siue ἑκατὴ a longe. & βάλλω iactum significat. ἀπὸ τοῦ βάλλω quod est iacio ac percutio. Homerus. στέμματ' ἔχων ἐν χερσὶν ἑκηβόλου ἀπόλλωνος. Idem paulo post. αὐτὰρ ἔπειτ' αὐτοῖσι βέλος ἐχεπευκὲς ἐφιείς. Idem HECATEBELETES nominatur. Hinc illud apud Suetoninm. Dum Cæsar cytharam tendit dum cornua Parthus. Noster erit Pæan. ille hecatebeletes. DIDYMEVS quod geminam speciem sui numinis præfert illuminando formandoque lunam, sicuti a Macrobio traditur. Didymeus enim latine (nam & hoc quoque græcum est) geminus ualet interpretari. unde Didymotis geminatio. Apud Strabonem inuenies Apollinem SALENVNTIVM cum oracu

lo MARMORINVM a Marmario oppido. ubi caryſtiarum columnarum eſt latomia. PHYLLEVM a Phyllo in Theſſalia. LATHRAEVM prope Calydonem. EGIETVM cuius templum in Anaphe inſula. CATAONEM a Cataonibus populis Cappadociæ. CYLLEVM a Cylla loco in agro adrumentino prope Thebam. LARYSSEVM a Laryſſa agri Epheſii in Cayſtriano agro ſita. Inuenies apud Plinium Apollinem SOSIANVM e Selucia Romam aduectũ. Apud Liuium Apollinem GERVNTIVM in finibus Eniorum. Apud Diodorum ſiculum TELCHINIVM a Lydis uocari. Apud Strabonem TENEATVM a Teneo plagæ Corithiæ uico. THILPHOSSIVM a Thilphoſio monte haud longe a Tyreſiæ ſepulchro. LEVCATEN a Leucate promontorio Epiri ubi ſalt⁹ ad ſedandos amores quo in loco prima Sappho dicit ſe deieciſſe ab excelſa petra ſtimulante cupidine. ACTIVM ab Actio loco Acarnanũ ad ſinũ ambratiũ. Hinc & ludi actii in dei honorẽ. de quibus ait eorũ ſilibus Maro. Actiaq; iliacis celebrabat litora ludis. Idẽ nec actiũ Apollinẽ ſuo in poemate omiſit. Actius hęc cernẽs arcũ tẽdebat Apollo. Et Suetonius au ctor eſt Auguſtũ ampliaſſe tẽplũ uetus Apollinis Actii. Oui. ACTEVM & LEVCADIVM uocat ingẽs Phœbus ab excelſo quantũ patet aſpicit æquor, Acteum populi Leucadiſiq; uocant. Idẽ THEMITES cognominatur a Themi dea fatidica; qua cum authore Strabone ſimulachra comparare decreuit. etſi quidam Themeniten non Themitem uocant ex Cicerone ac Suetonio. Apud quos Themenites uidelicet tetraſyllabon lega-

tur Apollo amplitudinis quidem & artis eximię e Syracusis Romam aduectus. Pompeius Festus auctor est Apollinem APERCAM dici. quoniam patente cortina responsa pbebat. Suetonius tranqui lus docet Romę Apollinem et TORTOREM nomine fuisse cultum. Claudianus græcos imitatus. PHAETONTEM pro sole posuit dicens Quo phæton irrorat equos. fecit idem Silius Italicus Primoq; nouo Phætonte retecti Seres lanigeris repetebāt uellera lucis: & Martialis Iam prono Phætonte sudat Aethon: Exarsitq; dies. Scythæ Apollinem OETOSYRVM uocāt teste Herodoto. Persæ MYRRHAM ut Strabo testat. Assyrii ADAD. hoc est unum tradente Macrobio. Phœnices: HELIOGABALVM ut scribit Iulius capitolinus. Apud Aegyptios auctore Macrobio Apollo uocatur HORVS. ex quo & horæ. xxiiii. quibus dies & nox conficitur nomen habent.

DE BACCHI NOMINIBVS

BACCHI nomen a bacchis mulieribus quę illum sectabantur ortum fuit. ut Diodorus siculus & Eusebius de præpara. euange. scribunt. nomen gręcis & latinis cōmune. Illis. n. βακχος dicitur. Vnde βακχικος idest Bacchicus quo & nos utimur nomine. Sed non solū hunc Bacchum Poetæ uocant uerum etiam Bromiumq;: Lyeumq;: Ignigenamq;: Satumq; iterū: Solūq; Bimatrem. Additur his Nyseus: indetonsusq; Thyoneus. Et cum Leneo: genialis cōsitor uuæ. Nyctelius. Eleleusq; parens. & Iacchus. & Euan ut canit Oui

dius. BROMIVM dixere ἀπὸ τοῦ βρόμου hoc est ab ignis sonitu: qui in eius ortu contigit Eusebio & Diodoro auctoribus. LYEVM ἀπὸ τοῦ λύειν hoc est a soluendo quod curis soluat. Baccho enim idest vino tristitiæ cura hebetatur. ut inquit Plinius. Et Nasonis illud notum est Cura fugit multo diluiturq; mero. Vergilius Lyeum pro lyeio posuit dicens laticemq; lyeum. IGNIGENAM. ꝙ ex igne uidelicet fulminis natus sit. Sed hoc nostrum est nomen. Græci Pyrogenen dicunt eadē causa. siquidem πῦρ ignis est & γένος genus. SATVMITERVM. primum in uentre semeles. deinde in femore Iouis. ut fabulæ ferunt. Propterea grecis DITHYRAMBVS appellatur ꝙ per duas ianuas exierit vterum Semeles & Iouis femur. δὶς enim bis & θύρα portam significat. BIMATREM. ꝙ duas matres Semelem & Iouem habuerit. NYSEVM a Nysa antro inter Phœniciam & Arabiam ubi fuit educatus sicuti scribit Diodorus e sententia Homeri. Diodoro suffragatur Strabo. Quidam tamen tantoꝶ viroꝶ maiestate cōtempta Nyseū a Nysa Cytheronis uertice in Boeotia dictū malunt. THYONEVM a Semele quæ Thyone etiam dicta fuit. ut Porphyrioni & Lactantio Papinii interpreti placet. Quidam ἀπὸ τοῦ θύω idest impetum facio. quod sit ꝓprium temulentoꝶ Thyoneum dici asserunt. LENEVM ἀπὸ τοῦ ληνοῦ idest torculari. ut ostēdit Diodorus. nam Donatus ab eo quod mentem leniat dici uoluit. quod teste Seruio non procedit. quia græcum nomen latinam etymologiam non recipiat. Vergilius leneum ꝓ leneio posuit ut supra lyeum pro lyeio. sic. n. ait

Gens epulata thoris leneū libat honorem. CONSITOREM VVAE. siquidem uitem & uini usum adinuenit ut Eusebius de præpa. euang. & Diodorus siculus memoriæ tradiderūt. NYCTELIVM quasi noctu celebratum. Vergil. Nocturnusq; uocat clamore Cytheron. νὺξ enim noctem significat. cuius genitiuus est νυκτὸς. unde Nyctelia Bacchi sacra. quę populus romanus exclusit (ut Seruius ait) causa turpitudinis. ELELEVM. ἀπὸ τοῦ ἐλελεῦ hortātis aduerbio. qua uoce ad orgia celebranda conserendamq; pugnam utebantur IACCHVS ἀπὸ τοῦ ἰακχέω quod est clamo. Bacchanalia enim noctu accensis facibus uino strepituq; attoniti faciebant. ut scribit Liuius. EVANTEM. a uoce Bacchantium. Statius Et tu Bassaridum rotator Euan. Et Pæan & euantiæ sorores. Vergilius mulieres phrygias quę baccharentur euantes dixit Illa chorum simulans euantes orgia circum ducebat phrygias. Prętereа uocatur EVHYIVS. Oratius Dissipat Euhyius curas edaces. latine bonus filius. εὖ namq; bene & υἱὸς filium significat. Accepit autem id cognomen quia Ioue pugnante contra gigantes Bacchus in Leonem conuersus primus gigantem interemit. ꝑpter qđ eum Iupiter blande affatus est Euhyie dicēs hoc est bone fili. ut scribit Acron Oratii īterpres BRYSEVS specie qdem barbata ac senili. ut ille, quem græci iidem Pæana uocitant. quemadmodū a Macrobio traditur. Sunt qui Bryseum ἀπὸ τοῦ βρύειν quod est inundare & madefacere. Alii a Brysa urbe Laconiæ ubi colebatur dictum uelint. Persius principale posuit pro deriuatiuo Est nunc

bryſei quem uenoſus liber Acci? pro bryſeii ut Vergilius laticem lyeum & honorem leneum p lyeio & leneio. BASSAREVS apud Oratium. Non ego te candide Baſſareu inuitum quatiam. Ibi interpres Acron ſcribit Baſſareum dici a Baſſari baccharum ueſte demiſſa uſq; ad pedes. Vnde & ipſæ Bacchæ baſſarides appellantur. Nonnulli baſſareum ἀπὸ τοῦ βάζω: quod eſt clamo propter bacchantium clamorem deducunt. OREVS a montibus auctore Feſto in quibus ei ſacra fieri ſolebant. ὄρος enim græce mons eſt. TRIAMVVS. vnde triumphus denominatur authore Varrone. Grecis tamen θριαμβευτὴς triũphator & θρίαμβος triumphus dicitur. niſi hoc etiam ideſt θρίαμβος ſeruiat deo. ſcribit Diodorus Bacchum uocari triumphatorem quia primus omnium de Indis triumpharit. MITROPHOROS a mitra qua ſi quando ex potu agitaretur caput alligabat. ut apud eundem eſt Diodorum. DIONYSIVS ἀπὸ τοῦ διὸς ideſt diuo: & νύσας. i. nyſa ubi fuit educatus ut ſupra diximus in Nyſei enarratione. Macrobius Bacchũ Solem eſſe diſputans alias affert huiuſce nominis interpretationes. Apud Auſo. gallum ita loqtur hic deus Ogygæ me Bacchum nominãt. Oſyrim Aegyptus putat. Myſtæ Phanacem nominant. Dionyſium Indi exiſtimant. Romana ſacra Liberũ. Arabica gens Adoneum. Lucaniacus Pantheum. LIBER appellat a liberãdo q mares in coeũdo p ei⁹ beneficiũ emiſſis ſeminibus liberent. ut Auguſtinus. uel q vinũ aĩos a curis liberet uti Seneca ſcribit. Seruius ẽt liberũ a libertate dici auctor eſt. Plutarchus tradit Bacchum a ueu

teribus liberum dictum. quia pro Boeotiæ libertate pugnauit. cui fauere Diodorus uidetur. Is. n. scribit Bacchum in Boeotia iussisse in patriæ gratiam omnes urbes liberas esse. ciuitate sui nominis condita quam & Liberam pronũciauit. Ouidius AONIVM DEVM Bacchum uocauit nimirũ ab Aonia. i. Boeotia ubi Thebæ Bacchi patria. Ouidii uersus est Fertur ut aonio cõcita baccha deo. Neapolitani in Campania Bacchum celebrãt EBONA nomine. ut Macrobius docet. Thraces SEBADIVM eiusdem Macrobii testimonio appellant.

Aonius Deus

Ebona

Sebadius

MERCVRII COGNOMINA

Christianorum Aristoteles Augustinus ĩ libris quos fecit de ciuitate cælesti ita scribit ab literã Mercurius sermo est. nam ideo MERCVRIVS q̃si medius currens dicitur ꝙ sermo inter homines currat. Seruius honoratus Mercurium quia mercibus præest appellatum ait. hic HERMES dictus est quia sermo uel interpretatio quæ ad sermonem pertinet hermenia dicitur ut inquit Augustinus. Est. n. ſm Mithicos nuncius & interpres deorum. Vnde ad eum Oratius Te canam magni Iouis & deorum nũcium. & ipse apud Oui. Ego sum qui iussa per auras Verba patris porto. pater est mihi Iupiter ipse. Seruius (qđ ad hanc rem facit) Mercurium ethrusca lingua CAMILLVM q̃si ministrum uocari auctor est ARGIPHONTES nominatur quoniam argum centoculum q Iunonis iussu Io Inachi filiam cõuersam in uac-

Mercurius

hermes

camillus

Argiphontes

eam custodiebat morti dedit ἀπὸ τοῦ ἄργου & φονεύω interficio. Nec ignoro Mercurium a Macrobio disceptante solem esse aliam dari huic nomini etymologiam. CADVCIFER quasi caduceum ferens. Ouidi. Hinc se sustulerat paribus caducifer alis CYLLENIVS ut vult Festus quod omnem rem sermo sine manibus conficiat. quibus q carent κύλλοι, hoc est mutilati uocant. Ideoq; Quadratum eum fingunt. Alii uolunt (ut Festus idem ait) quod in Cyllenia sit nutritus. Alii quod in Cyllene Archadiæ monte sit natus. dicente Vergilio Vobis Mercurius pater est: quem candida Maia Cyllenæ gelido conceptum uertice fudit. ATLANTIADES ab Atlante materno auo. Ouidius Sedit Atlantiades. MAIVGENA a Maia matre Atlantis filia. Martianus capella licet in Maiugenæ officium properare uideretur. Idem respondit ipse Maiugena. DEVS ALES propter talaria quæ habet. de hoc obscœni auctor operis loquitur Sub tunica uirgā nūm deus ales habet? DEVS ALIPES. Oui. Alipedis de stirpe dei. uersuta propago. TEGEATICVS a Tegea oppido Archadiæ Sta. Et de Mænalia uolucer tegeaticus umbra. Idē Nūciat e celsis ales Thegeaticus astris. Item TEGEEVS. Statius Tu quoq; muta feræ uolucer Tegeææ sonoræ. Clau. Atlātis Tegeæe nepos cōmune pfundis Et superis numen. ARCAS. Statius Vocalis cytharæ repertor arcas. Martialis Cum quibus Alcides & pius Arcas erat. Auso. petasoq; ditis Arcados uect⁹ uola. ubi Mercuriū diuitem dixit quia diuitiis præest. docet hoc Ausonius ipse alibi dum Occasionem facit ita lo-

quentem Mercurius quæ fortunare solet trado, ego cum uolui. Idem ostendit Oratius inquiens, nihil amplius oro Maia nate nisi ut propria hęc mihi munera faxis. Aegyptii & Galli TEVTATEM uocant quoq; Galli humano sanguine illi sacrificabant. Lucanus Equibus inuitis placatur sanguine diro Teutates horrensq; feris altaribus, Hæsus. Sunt qui Mercurium TRIMEGISTRVM esse pro explorato habeāt uirum immo heroem summa scientia & uirtute. quem Lactantius prophetis sibyllisq; adnumerat. ut non iniuria dictus fuerit Trimegistrus hoc est ter maximus. quod philosophus maximus: sacerdos maximus: rex maximus uixerit.

Teutates

Trimegistus

DE COGNOMINIBVS MINERVAE.

Minerua

MINERVAM Cicero uel a minuẽdo uel a minando dictam ostendit. est. n. Dea tam literarum q̃ belli. illa minuit uires corporis studio ut dignus uenias hederis & imagine macra. hæc prœlia & cædes minatur. vnde & BELLONAM cognominarunt. Ouidi. Pollutosq; simul multo bellona penates Sanguine perfudit. renouataq; prœlia miscet. Idem Bellica Pallas adest. Idem Bellatricemq; Mineruam cum Ioue diisq; uocāt Auso. Præses Tritonia bellis. forsitan hinc natū. quia bellum ipsa inuenit. si credimus. M. T. Ciceroni. Martianus capella clypeū & hastam (utrūq; n. gerit) Palladi datum esse scribit. Sapientia quod regat orbem. Vel ratiōis opem ꝙ spumea prœlia poscant. Hasta etiam uibrans penetrabi

Bellona

le monstrat acumen. Idem caput meduseum q́d Minerua in medio ægide portat homines in saxa conuertens hoc dicit significare Quod pauidum stupidet sapiens solertia vulgus. Est. n. Minerua non solum belli uerum etiam (ut innuimus) sapientiæ dea. Propterea fingitur ex Iouis capite nata. Scio alias huiusce figmenti rationes afferri. quas aliis explicandas relinquo. Nos nostrum institutum deorum cognomina recésendi sequamur. eo prius relato quod Porphyrio scribit uires absq; prudentia non modo uanas esse sed sibi aduersari. Iccirco Mineruã bellorum Deam & prudentiæ dictam. Minerua igitur (ut etiam lippis & tonsorib⁹ notum est) PALLAS uocatur ἀπὸ τοῦ πάλλειν τὸ δόρυ idest ab hastæ concussione. uel q Pallantem gigantem occiderit. ut Seruius uel qa nata est in Pallante palude ut Festus enarrat. Verg. Aegidaq; horrificam turbatæ Palladis arma certatim squamis serpentum auroq; poliebant Connexosq; angueis ipsamq; in pectore diuæ Gorgona desecto uertentem lumina collo. TRITONIA & TRITONIS. Verg. Iam summas arceis Tritonia, respice, Pallas Insedit. etiam sine Palladis adiectiõe. ut Nec dubiis ea signa dedit Tritonia monstris. Idem Effugiunt sæuæq; petũt Tritonidis arcem. Item TRITOGENIA. Festus Tritogenia inquit Minerua a ripa Tritonis fluminis dicta, ubi primo sit uisa. Lactantius siue Lutatius Papinii interpres & Pomponius Mela fluuium hunc libyæ ascribunt. Diodorus siculus cretæ. Eusebius chronicus lacum uocat: ubi regnante Argis Phoroneo uirgo apparuerit, quam Græ-

Pallas

Tritonia, Tritonis

Tritogenia

ci Mineruam appellant. Catullus haud rapidi Tritonis hera dixit de Pallade loquens. Ouidius urbem Tritonida athenas significans, namq; Athenæ Palladis urbs est. Vnde illud Pallas cecropias tuetur arceis. hoc & nomen ipm ostendit. siquidem Athenæ a Pallade nominatæ fuerunt quæ græcis modo ἀθηνα modo ἀθηνη dicitur Vnde apud nos Statius Acteam uirginem dixit Palladem notans Monstrabunt acres Mauors acteaq; uirgo. Eisdem græcis GLAVCOPIS uocatur. quod Minerua. i. aer glauco sit aspectu ut ait Diodorus. Sed diuus Augustinus Mineruā ætheris non aeris partem sublimiorem habere ait. & hac occasione poetas fingere q Iouis capite nata sit. Sane Glaucopis noctuæ uisus latine interpretatur. γλαὺξ enim noctuam & ὄψις uisum significat. Glaucopis ergo ab oculis noctuarum Pallas dicta. quæ oculos habeat glaucos. i. cesios q̄si cælicos a colore cæli. etsi Eusebius hanc nominis interpretationem deridet. Obscœni auctor operis dixit Minerua flauo lumine, venus peto. ITONIA a loco sic appellata ut Festi codices habent. locum Strabo reddit Itonem scilicet montem extātem super Amphrysum flumen in Thessalia. OPERARIA ꝓpter plurima quæ inuenit ad uaria opificia instrumenta ut Diodorus siculus perhibet. græce ἐργάτη ἀπὸ τοῦ ἐργάζομαι quod est operor. Apud Strabonem legitur Pallas IONIA. NEDVSIA. LYNDIA. CYRISTIS. SCILLVTIA. ELAEA. SCYRAS. & POLIAS idest urbana. Herodotus meminit de Minerua ASSESIA. a Laconibus auctore Suida CHALCIOECA uocabatur qđ

Glaucopis

Itonia

operaria

Assesia

Chalcioeca

χαλκοῦν οἶκον idest aeream ædem adepta sit. uel quod a Calcidensibus eius ædes fuerit ædificata. Chalciocæ Plutarchus etiã meminit. Propertius Mineruam CAEAM cognominauit inquiens Eurypiliq; placet caeae texura Mineruæ. propter Cæam uestem quod qua alibi Et tenues cæa uesta mouere sinus. Fuit.n. Mineruã multarum artium & imprimis texturæ dea. siue cæam dixit quod ĩ Cæa insula coleretur. a Martiale uocata est MEDVSEA propter Medusæ caput quod ægide (ut supra diximus) ferebat. Martialis carmen est Accipe belligeræ crudũ thoraca Mineruæ. Ipsa meduseæ quo tumet ira deæ. a Martiano capella VIRAGO quia virorum consultis prosit. Ouidius uero dixit belli metuenda uirago. Statius virginem paternam uocat dum ait annuat illa uirgo paterna tibi. Ennius DAEDALAM a uarietate artificiorum cum Græci δαιδάλλειν uariare significent ut Festus refert. Consueuerunt Mineruam in portis urbium pingere. Propterea PYLETIS uocata est græcis ἀπὸ τῆς πύλης hoc est a porta. Porphyrio Oratii interpres Mineruam tradit cum Marte certasse eoq; uicto appellatam NERINEN forsitan quia nero Sabina lingua fortem significat Suetonio & Gellio auctoribus:

DE VENERIS COGNOMINIBVS

❡VENEREM nostri nominauere quod ad res omneis ueniret ut scribit Cicero. uel quod per eam omnia ueniãt. i. oriant. Venerem.n. gignendi vim uocant. Vnde Lucretius naturam rerum

Dione. Dionea.

ſcribere aggreſſus Veneris auxilium implorat. Huius quoq; plura ſunt cognomina DIONE uel DIONEA a Dione matre ſm Homerum. Auſo. Aut reſtingue ignem quo torreor alma Dione. Sta. Cedat equus, latiæ qui contra templa Diones. Vergilius. Sacra Dioneæ matri diuiſq; ferebam

Aphrodite aphrogenia

APHRODITE atq; APHROGENIA quoniam e ſpuma genita fuit quæ a græcis ἀφρὸς appellatur. Saturnus enim (ut Heſiodus meminit) uirilia cælo amputauit: quæ in mare lapſa ſpumam fecerunt unde Venus dicitur procreata. utrumq; nomen apud ipſum Heſiodum inq̃ latinitate Donatum ſic legitur unico uerſu Nunc Aphrodite, nũc dicitur Aphrogenia. Sunt & qui diuam merito

Philomedea

PHILOMEDEA dicunt (ut idem ait) Quod dea teſticulis quoniam ſit nata marinis. nam φίλος amicus & μήδεα genitalia uel pudẽda ſũt.

Cypris

CYPRIS Auſonius Emerſam pelagi nuper genitalib9 vndis Cyprin apellei cerne laboris opus. & alibi Idem Vera venus fictam cum uidit cyprida dixit.

Cypria

CYPRIA Feſtus Cypria inquit Venus dicta eſt q̃ ei primum in Cypro inſula templum ſit conſtitutum. Tibul. Et faueas concha Cypria uecta tua

Cyprogenia.

CYPROGENIA. Heſiodus quod ſata ſit Cypri dea Cyprogenia uocatur. Cypris (ut Heſiodus ſecum & cum Feſto concordet) equidem expono in mari Cyprio ſiue cytheriaco. quia mater amoris Nuda cytheriacis edita fertur aquis. ex quo concha uecta Cyprũ ſiue (ut Feſtus) Cytheram appulit. Propterea eius ſimulachrum concham gerebat. & a poetis conchæ veneræ dictæ Martialis Leuior o conchis galle cytheriacis.

Propertius Et uenit e rubro concha erycina ma- ri. Eadem CYTHEREA cognominatur Vergi. Par- ce metu Cytherea. ab vrbe Cythera: in qua pri- mum deuecta esse dicitur auctore Festo & Hesio- do: q ait Cythaream dictam quod admotis pri- us appulit orta Cytheris. Tortelius Cytheram dicit esse vrbem Cypri. Strabo & Plinius Insu- lam cum urbe. Sic & Pomponius Mela & Ser- uius insulam esse aiunt. Strabo etiam in numero multitudinis hæc Cythera. ut Hesiodus ac Ver- gilius qui ait Super alta Cythera Aut super Ida- lium sacrata sede recōdam. Item CYTHAEREIA pētasyllabon. Oui. Exigit indiciis meritam Cy- thereia pœnam. Item CYTERE. Auso. Nec bis cin- cta Diana placet nec nuda Cythere. Item CYTHE- RIS. Oui. Mercurio puerū diuaq; Cytheride na- tum. Nominatur & PAPHIA ac CNIDIA. a Papho Cypri teste Seruio & Cnido urbe Cariæ ut Stra- bo ait. Ora. O venus regina Cnidi Paphiq; sper- ne dilectam Cypron. Vergil. de venere loquens Ipsa Paphum sublimis adit. Sedesq; reuisit læta suas. Marti. Ne uioles teneras præduro dente columbas Tradita si Cnidiæ sūt tibi sacra deæ. IDALIA. Vergilius Tunc uicina astris eryci- no in uertice sedes Fundatur Veneri. dicta ab Idalio siue Idalia Cypri nemore de quo Vergi- lius quod paulo ante citaui Aut super Idalium sacrata sede recondam. & mox fotum gremio dea tollit ī altos Idaliæ lucos. ACIDALIA Vergi- lius At memor ille Matris Acidaliæ. ab Acida- lio fonte in Orchomeno ciuitate Boeotiæ ubi se gratiæ lauant teste Seruio ERICINA ab Eryce Si-

ciliæ monte ubi ei⁹ templum fuit. docet Oui. ita scribens Est prope collinam templum uenerabile portam. Apposuit tẽplo nomina celsus Eryx. de templo Vergilius Tum uicina astris erycino in uertice sedes fundatur Veneri. de Erycina Oratius Siue tu mauis Erycinia ridens Quã iocus circũ uolat & Cupido. CLVACINA quæ Rome signa habuit illic ubi Romani & Sabini pacificati fuere depositis armis cum pp raptas uirgines dimicare uoluissent. Dicta a cluendo hoc est pugãdo ut scribit Plinius. MYRTEA quæ postea murtia dicta fuit Plinii tẽpore ut ipse ait. nomen Myrteæ a myrto cadit. quæ arbor Veneri sacra est auctore Seruio. Propterea Vergilius myrtos paphias ait. VERTICORDIA cuius simulachrum ut Rome consecraretur Sulpitia Seruii Paterculi filia. Q. Fuluii Flacci uxor censuit. quo facilius uirginum mulierumq; mens a libidine ad pudicitiam conuerteretur. ut a Valerio maximo traditur. De uerticordia meminit & Priscianus scribens verticordiam a uertendo æque ac vertũnũ dici. Meminit etiam Iulius obsequẽs dum refert ædem Veneri Verticordiæ factam quando tres uno tempore uestales virgines nobilissimæ cum aliquot equitibus Romanis incesti subierunt pœnas LYBENTINA seu LIBITINA utrumq;.n. dicitur a libendo ut vult Varro. & Cicero quoq; demonstrat scribens Cupidinis & voluptatis & libentinæ Veneris uocabula uitiosarum rerũ neq; naturalium esse. Rome (ut Plutarchs est auctor) in æde Veneris Libentinæ ea quæ pertinent ad sepulturam ex Numæ Pompilii cõmentis uen-

Cluacina

Myrtea

Verticordia

Lybentina

dere atq; emere consueuerunt. quod illa principium & finem vitæ in potestate habeat. quippe ingredientibus vitam uel decedētibus præsidēs. Esse autem Libitinam Venerem & hoc ostendit. quod Delphis EPITYMBIAE Veneris statua cernitur ad quam Manes & libationes eliciant. ut Plutarchus ait. Epitymbia latine supra sepulchrum sonat ἀπὸ τοῦ ἐπὶ ꝙ ē supra & τύμβου sepulchrū. Libitinam dixit Oratius Non omnis moriar multaq; pars mei uitabit libitinā. et si Acron libitinam exponit lectum quo mortui efferuntur alibi uero locum. dum exponit illud eiusdē poetæ Autumnusq; grauis libitinæ quæstus acerbæ. CALVA Rome propter tormenta quæ capta a Gallis urbe Romani in Capitolio obsessi ex foeminarum capillis egerunt teste Lactantio firmiano. VENVS ARMATA Lacedamone ex euentu quo Lacedemonii bello quod gerebant contra Messenios armati cum uxoribus coiuerunt. ex quibus sunt Parthenii nati ut scribit Lactātius idem. Ad hanc Venerem puto refertur illud Ausonii galli. Armatam Venerem uidit Lacedemone Pallas. SYRA a Syris apud quos morata est tradente Diodoro MYLITTA ab Assyriis. ab Arabibus ALITA a Persis MITRA nominatur teste Herodoto. Apud Strabonem memoratur Venus PYRENEA Venus COLIAS. Venus APATVRIA. Venus ACRAEA cum templo mirabili. Est inuenire venerem ISTHMIAM apud Papinium ita dicentem Quisquis collibus isthmiæ Diones. a græcis etiam EROTROPHOS nūcupatur. ἔρως namq; amor & τροφός nutrix est.

DE DIANAE NOMINIBVS

¶DIANA dicta est (ut scribit Cicero) quasi diem noctu efficiat ſm eos qui dicũt Lunam esse Proptereaq; appellari NOCTILVCAM quod sola noctu lucet ut ait Varro. Oratius Rite crescẽtem face Noctilucam. PROSERPINAM sub terris ut idẽ ait Varro quod sub terris serpens modo in dextram modo in sinistram partem proserpat. Item IVNONEM LVCINAM a iuuãdo & luce quam dat partui. a quo parientes eam inuocãt. Terentiana Glycerium Iuno Lucina fer opem. serua me obsecro. Vergil. Casta faue Lucina. tuus iam regnat Apollo. Oui. Gratia Lucinæ. dedit hæc tibi nomina lucus. Aut qa Principium tu dea lucis habes. Parce precor grauidis facilis Lucina puellis Maturumq; utero molliter aufer onus. ad eam Catullus Tu Lucina dolentibus Iuno dicta puerperis. A græcis εἰλείθυια hoc est ILITHYIA nominatur. q̃ tamen & nostri dictione ut aliis plerisq; utantur. Oui. Tunc cum matura uocabis Præpositam timidis parientibus Ilithyiam. Orat. Rite maturos aperire partus Lenis Ilithyia tuere matres. Siue tu Lucina ꝓbas uocari seu genialis. Eadem DEA MONTIVM Ora. Montium custos nemorumq; uirgo Quæ laborantes utero puellas Ter uocata audis adimisq; leto Diua triformis. Item DEA VENATIONIS Verg. Qualis in Eurotæ ripis aut periuga Cynthi Exercet Diana choros. quam mille sequutæ Hinc atq; hinc glomerãtur Oreades. illa pharetram fert humero. gradiẽsq; deas supereminet omneis. Ouid. Phœbe uenati-

bus adsit. Iuue. Per calamos uenatricis pharetrã
q; Dianæ. Vnde PHARETRATA dicta est ab Oui.
Cæde pharetratæ spargitur ara deæ. hoc & Di-
ctynnæ nomen demonstrat. namq; a retibus ad
uenandum compertis quæ a græcis uocantur
δίκτυα DICTYNNA est cognominata. Tibul. Perq;
suas impune sinit Dictynna sagittas Affirmes. est
& Diana FONTIVM DEA ut Catullus in carmine
ad eam canit qđ legas DEA VIARVM auctore Fe-
sto. vnde & uirginem esse uoluerũt. qđ uia nihil
pariat. sicut scribit Augustinus. hæc TRIVIA di-
cta. qm̃ in triuiis colebat̃ auctore Varrone. Verg.
Iam subeunt Triuiæ lucos atq; aurea tecta. Mart.
Nec Triuiæ templo molles La udenturhonores
Propterea treis facies habere ficta est. Verg. Tria
uirginis ora Dianæ. Clau. Ecce procul ternis he-
cate uariata figuris Auso. Tergemina est hecate.
tria uirginis ora Dianæ. Oui. Ora uides hecates
in treis uergentia parteis seruet ut ĩ ternas com-
pita secta uias. Nam Diana HECATE nominatur
quod hecaton idest cẽtum habeatpotestates : uti
Seruius atq; Eusebius tradunt : propter uarias
corporis figuras : quas Luna a Solis distantia su-
mere uidetur. OMNIVAGA. non a uenando
Diana etiam dicitur Sed quod in septem nu-
meratur tamq; uagantibus. ut uerba sunt Cice-
ronis. PHOEBE nomen habet. Clau. Qui ua-
riam phœben alieno iusserit igne Compleri. So-
lemq; suo. a lucendo. nam φοίβη lucidam græ-
ce significat. uocatur & DELIA a Delo insu-
la ubi cum Phœbo una est orta. Ouidius Iam
mihi prima dea est arcu præsignis adunco De-

lia. CYNTHIA a Cyntho Deli monte.ut Cyn/
thius Apollo ei⁹ frater. Oui.I procul hinc dixit
Sacros ñec pollue fontes Cynthia LATONIA a
Latona matre. Vergi. Astrorum decus & nemo/
rum Latonia custos. Catul. O Latonia maximi
Magna progenies Iouis. TITANIA uel (ut Varro
scribit) TITANIS ſm eos q dicunt illam ex uno
Titanum hoc ē Hyperione natam. Oui. Dumq3
ibi perluit calida Titania lympha. Græce ARTE
MIS nominat Vnde Artemisiũ.i. Dianium tem/
plum Dianæ ephesiæ in hispania frequenti reli/
gione cultũ. quo Sertorius ad res maximas usus
est receptaculo ut Strabo literis tradidit. Silius
Italicus deam hāc THOANTEAM uocat a Thoan
te arbitror qui eius templo in Taurica Scythiæ
regiōe præfuit. Silii carmen est Mille Thoanteæ
sedes fascellina diuæ. Videtur autem Ouidium
imitatus, nam is ante illũ dixerat Quiq3 Thoan/
teæ taurica sacra deæ. Silii uerba ꝺ fascellina se/
de me admonet ut his adnectam ea quæ tradit
Seruius enarrans illud vergilianum Sanguine
placastis uētos & virgine cæsa. Is enim ait Iphi/
geniam cum Oreste fratre & Pylade una occiso
Thoante rapuisse simulachrum Dianæ Tauricæ
abscōditum fasce lignorum. Vnde & FASCELIS
dicitur & in Italiam Ariciam detulisse. ibi cum
templo nemus deæ dicatum. de quo Statius Fu/
mat Aricinum Triuiæ nemus. sane deam hanc
Lucanus propter Iphigeniam Agamemnonis fi/
liam cui patria Mycenæ fuerit MYCENEAM uo/
cauit dicens Parua myceneæ quantum sacrata
Dianæ Distat ab excelsa nemoralis Aricia Roma.

Ouidius ab Oreste ORESTEAM Sacraq; Oresteæ genitu questuq; Dianæ. Quinetiã AVENTINA dicitur seu AVENTINENSIS a mõte Auentino. Mar. Laudat Auentinæ uicinus sura Dianæ. Valerius maxi. Quisquis Auentinensi Dianæ immolasset. Cretes Dianam colebant. quam sua lingua BRITOMARTEM hoc est dulcem uirginem appellabant auctore Solino. nec ignoro Diodorꝝ siculũ q̃uis cõsimilia aliter tamen scribere. Apud Strabonẽ est Diana AETHRVA. CINDIAS. COLOENA. ELDEA. ASTYRIA. OLYMPIA. SARPEDONIA. ALPHEONIA. BRAVRONIA. ELAPHIA idest ceruaria. DAPHNIA. i. laurea. LEVCOPHRYENA cui[9] phanu; (ut ait) magnitudine & mltitudine reꝝ ab ephesio superatur. artificio & structuræ concinnitate longe præstat. Apud Diodorum Diana CRESIA Diana TAVROPOLIA. Dianã PERSIA a locis circa quæ uersata est. Apud Lampridiũ legit Diana LAODICEA. Apud Solinũ PTERANNEA & SVSIA. Apud Macrobium non solum ꝑ Dianæ comite sed ꝑ ipsa etiam dea. Apud Ouidium Arethusa eandem ORTYGIAM uocari significat.

DE PROSERPINA

PROSERPINAM mythici. i. fabulosi scriptores Iouis ex Cerere sorore filiam esse dixerunt a Plutone inferoru; deo raptam & a matre quæsitam. M. Varro referente Augustino Proserpinam fœcũditatem seminum esse ait. quæ quodam cũ tẽpore defuisset & terra sterilitate mœreret exortam esse opinionem quod Cereris filiam

hoc est foecunditatem quæ a proserpendo Proserpina dicta é Orcus abstulerat & apud inferos detineret. Quæ res cum fuisset publico luctu celebrata qa rursus eadem foecunditas rediit Proserpina reddita letitiam exortam esse. atq; ex hoc ei solennia instituta, a græcis PERSEPHONE nominatur sed quo & latini utantur. Propert. Hæc tua Persephone maneat clementia, nec tu Persephones coniux sæuior esse uelis. Tibul. At mihi Persephone nigram denunciat horam. Item PERSEPHONEA. Hesiodus. prædoni qua Persephonea marito Iungitur. Apud Eusebiũ de Præp. euang. si codices mendosi non sunt PHAREPHARTE. In græco lexico PERSEPHASA legit Proserpina græcis dicta. Item βριμώ idest BRIMO. & DIOIS a matre Cerere quæ sane a græcis δηώ. i. Dio cognominatur. Auso. Virgineas inter choreas Dioida raptam substulit emersus stygiis fornacib⁹ Orcus. Oui. Mnemosynen pastor, uarius Dioida serpés etsi vulgo aliter lectitatur. AZESIA. unde prouerbium apud græcos Αμαῖα τὴν ἀζησίαν μετῆλθεν Amæa ad Azesiam accessit. de re diu quæsita. Amaea. n. hoc est Ceres diu Proserpinam toto terrarꝝ orbe quæsiuit. a Latinis LIBERA nominat teste Tullio in Verrinis. Dea hæc Cyzicenorꝝ fuit cuȝ eorum insulam fortunarit tradente Stephano. hinc in opere obscœno illud Raptam Cyzicos ostreosa diuam. etsi antea secus legebat. hæc Locris templum q̃ ditissimũ habuit LOCRENSIS dicta. Templum a Pyrrho Epirotarꝝ rege sed non impune spoliatum. de quo Valerius maxi. & Lactantius firmian⁹. A poetis nostris modo IVNO INFERNA

Vergi. Iunoni infernæ dictus sacer. modo IVNO INFERA. Sta. Iam complexa manu crinem tenet infera Iuno. modo IVNO PROFVNDA. Clau. Caligātesq; ꝓfūdę Iunonis thalamos. modo AVERNA. Silius italicus. Has inter formas coniux Iunonis Auernæ. modo DITIS DOMINA. Vergi. Hi dominam ditis thalamo deducere adorti.

DE MARTIS COGNOMINIBVS.

¶ MARS dictus est ab eo qđ maribus in bello præest. aut qđ a Sabinis accept⁹ ibi est MAMERS scribit hoc vir doctissimus vndecunq; Varro ad literam. ad Martem pulchre Oui. Bellice deposi tis clypeo paulisper & hasta Mars ades. & nitidas cassīde solue comas. Idem MAVORS appellatur qa magna uertit. si credimus Tullio literaru; latinaꝝ parenti. Vtrūq; nomen Mars & Mauors in opere obscœno Ense potens Mars est. & alibi. Nec Mauors illum per quem ualet oculit ensem. Item MARSPITER. de quo Macrobius & Priscianus. GRADIVVS. a gradiendo in bello ultro citroq;. uel ab hastę uibratione. quod Græci dicūt κραδαίνειν. uel potius qa gramine ortus fuerit. qđ ideo fictum quia ī rei militari corona graminea maximæ est uenerationis auctore Festo. Vergili. Gradiuumq; patrem geticis qui præsidet aruis. Martem. n. Getæ Thracesq; religiosius coluere. quoniam ea natio bellicosa semper fuit. Auso. Mars nullo dę patre satus: quem threīsa colit gens. Idē bella horrida Martis Odrysii. i. thracii ab Odrysarum gentę Thraciæ. de qua Plini-

us. Rome MARTIS VLTORIS templum fuit cum foro quod Cæsar Augustus bello philippési pro paterna ultione suscepto uouerat. ut scribit Suetonius. Ad hoc refertur Martialis illud Vltoris prima Martis ĩ æde sedet. Est inter nomina Martis ENYALIVS Macrobio referente. Aciani hispaniæ populi simulachrũ Martis radiis ornatum colunt NECYN uocantes, ut idem tradit.

DE VVLCANI NOMINIBVS

VVLCANVM Seruius honoratus a uolando dictum auctor est quasi uolicanum. quod ignis per aerem uolet. Ignis. n. ait e nubibus nascit. Vnde & Homerus eum dixit de cælo. i. aere præcipitatum in terras. q᷑ omne fulmen de aere cadit. & hoc physice. Homerus mythice eum ex Ioue & Iunone. Hesiodus e sola Iunone uti. Mineruam e solo Ioue natum ait. unde ἀπάτωρ hoc est sine patre a Theocrito nominatur. Ouidi. noster IVNONIGENAM appellauit dicens Iunonigenæq; marito Furta thori. furtiq; locũ mõnstrauit. Vulcanum suo sic in poemate posuit Iuuenalis siccato nectare tergens Bracchia Vulcanus liparea nigra taberna. hic Mulciber. hic Ignipotens. hic Lemnius uocitaᷣ MVLCIBER. Oui. Mulciber in Troiam. pro Troia stabat Apollo. dictus a mulcendo ferro. mulcere. n. lenire est seu mollire. ut tradit Festus. IGNIPOTENS qa ignis est (ut ait Seruius) exponens illud vergilianum haud secus ignipotens. Sacerdotes Aegyptii Vulcanũ ignis inuentorem fuisse uolunt auctore Diodoro

LEMNIVS. a Lemno insula ei dicata. Oui. Lemnius ex templo ualuas patefecit eburnas. Quod autem Lemnos fuerit in tutela Vulcani ostendit illud in opere obscœno Tutela Lemni dispares mouet gressus. & alibi Tardo gratior æstuosa Lemnos ostendit & poeta ingeniosus inquiens Vulcanum tellus hysipilea colit. Seruius scribit Vulcanum e cælo in Lemnum cecidisse, idq; fingi qa Vulcanus. i. fulmen seu ignis i Lemnon insulam frequẽtius iacitur. a Græcis ἡφαιστος. i. EPHESTVS uocatur. vnde Ephestiades insulæ: quæ a Latinis Vulcaniæ: & Aeoliæ nuncupantur tradente Plinio. Itẽ κυλλοποδίων hoc est CYLLOPODION. nam κυλλὸς claudus est & πους pes. hic Veneris maritus fuit. propterea Iuuenalis apud nos ignem significans ait & quæ componis dona Veneris Thelesine marito. De hoc Martianus capella ita scribit Quidam etiam claudus faber uenit: qui licet crederetur esse Iunonius: totius mundi ab Heraclyto dictus est demorator.

DE HERCVLIS COGNOMINIBVS.

¶HERCVLES prius ALCEVS ab ortu dictus fuit. Postea cum adhuc infans duos strãgulasset angues utraq; manu faucibus appræhensis quos Iuno ad ipsum perdendum miserat. ἡρακλης idest HERACLES. latine Hercules uocatus est. ut scribit Diodorus. arbitror qa heræ idest Iunonis inuidia magnã adeptus est gloriam. κλέος. n. gloriam græci dicunt. Nec ignoro alibi Diodorum aliter scribere. qui & Omitren repræhendat huius in-

terp̃tationis quam hic uidelicet in q̃nto Bibliotheces libro seq̃tur auctorem. Poetæ nostri Herculem Alceum raro ALCIDEN frequẽter uocant. idq; ab Alceo Amphitryonis patre. non autem ἀπὸ τῆς ἀλκῆς hoc est a uirtute uti quidam referẽte Seruio uolunt. Vergi. Magnum quid memorem Alciden? Sene. Quæris Alcidæ parẽ? nemo est: nisi ipse. bella iam secũ gerat. Oui. Laudem Alcides uicta traxit ab Oechalia. Clau. Sed postq̃ inachiis Alcides missus ab Argis. Et sicuti ab auo Alcides ita a patre putatiuo Amphitryone Amphitryoniades. Propert. Amphitryoniades quã tempestate iuuẽcos Egerat a stabulis o Erythrea tuis. Idem TYRINTHIVS a Tyrintha ciuitate Argis uicina ubi est educat⁹ teste Seruio. Vergi. Laurẽtia uictor Gerione extincto Tyrinthius attigit arua. Oui. Paruus erat manibusq; suis Tyrinthius angues Pressit. & in cunis ia; Ioue dign⁹ erat. Item CLAVIGER a claua quã ei subtrahere vnum de trib⁹ impossibilibus putari Macrobius tradidit. Ouid. Ecce boues illuc Erythreidas appulit heros Emensus longi Clauiger orbis iter. Idem hospes auentinis armentũ pauit in herbis Clauiger. & tanto est Albula pota deo. Sane Properti⁹ clauam herculis illo uersu significauit Mænalio iacuit pulsus tria tempora ramo Cacus. OETEVS DEVS ab Oeta Thessaliæ monte: ubi pyrã structa se combussit. Propertius. Troia bis oetei numine capta dei. hinc Senecæ Tragœdia: cui titulus sit hercules oeteus. DEVS THEBANVS a Thebis ciuitate Boeotiæ eius patria. Propert. Cymbala thebano cõcrepuere deo. MONOECHVS q̃ templum

habuit apud Monœcum portum Italiæ nobilissimũ. de quo Vergi. Aggeribus socer alpinis atque arce Monœci Descendẽs. dictus auctore Strabone ac Seruio qđ solus illic habitet. nam μόνος est solus & οἰκέω habito. Rome tradente Macrobio VICTORIS herculis duæ fuerũt ædes. Varro Victorem herculem putat dictum qđ oium animalium genus uicerit. Ad qđ sane Vergil. respiciens proprie hæc inquit Limina uictor Alcides subiit Ab Oratio hercules VAGVS dict⁹ illo uersu Hac arte Pollux & Vagus hercules Innixus arces attigit igneas. Causã Acron inquit esse qm̃ omnem terram peragrauit & (ut ait Seruius) semper pedes. tectus pelle nemeei seu cleonei leonis. ut dẽtes & rictus capite reliqua supra humeros ferret. Eius arma claua fuit. vnde clauiger nominatur sicuti supra demõstrauimus. Sed idem arcu etiam fuit usus teste uel Iuuenale q̃ ait Addit & herculeos arcus. & Diodorus auctor est herculẽ stymphalidas aueis partim sagittis partim tabulæ aereæ sonitu expulisse. a Græcis nunc BVTHINAS uocatur. qđ vna mẽsa bouem comederit. βοῦς nanque bos est & θοινάω comedo. nunc TETRATHEOS hoc est quarta luna natus. vnde adagium ἐν τετράδι γεννηθῆναι hoc est quarta luna nati. de eis qui parum feliciter nati sunt. nam cõstat Herculem natum hac luna. cuius uita omnium uoluptatũ fuit expers: ac laborum plena. vel in eos hoc dcm̃ est qui aliis tantũ laborãt non sibi. uti Herculem fecisse lectitamus. apud Straboné legitur Hercules MACYSTVS. Item CONOPIVS quem Otei colunt. qa eos a Culicibus liberauit: quos illi conopas nomi-

nant. Sabini scribente Varrone SANCTVM quem Herculem græci appellant. ad eum Propertius Sancte pater salue. cui iã fauet aspera Iuno. Sancte uelis libro dexter inesse meo. Nunc quoniam manibus purgatum sanxerat orbem. Sic sanctũ taciæ composuere Cures. de hoc Silius italicus intellexit quãdo Sabinorum milites scribens ait & læti pars sanctum uoce canebãt. Auctoré generis. Nec solum sanctum sed FIDIVM ẽt ac SEMIPATREM eundem cognominabãt. cui qdem trinomio deo ædem in monte Quirinali constituerunt. dicente Oui. Quærebã nonas Sancto Fidio ne referrem An tibi Semipater. tunc mihi Sanct⁹ ait. Cuicũq; ex illis dederis, ego numen habebo. Nomina terna fero. sic uoluere Cures. Hunc igit̃ ueteres donarunt æde Sabini. Inq; Quirinali cõstituere iugo. hinc MEDIVSFIDIVS iurandi aduerbium. Quintilianus nõ alio mediusfidius uitio dicentius. Pompeius Festus scribit esse compositum: & significare Iouis filium Herculem. qa Iouem græci Δία dicunt. nos fidium ꝓ filio. nam sæpe. d. littera pro. l. utebantur. Quidam medius fidius tres esse dictiones malunt. & me quidem accusandi casum. in duab⁹ reliquis adiuuet subaudiri. ut sit me hercules adiuuet. Hercules etiã MVSAGETES appellatur. i. comes duxq; musarum. nam Musarũ quies herculis defensione iuuari debet. & uirtus herculis Musarum uoce ornari. Sta. Dic age Caliopes socius tibi grãde sonabit Alcides. Plutarchus refert quemadmoduʒ herculi & musis cõmunem aram Romani statuerunt. qa Euandrum literas Hercules docuit. nam

Herculem teste Seruio philosophum fuisse constat & propterea omnia monstra uicisse dicitur. Item Astrologum. vnde. xii. ei labores assignant propter agnita. xii. cæli signa. De hercule musagete siue illius æde intellexit Ouid. dum ait. Venisse uidemus herculis ante oculos uirgineumq; chorum. Ab Apuleio hercules eleganter dicitur Lustrator orbis. Purgator ferarum. Domitor gentium. Sub herculis nomine Domitianus cultus fuit. appellatusq; nunc Alcides nunc maior Alcides a poetis adulatoribus. Quinetiam Commodus & ipse imperator uocatus est hercules Romanus. eiq; statuæ factæ habitu herculis, ut scribit Lampridius.

DE NOMINIBVS MVSARVM

MVSA græcum est nomen . ἡ. μοῦσα τῆς μούσης. quo q̇dem nomine & nostri passim utunt. Verg. Musa mihi causas memora. Latine cantus interpretatur a μουσίζω quod est canto. Nam sunt musæ poetarum deæ. quorum canere est & fingere ac delectare. Vergilius Aeneida sic suā orditur Arma uirumq; cano. Idē alibi ait Incipe Calliope precor aspirare canenti. Idem Pandite nunc Helicona deæ cantusq; mouete. Apollo apud Ouidium sic ait per me concordant carmina neruis. Idem alibi Ouidius Nec mihi, dispositis iungam quæ carmina neruis, Proueniūt uacuæ carmina mentis opus. Quin & pro ipso cantu musam Vergilius posuit Pastorū musam Damonis & Alphasibei, Aldus, vir oppido eruditus cuius morte

Musæ tam græcæ q̃ latinæ maximam nuper iacturam fecerunt mussam videlicet duplici ſſ ſcribi uoluit. Græci tamen per unum & latini etiam. ſi credimus Martiano capellę ita ſcribenti: Scribimus muſaꝝ primam ſyllabam duabus literis: Græci tribus. Vocant̃ & Muſæ pluribus modis.

Camenę

CAMOENAE a cantu auctore Seruio quod canũt (ut ait Feſtus) antiquoꝝ laudes. Vergil. Alternis dicetis, amant alterna Camœnæ HELICONIDES

Heliconides

Perſius. Heliconidaſq; pallidamq; Pirenen. ab Helicone Boeotiæ monte auctore Feſto. ubi Muſis natale aſſignant ut Plinius tradit. Propterea muſas boeotia numina Auſonius uocat. ab Ouidio virgineus helicon dictus fuit propter muſas quas uirgines & quidem doctas ut Catullus ait

Muſarum Fons.

pentametro illo ſeuocat a doctis Ortalẽ uirginibus. Illic fons muſaꝝ queꝫ Pegaſus alatus equus inſeſſore Bellorophonte auctore Strabone effudit. Propterea Græcis Hippocrine ἀπὸ τοῦ ἵππου quod eſt equus & κρήνης fons. a Latinis Caballinus. Pegaſeus. Bellorophonteus uocatur. Auſo. ſi uera fama eſt Hippocrine: quam pedis pulſu citatam cornipes fudit fremens. Oui. Dicite quæ fontes Aganippidos Hippocrines Grata meduſei ſigna tenetis equi. Perſi. Nec fonte labra prolui caballino. Ideꝫ Aonius nominatur ab Aonia quæ teſte Seruio Boeotia eſt. Ouidius de Pegaſo loquens Cum leuis aonias ungula fudit aquas.

Muſarum plures Fontes

Et qa de Muſaꝝ fonte ſermo incidit: ſciendum Muſas pluribus in locis fontem habuiſſe. unum infra uerticem Acrocorinthi, ſic. n. uocat̃ Corinthi arx, ſub templo Veneris. & hic pirene uoca

tur. depræhenso ibi Pegaso equo cum potaret a Bellorophonte. Alterum in Helicone illum de quo supra fecimus mentionem. De fonte Pirene apud Corinthū. Oui. Ephyre Pirenidas undas. Corinthus.n.alio nomine Ephyre nuncupatur. hæc illa Pirene quā Persius pallidam inquit ab effectu arbitror quod poetas pallidos ꝓpter studium reddat. Alibi namq; Persius ait iuuat pallescere chartis. & Iuuenalis fuit utile multis Pallere & uinum toto nescire decembri. etsi quidam aliter interpretatur. Politianus in epitaphio Domitii calderini dixit Hoc mutat ipsū sæpe musa Libethron Fōtemq; Sisyphi ac uirecta Permessi. ubi fontem Sisyphi pro Pirene posuit. forsitan qa Sisyphus corinthiacū tenuit isthmum. Nam & Silius italicus qn̄ Syracusas describit opus Corinthiorum Isthmum Sisyphium uocat. Virecta uero Permessi dixit hippocrinen in Boeotia intelligens Martialis Quid tibi cum Cyrrha qd cum Permessidos unda? Est.n. Permessus Boeotiæ fluuius ex Helicone declinans. sicut Olmeus auctore Strabone. vnde Olmei fons idem a poetis uocatur. Est & tertius fons libethros dictus in Magnesia regiōe Thessaliæ adnexa teste Plinio. ubi Musæ (ut ait Seruius) colerent̄ Libethrides ab eo cognominatæ, ut dicem⁹. Fuit & fons Aganippe licet in eadem regione Boeotia inq̄ tamen separatus ab Hippocrine. ut tam Plinius q̄ Pomponis mela ostendit. Iuuena. Cum desertis Aganippes Vallibus esuriens migraret in atria Clio. hæc illa Aganippe quam Vergilius Aoniam: Quidi. Hyantheam uocauit. Fuit & fons Casta-

lius apud Delphos ſub Parnaſo (ut ſcribit) muſis eiſdem ſacer. de quo ita Oratius Qui rore puro Caſtaliæ lauit Crines ſolutos. hic Cyrrheus a Cyrrha oppido ſeu cyrrheis Phocidis campis ut Plinius tradit. hic fons Parnaſius a Parnaſo appellatur. Nam totus ille tractus Muſis dicatus erat. Helicon enim Phocidi ubi ſit Parnaſus cõfinis eſt auctore Strabone. Quid quod Muſaꝝ fontem hippocrinen ſeu pirenen meduſeum Poetæ cognominat a Meduſa, ex cuius ſanguine Pegaſus equus utriuſq; fontis auctor natus eſt. Ouid. uel cedite uictæ Fõte meduſeo & hyanthea Aganippe. Item Gorgoneũ a Gorgone meduſa. Propert. Tingunt gorgoneo punica roſtra lacu. Sed iam ſatis ſuperq; ſatis de fontib⁹ Muſaꝝ. Modo ad earum cognomina redeamus. Dicunt Muſæ PIERIDES. Tibul. Caſto naȝ rite poetæ Phœbuſq; & Bacchus Pierideſq; fauent. Iuue. Narrate puellæ Pierides. proſit mihi uos dixiſſe puellas. nimirum a Piera Theſſaliæ urbe parẽte & domo muſarum. ut ait Pomponius Mela. ſiue a Piero mõte ut Feſto placet queȝ in Theſſalia quoq; eſſe Plinius tradit. Item PEGASIDES a fonte quem Pegaſus (ut ſupra diximus) ungulæ ictu dicitur aperuiſſe. vnde græce HIPPOCRINIDES nominantur auctore Feſto. Oui. At mihi Pegaſides blandiſſima carmina dictant. AONIDES. Iuue. Aptuſq; bibendis Fontibus Aonidum. ab Aonia quam eſſe Boeotiam ſupra ex Seruii honorati ſententia memorauimus. Vergi. Aonio rediẽs deduci uertice muſas. PIMPLEAE ſiue PIMPLEIDES teſte Pompeio Feſto a Pimpla Macedoniæ (ut a Strabone

scribitur) loco. Orati. O quæ fontibus integris gaudes apricos necte flores necte meo lamiæ coronam Pimplea dulcis. Stati. Licet enthea uatis Excludat Pimplea sitim. Apud Martialem Pimpleis in singulari numero Non urbana mea tantum Pimpleide gaudent Ocia. Strabo (qđ huic conuenit loco) auctor est musicam totam fuisse Thraciam. idq; patere ex locis ubi Musæ cultæ fuerunt. nã Piera. Olympus. Pimpla Libethrum olim Thraciæ fuerunt. Quiq; Musis (ut ait) Helicona sacrarunt Thraces extiterũt Boeotiæ accolæ. CASTALIDES a Castalio: de quo supra diximus: fonte. Mart. Pergenius famæ Castalidũq; gregem. PARNASIDES a Parnaso sub quo diximus fuisse Castalium fontem. q non solum Apollini musarų duci sed Musis etiam ipsis sacer fuit. ut scribit Acron Oratianum illud enarrans me gelidum nemus Nympharumq; leues cum satyris chori secernunt populo. Acroni Seruius suffragari uidetur nec non Maro ipse dum ait Sed me Parnasi deserta p ardua dulcis Raptat amor. MEONIDES Oui. Felicesq; uocat pariter studiiq; lociq; Meonides. & mox Meonides (cognorat enim) consistite dixit. a Meonia regione. quæ ut Plinius Lydia ut Strabo scribit Mysia nominatur. Ouidii interpres forsitan rectius scribẽdum ait Myonides per ypsilon a Myone urbe Phocidis Musarũ patria ut Pausanias tradat. LYBETHRIDES a Libethro fonte Magnesiæ. de q̃ Vergi. Mymphæ noster amor Libethrides aut mihi carmen Quale meo Codro cõcedite. Nam NYMPHAE auctorib⁹ Seruio & Acrone pro musis ac-

cipiuntur qđ nympha ideſt aqua currendo muſicos sonos efficiat. Orat. Bacchum in remotis carmina rupibus Vidi docentem: Credite poſteri: Nymphaſq; dicentes. Idē Me gelidū nemus Nympharumq; leues cum satyris chori secerūt populo. Sed & Vergil. ipſe alibi nymphas Muſas eſſe oſtendit inquiēs Quæ nemora aut quos ſaltus habuere puellæ Naides indigno cum gallus amore periret? Nam neq; Parnaſi uos iuga. & reliqua. THESPIADES. Oui. Theſpiades certate deæ. a Theſpia ſiue Theſpiis in plurali oppidō Heliconi ꝓpinquo ut Strabo ait. OLYMPIADES ab Olympo Macedoniæ monte. ut scribit Varro. Sed & Pomponius mela Olympum hunc a Piera muſarum patria: quæ ſupra nobis memorata eſt: haud procul eſſe demonſtrat. MNEMOSINIDES a matre Mnemoſine. hoc eſt memoria de qua ita Claudianus. Sic mitis in antro Mnemoſine docili tradit præcepta Thaliæ. Oui. de Ioue Aureus ut Danaen Aſopida luſerit ignis Mnemoſinen paſtor. ARDALIDES ab Ardalo q teſte Plutarcho Muſis ædem pulcherrimā condidit. Appellātur etiam NOVEM SORORES ſeu puellæ. tot enim ſūt Heſiodo & Diodoro auctorib⁹ Clioq; Euterpeq; iuuans: & docta Thalia: Melpomene lætis & Terpſicorea coreis. His ſubeunt Erato. memoriq; Polymnia mente. Addimus Vranien. & quæ manet ultima quanq̄ Calliope cuncta ſupereminet unica muſas. Martialis dixit Doctæ ſic tibi ſeruiant sorores de muſis intellegens.

DE NYMPHIS

MVSAS NYMPHAE rite sequent cuꝫ sit quedam inter eas similitudo & nympharum nomen pro musis usurpetur, uti ostendimus. Earum plura genera. Naides. Nereides. Oreades. Dryades. Amadryades. Napeæ. NAIDES nymphæ sunt fluuiorum fontiumqꝫ, dictæ a νάω quod est fluo, & hæ proprie nymphæ, cum a lympha hoc est aqua nympha dicatur auctore Varrone. Oui. Naides ignorant. Idem Naides hæ fuerāt. In opere obscœno Naidas antiqui Dryadesqꝫ habuere Priapi. Sed hæc pluralis numeri sunt exempla, illud singľaris Nais ab his tacuit apud Ouidiuꝫ. Sed idem Naias trisyllabon dixit Naias una fuit & alibi Carmina Naiadum nō intellecta priorum. Sic & Vergil. Egle naiadum pulcherrima. Huius generis sunt tradente Hesiodo. Pytho. Admete. Prymno. Vranie. Electre. Clymene. Zeuxo. Thoe. Callirhoe. Hippo. Pasithoe. Asie. Rhodea. Pluto. Plexaure. Polydora. Melobosis. Galaxaure. Perrea. Metis. Eurynome. Xantha. Europe. Telesto. Neera. Dine. Tythe. Cerceis Eudora. Acaste. Perseis. Menestho. Amphiro. Ocyroe. Creseis. Clytie. Calypso. Doris. Styx. NEREIDES nymphæ sunt maris a Nereo patre. Eædem DORIDES appellantur a Doride matre. Oui. Vtqꝫ celer redeas uirides Nereidas oro. Idē Nereidesqꝫ deæ. Marti. Lusit Nereidum facilis chorus. & ī numero singulari Nereis ingreditur consueta cubilia fluctu apud Ouidium. Ideꝫ Nerei te uereor. Sta. Fluctibꝰ inuitis iam Nereis imperat helle. Oui. Cæruleos habet uuda deos. & subdit. Doridaqꝫ & natas. quaꝝ pars nare uidet

Pars ĩ mole sedés uirides siccare capillos. Pisce uehi quædã. facies non oĩbus una. Non diuersa tñ qualem decet esse sorore. hæ fuerunt (ut canit Hesiodus) Eucrate. Thetis. Spio. Sao. Eudore. Glauce. Galene. Doto. Dynamene. Eunica. Cymothoe. Thalie. Amphitrite. Pasithee. Melite. Pherusa. Proto. Erato. Eulimene. Agaue. Doris. Nesee. Galathea. Prothomedea. Panope. Hippothoe. Hipponoe. Cymodoce. Euagore. Pantoporea. Isianassa. Laomedia. Eione. Cymo. Alimeda. Glauconome. Liagore. Polynome. Pronoea. Euarna. Psamathe. Menippe. Autonoe. Neso. Themiste. Eupompe. OREADES autem montium sunt nymphæ. quod & nomen ostēdit. Siqdem ὄρος unde Oreades inclinatur mōtem significat. Verg. de Diana loquens ait quam mille sequutæ Hinc atq; hinc glomerātur Oreades. Earum nomina Sypōtinus in Cornu copiæ ponit quæ tamē Nereidum sint. ut docet Hesiodus. DRYADES sunt siluarũ nymphæ δρῦς. n. vnde nomen id cadit apud ueteres Græcos omnis arbor dicebat. q̃uis postea pro quercu tātum usurpata sit Verg. At chorus æqualis Dryadum. Oui. Aut quas semideæ dryades fauniq; bicornes. Numine contactas attonuere suo. ubi semideas dixit quoniã amneis solaq; rura colūt. ut alibi ait. Vnde & Iupiter apud eundem poetam in concilio sic fatur deorum. Sunt mihi semidei sunt rustica numina Fauni Et nymphæ satyriq; & monticolæ Siluani. Quos quoniam cæli nondum dignamur honore Quas dedimus certe terras habitare sinamus. AMADRYADES teste Seruio cum arborib⁹ nascun-

tur & pereunt. qualis illa quã Erisithon occidit uti Ouidius docet. Hinc Ausonii Galli illud Nõ sine amadryadis fato cadit arborea trabs. NAPEAE nymphæ uirgultorum ac florum uocantur auctore Lactantio dum illud exponit Papinianũ quas magno non impulit igne Napeas? Videntur autem Napeæ dici ἀπὸ τῆς νάπης quod est saltus & locus siluosus. ubi flores optime nascuntur. Has Vergilius uenerari præcipit dicens Facileis uenerare Napeas. Non omittẽdum talibus finem impositurus existimaui quod scribit Festus QVERQVETVLANAS esse nymphas querqueto uirescenti præsidentes.

DE FORTVNA

FORTVNAE romani tantum tribuere ut sexcentis eam templis totidemq; cognomentis uenerarentur. Nam Rome colebatur fortuna cognomento PRIMOGENIA. VISCATA. FORTIS. PVSILLA. MASCVLA. CONVERTENS. BENESPERANS. VIRGO BARBATA. ut Plutarchus tradit. Vergilius OMNIPOTENTEM fortunam dixit Fortuna omnipotẽs & ineuitabile fatũ. qa in omni re dominaretur hinc eius simulachrum auctore Lactantio cum copia & gubernaculo fingebant. tamq̃ opes tribueret: & humanarum rerum regimen obtineret. Philosophi (ut Lactantius idem scribit) sexum mutantes deum uocãt. eandemq; modo Fortunã modo NATVRAM nominant. ſm quos Seruius Sulpitius ad Ciceronem loquutus uidetur dum ait Casus & natura in bonis domi

natur. Preneste quæ Latii urbs est illustre habuit templuȝ, vnde certa responsa dabant ut ait Strabo. de quo Silius Italicus ait sacrisq; dicatū Fortunæ Preneste iugis. De fortunæ Prenestinæ responsis meminit Suetonius queȝ tu ipse legas in vita Domitiani. Mihi locum ostendisse sufficiat. Fortunam PRENESTINAM intellexit Oui. dicens Et prenestinæ moenia sacra deæ. Apud Statium ita legebamus Et Prenestinæ poterant migrare sorores. ubi sorores dixit quoniam Preneste fortuna sub duarum sororꝝ imagine colebat. Antii etiam Fortunam religiose cultaȝ historiæ docet. Propterea Oratius inquit fortunam alloquens O diua gratum quæ regis Antium Præsens uel imo tollere de gradu Mortale corpus uel superbos Vertere funeribus triūphos vnde & ANTIANA fortuna appellata. Suet. monuerunt & Antianæ fortunæ ut a Cassio caueret. Erat insup fortuna BONA & MALA. Bonæ simulachrum in Capitolio fuit Praxitelis opus tradente Plinio. Malæ aram in exquiliis consecratam se uidisse Cicero testatur. Eadem ĩ urbe fuit fortunæ EQVESTRIS ædes. quā Fuluius flaccus censor ædificauit Valerio maxi. & Lactantio firmiano demonstrantibus. Fuit & templum fortunæ MVLIEBRIS. in Veturiæ ac Volumniæ honorem memoriamq; constitutum. quæ solæ Coriolanum ciuem atq; hostem populi Romani placare potuerunt. ut a Plinio traditur de uiris illustribus. Fuit & templum Fortunæ REDVCIS a Domitiano erectum de quo Martialis Hic ubi fortunæ reducis fulgentia late Templa nitent, felix area nuper erat. Veteres

referente Eusebio de præpa.euang.fortunam in pila sedentem pingebant eius mutabilitatem atque instabilitatem significantes. Huic alas quoque eadem causa tribuebant. Orat. Fortuna sæuo læta negocio.& Ludum insolentem ludere pertinax, Transmutat incertos honores Nunc mihi nunc alii benigna. Laudo manentem si celeres quatit pennas. Cœca fingitur ut pote i quoslibet passim sine ratione incurrens. vnde Martialis COECAM DEAM appellat inquiens At postq̃ decies tribuit dea cœca. Plinius q̃ pulchre nec minus uere. To to quippe mundo & locis omnibus omnibusque horis omnium uocibus fortuna sola inuocatur. & una nominatur una accusatur. una agitur rea; una cogitatur, sola laudatur, sola arguitur. & cum conuitiis colitur. uolubilisque. a plerisque uero & cœca existimata. uaga. inconstans. incerta. uaria. indignorumque fautrix. huic omnia expensa huic omnia feruntur accepta. & in tota ratione mortalium sola utranque paginam facit. Adeoque obnoxiæ sumus sortis ut sors ipsa pro deo sit qua deus probatur incertus. Apud Martianum Capellã legimus fortunã ab aliis SORTEM a nõnullis NEMESIM. a pluribus TYCHEN asseri aut NORTIAM. de sorte Auso. gallus ita Res hoĩum fragiles alit & regit & perimit sors Sors dubia æternũque labans. & ante illum Verg. dixerat Sors oĩa uersat. Quidã Nemesim negant esse fortunã asserentes ex Macrobio deam esse: quæ colit cõtra superbiam. atque a Rhamute pago Atticæ: ubi auctore Strabone statuam Diodori siue Agoracritis opus cum tẽplo habuit. Rhamnusiam uo

cari. Ab Antimacho uero (ut Strabo ide; refert) appellari ADRASTIAM. Tyche sane græcum est nomen a τυχέω qđ est consequor & cõtingo. Vnde τυχηρὸς fortunatus. Nortiam Tertulianus scribit deum fuisse Volsiniensium peculiarem. quæ teste Liuio est dea ethrusca. Sed fortunã esse Nortiam Martiano suffragari Iuuenalis uidetur du; ait si Nortia thusco Fauisset. Donat⁹ tradit (quæ sane res a nostro de fortunæ cognominibus instituto non sit aliena) quod FORS est bona fortuna. Sed Nonius Marcellus duo hæc ita separat. ut fors sit casus temporalis. Fortuna dea ipsa.

DE AESCVLAPII COGNOMINIBVS

AESCVLAPIVS modo PHOEBEIVS. modo CORONIDES a poetis uocatur. nimirum a parentibus Phœbo & Coronide. Sta. Accipe laudatos iuuenis phœbeie crines. Oui. Vnde Coroniden circũflua tybridis alti insula romuleæ sacris adiecerit urbis. Martialis LATONAE NEPOTEM appellauit eo carmine Latonæ uenerãde nepos. qui mitibus herbis Parcarum exoras pensa breuesq; colos. Græce Ἀσκληπιὸς .i. ASCLEPIVS: dicitur. qua & nostri dictione utantur. Martianus capella. ascribit Asclepio Græcia medicinam. hic in Epidauro Sarronici sinus urbe religiosius colebatur. ut EPIDAVRIVS ab Ouidio nominetur: Sic. n. ait Afferat ipse licet sacras Epidaurius herbas Sanabit nulla uulnera cordis ope. Sta. quoq; loquẽs de Aesculapio inqt. hinc mecum Epidaurea proles. Idem Pergamu; coluit Attali in

Asia regia; ut DEVS PERGAMEVS dici queat. Sta. Dicitur Idalios Erycis de uertice lucos Dum petit & molles agitat Venus aurea cycnos Pergameas intrasse domos. ubi maximus ægris Auxiliator adest. & festinantia sistens Fata salutifero mitis deus incubat angui. Pergameum deum uocat Martialis Consiliũ formæ speculũ dulceisq; capillos Pergameo posuit dona sacrata deo. Hic sub angui specie ex Epidauro Romam uect⁹ & in insula tyberina collocatus pestilentiam suo aduentu sedauit. quod non fabulam sed historiã fuisse Valerius maximus. L. Florus. & Plinius de uiris illustribus docent. Hinc & PHOEBEIVS ANGVIS dictus est ab Ouidio postq̃ illius in urbem accessum luculenter descripsit. Poetæ carmen est Huc se delata pinu phœbeius anguis Cõtulit & finem specie cæleste resumpta Luctibus imposuit uenitq; salutifer urbi.

DE CASTORE ET POLLVCE

CASTOR & POLLVX Tindari & Lædæ filii fuerũt teste Homero. vnde patronymica forma TINDARIDAE a poetis uocantur. Proper. Qualis & Eurotæ Pollux & Castor habenis hic uictor pugnis ille futurus equis. Vide qd Propertius. Idem ostẽdit Ouidius dum ait Tindaridæ gemini præstantes cestibus alter Alter equo. ob eam rem Pollux PYXAGATHOS. quoniam optimus erat pugil. & Castor HIPPODOMOS quasi equorum domitor nominatur. Nec ignoro quid mythici fingant natos ex ouo. qđ Læda uel Ne-

mesis peperit ex Ioue in cygnum conuerso. Seruius honoratus auctor est ambos licenter & Castores & Polluces uocitari. Eqdem Polluces nūq̄: Castores uero seu Castorem in numero singulari frequenter inuenio. Pli. Supra ædem Castorꝶ genitus pullus in oppositam sutrinaꝫ deuolauit. Martianus capella vterqꝫ Castorꝶ ait. Sta. Donec ab Elysiis ꝓspexit sedibus alter Castor. Suet. M. Bibulus euenire aiebat sibi: qđ Polluci. Vtenim geminis fratribus ædes in foro cōstituta tantum Castoris uocaretur, ita suam Cæserisqꝫ munificentiam imius Cæsaris dici. Nam Vergil. Pollucem pro Castore posuit poetico more inqens domitus Pollucis habenis Cyllarus cum equorū domitor Castor fuerit. A græcis Διόσκοροι hoc est DIOSCORI. quod Iouis sint filii nuncupanẽ. nam Διὸς Iouis & κόροι filii sunt. Cicero (si codices sunt fideles) DIOSCORIDAS uocat. in libris quos đ deorꝶ natura scripsit. Iidem OEBALII FRATRES a patria uocitantur. Sta. Proferte benignã Sidera. & antẽnæ gemino considite cornu Oebalii fratres Est. n. Oebalia pars Laconiæ. ubi sit Sparta siuẽ Lacedemon eorꝶ natale solū. A Catullo dicti sūt FRATRES PILEATI. namqꝫ de illis intellegit inquiens Apileatis nona fratrib⁹ pila. Antiq. n. Castori & Polluci pilea dederunt tanq̄ Laconibus: qbus pileatis militare mos fuit. ut scribit Festus. Sūt q hos Geminos cæleste signū esse autument. quare alternatim uiuere dicti sunt. qm̄ id signum adeo amplū est ut altero oriente alter lateat. Strabo quidem LAPERSAS. i. geminos appellari tradit. Hos olim in mari periclitantes inuocabant. Causam

Diodorus & Plinius reddunt quis non itidem. Profecto Catullus sic. Iam pce Pollucis iam Castoris implorata. Oui. Vos qꝫ Tindaridæ quos hic colit insula fratres Mite precor duplici numen adeste rati. Ora. Tindaridæ sidus ab ifimis Quassas eripiũt æquorib⁹ rates. Idem sic te diua potens Cypri Sic fratres Helenæ lucida sidera Ventorũqꝫ regat pater. nam fratres Helenæ sunt Castor & Pollux. siue ex Tindaro & Læda nati oẽs. siue ſm fabulas ex ouo uel uno ut ait Ora. in sermonib⁹ uel duobus ut Idem in poetica ostendit. uel tribus ut scribit Auso. Gallus: quæ læde uel Nemesis (uti uolunt Hyginius & Ausonius) peperit ex Ioue in Cygnum transformato. uti supra memorauimus. Dices ubi hoc Hyginius? nimirum in lib. ii. quãdo olorem seu cygnum describit. Vbi Ausonius? Profecto in Grypo ternario dum ait triplexqꝫ Helenæ cũ fratrib⁹ ouum. & alibi Istos tergemino q̃s nasci cernis ab ouo Patribus ambiguis & matrib⁹ assere natos. Hos genuit Nemesis sed Læda puerpera fouit. Tindareus pater his: & Iupiter. hic putat hic scit.

DE PRIAPI COGNOMINIBVS.

¶PRIAPVS græcũ est nomẽ. qđ & Latinis sit in frequẽtissimo usu. Græce. n. πρίαπος dr̃. Hic teste Diodoro ab aliis TYPHON ab aliis ITHYPHALLVS uocat̃. Typhon (ut arbitror) ab impetu qđ scindat ut fulgur. uel ipsius testimonio qui sic in opere obscœno loquatur. Qui medium te vult scindere pictus erit & alibi At me terribilẽ mentula tenta facit. Græcis enim τυφὸν fulgur est. a τύφω quod est incendo. Ityphallus latine re

ctum priapum sonat. siquidem ἰθὺ rectum signi- ficat & φαλλὸς priapum. Columella numen uene rare Ithypalli. Euphanius poeta qui priapi res carmine decantauit Priapum ORNEATEM uocat deum. ab Orneis. Sunt auteꝫ Orneæ urbs Epiri Quæ Priapi sacellum habeat magna ueneratio- ne cultum, ut inquit Strabo. A poeta epigramma tico dictus est deus CVSTOS illo uersiculo Men- tula custodis luxuriosa dei. Nā (ut scribit Dio- dorus) nō soluꝫ Priapus intra urbes atq; in tem- plis sed in agrestibus quoq; locis tamq̄ uinearuꝫ & hortoꝝ custos colitur: fructum castigās fures: ruber: membrosus: nudus: falcem dextra arundi nem capite ferens: utrunq; ad terrorem: æque ac mentulam semper arrectam habens. Quare ipse in opere obscœno sic ait. Sed rubor hortoꝝ cu- stos membrosior æquo Qui tectum nullis uesti- bus inguen habet. Tibul. Pomosisq; ruber custos ponatur in hortis Terreat ut sæua falce Priapus aueis. Ora. nā fures dextra coheret. Obscœnoq; ruber porrectꝰ ab inguine palus. Ast importunas uolucres in uertice arundo Terret fixa. Ouidius aliter Qui rubro pauidas inguine terret aues. Co lumella sic. Sed truncum forte dolatum Arboris antiquæ numen uenerare Ithyphalli. Terribilis membri, medio qui semper in horto Inguinibus puero prædoni falce minatur. Seruius illum ex Lamsaco hellespōti oppido fuisse ait. Ideo LAM- PSACENVS atq; HELLESPONTIACVS dictus est. In opere obscœno ad eum hic uersiculus legitur Mortales tibi Lamsacum dicarunt. Ouidius de asino loquēs Hellespontiaco uictima grata deo

ait. Vergilius Et custos furum atq; auium cu; fal- ce saligna Helespontiaci seruet tutela priapi. Sa- ne hic a Iunioribus habitus est in deum. Namq; Hesiodus Priapu; nō nouit ut Strabo inqt. Hinc & ipse ĭ Priapeis ait Hac ego Penelope potui ti- bi lege placere. Illo sed nōdum tpe factus eram.

DE NOMINIBVS PANOS

PAN latine INVVS ab ineundo dicit̃ teste Seruio honorato. Pan enim grecu; est. Vnde ca- strum Inui apud Vergilium quod ibi inuus co- leretur. Seruio Pana a nostris Inuum appellari tum Liuius tum Macrobius suffragat̃ Oui. hunc FAVNVM uocat dum describens Lupercalia ait. Tertia post eidus nudos aurora lupercos Aspi- cit & fauni sacra bicornis erunt. Pan aute; apud nos idem significat quod omne. Siquidem a ue- teribus dictus est nature deus. qua; sane rem il- lius effigies ostendit tam a Seruio q̄ a Silio itali- co pulchre descripta. Eum precipue Arcades ue- nerari fuere. ut dicat Vergilius Pan de⁹ Arcadiæ & Ouidius Pana deum ueteres pecudis coluisse feruntur Arcades. arcadiis plurimus ille iugis. Vnde & TEGEEVS uocat̃ a Tegea Arcadiæ oppi- do. Vergi. Ipse nemus linquens patrium saltusq; Lycei Pan ouium custos, tua si tibi mænala cu- ræ. Adsis o Tegee fauens. Propertius Ergo mu- sarum & Sileni patris imago Fictilis & calami Pan Tegeee tui. Vbi calami Panos dicti sunt a Propertio fistula ipsaq; q̄ primus ex pluribus cala- mis coagmentauit, dicēte Vergilio Pan primus

calamos cæra coniungere plures instituit. Pan curat oues ouiumq; magros. scribit Herodot⁹ Mendesios in Aegypto Pana inter octo deos: qui antiquissimi fuerint numerari. uocariq; aegyptiace MENDEM quo nomine Hircus significatur. Proterea capros Capras ue & hircos ab omnibus uenerari. & Caprarios summo inter Mendesios honore affici. Alii græcū uolūt. & Eusebius cæli & Saturni Cicero Mercurii & Penelopes filium tradit. Hic & Faunus a latinis dictus teste Seruio & Ouidio qui ait Faunus in Arcadia templa Lyceus habet. & alibi Fauni sacra bicornis eunt.

DE OSIRI

OSIRIS tum SERAPIS tu; Dionysius tum Pluto tum Ammon tum Iupiter dicitur. Alii Pana eūdem uocant. Multi existimāt Serapim esse. hoc Diodorus siculus ad literam, ut hinc facile uideas quanta sit inter auctores quandoq; uarietas quanta dissensio. Idem paulo ante ita scribit. Primi illi homines in Aegypto geniti hūc mundi ornatum conspicientes: admirantesq; uniuersorum naturā: duos esse deos arbitrati fuere Solem & Lunam. & hunc quidem Osiridem hanc Isidem certa nominis ratione appellauerunt. & Osiridem quidem græca interpretatione: ut qui suis radiis ueluti pluribus oculis terram ac mare lustraret oculos habentem dixere. Nam (ut Eusebius ait) si quis latinam ad linguam uerba transferat multioculus Osiris dici potest. Sed Solem esse Osiridem ab Aegyptiis creditum esse

ſcribit etiam Macrobius, aſſerens eos quoties hieroglyphicis literis ſolem exprimere uolunt ſceptrum ſculpere in quo eo ſpeciem oculi exprimere & hoc ſigno Oſirim monſtrare ſignificantes hunc deum ſolem eſſe, regaliq; poteſtate ſublimem cuncta deſpicere, quia ſolem Iouis oculum appellat antiquitas. Apud Iuuenalem de Oſiri ſic legitur Exclamore libet populus quod clamat Oſiri Inuento. hoc ideo dixit quia in ſacris Iſidis Oſirim, qui APIS quoq; & SERAPIS uocatur, quot annis magno cum fletu & ululatu quærebat. quo demum inuento populus mira lætitia plaudens magna uoce ſalutabat, eundemq; per urbem incedentem grex puerorum comitabatur carmen eius honori canentium. Sic enim Iſis fieri iuſſerat quæ cu Oſirim uirum a Typhone fratre interemptum atq; dilaniatum diuq; in Aegypto quæſitum non inueniſſet forte demum bos apparuit. Exiſtimarūt hunc Oſirim eſſe & ut deum adorare cœperunt mutatoq; nomine APIM uocauere. quod eorum lingua bouem ſignificat. In hoc ergo ſenſu Tibullus dixit Te canit atq; ſuum pubes miratur Oſirim. Barbara memphitim plāgere docta bouem. & Ouidius nunq̄q; ſatis quæſitus Oſiris. Semper. n. perdunt ſemper & inueniunt. & alibi, ideꝫ ait, Et comes in pompa corniger Apis erat. hoc & Statius ſignificat dicēs aut quo ſe gurgite Nili Mergat adoratus trepidis paſtoribus Apis. Idem SARAPIS dictus per a literam in prima ſyllaba quoniam ſic græce σάραπις. Martialis penultimaꝫ huiuſce nominis ſyllabam pducit in

quiens Vincebat nec quæ turba Sarapin amat. Contra Martianus Capella corripit illo uersu Te Sarapin nilus. Memphis ueneratur Osirim. Scio Calepinum suo i lexico aliter scribere. Sed male. Sane in templo Osiridis non licet cantori neq; tibicini neq; psaltriæ sicuti deis aliis canere, ut auctor est Strabo.

DE ISIDE ET EI IVNCTIS NVMINIBVS ANVBIDE MACEDONE HARPOCRATE.

¶ Sicuti de Osiri ita de ISI eius uxore quæ fuerit dea auctores haud côueniunt. namq; alii Cererem. Quidã Thesmophoram. alii Lunam. nônulli Iunoné. alii alio nomine appellãt ut Diodorus siculus scribit. Apud quẽ id quoq; legitur dignissimũ memoratu fuisse columnam Isidi erectam cũ tali inscriptione. Ego Isis sum Aegyptii regina a Mercurio erudita. Quæ ego legibus statui nullus soluet. Ego sum Osiridis Ego sum prima fruguꝫ inuentrix. Ego sum Hori regis mater. Ego sum in astro canis refulgens. Mihi Bubastia urbs condita est. Gaude gaude Aegypte quæ me nutristi. Idem auctor est Diodorus Isidem græce antiquam interpretari sumpto nomine ab eterno & ueteri eius ortu ſm eos qui dicunt esse Lunam. Huic interp̃tationi fauet Eusebius de præparatione euang. etsi alibi ille Ison æquale exponit scribens Isim cælestis telluris uirtutem esse. Poetæ nostri presertim Ouidius uolunt Isim fuisse Io Inachi regis Argiuorũ filiam: quæ ex ho

mine uacca ex pecude facta sit dea Aegyptiorū. Vnde ad eam Statius Isi phoroneis quondā stabulata sub antris Nunc regina Phari numenq; orientis anheli. Hinc & INACHIS forma patronymica uocitatur Mart. Nec petit Inachidos limina ne futuat. Oui. Inachis ante thorum pompa comitata sacrorū. Idē IVVENCAM NILIACAM dixit Neu fuge niliacae memphitica templa iuuēcæ. Iuue. Si cādida iusserit Io: Ibit ad Aegypti fines, calidasq; petitas A Meroe portabit aquas: ut spargat in ædem Isidis: antiquo quę proxima surgit ouili. Namq; Isis Romę templum habuit (ut Ouidii carmen paulo ante citatum Neu fuge niliacæ memphitica templa iuuencæ & Iuuenalis hic ostendit) iusta campum martium. de quo templo etiam ibi intellegit Aut apud Isiacæ potius sacraria lenæ. Hoc est qđ ait Lucanus Nos in templa tuam romana recepimus Isim. Sunt q deam hanc SYRIAM esse existiment. de qua meminit Apuleius de asino aureo. Ad eamq; refer.it Martialis illud Iuro p Syrios tibi tumores hoc est per Isidē quæ tumores & furores suis ut Cybele sacerdotibus incuteret. ac per quam grauissime iurari solitū sit. & quæ perfidiæ perfidos puniret. ut ostendit Iuuenalis dum periurus apud illum sic loquitur Isis & irato feriat mea lumina sistro. Hanc in sententiā Ouidius quoq; ait Vidi ego linigeræ numen uiolasse fatentem Isidis isiacos ante sedere focos. ubi LINIGERAM Isidem dixit (ut hoc quoq; obiter enarremus) obuestes lineas candidas tenueisq; quibus Isiaci sacerdotes utebantur. Vnde illud de Iside apud eūdem

poetam Nunc dea linigera colitur celeberrima turba. De hisce sacerdotibus Iuuenalis loquitur dum ait Qui grege linigero circūdatus & grege caluo plangentis populi currit derisor Anubis. ubi Anubis quidem pro deae Isidis sacerdote posuisse uidetur. Ceterum ANVBIS & MACEDO teste Diodoro Isidis filii fuere. quorum Anubis canem, Macedo lupum insigne armorum tulit. Quā ex re animalia haec in sūmo honore Aegyptii habēt, eorumque formis apud illam gentem ipsi colebātur, numina quidem Isidi iuncta & quae in eius pompa ferri solerent una cum Api uel Osiri, & Harpocrate ac serpente. De qua quidem pompa ingeniosus poeta ingeniose & eleganter dicat Inachis ante thorum pompa comitata sacrorum Aut stetit aut uisa est inerant lunaria fronti Cornua cum spicis nitido flauentibus auro Et regale decus. cum quā latrator Anubis. Sanctaque Bubastis uariisque coloribus Apis. Quique premit uocem digitoque silentia suadet. Sistraque erant. nunquam que satis quaesitus Osiris. Plenaque somniferis serpens peregrina uenenis. Idem ad ipsam deam. Isi paretonium genitaliaque arua Canopi Quae colis & Memphin paciferamque Pharon Quaque celer lato Nilus delapsus in alueo Per septem portus in maris exit aquas Per tua sacra precor per Anubidis ora uerēdi. Sic tua sacra pius semper Osiris amet. Pigraque labetur circum donaria serpens, Et comes in pompa corniger Apis eat HARPOCRATES quem Ouidius uersu a nobis paulo ante citato significauit Quique premit uocem digitoque silentia suadet qui sit quibus ue parētibus natus

multa erudite ac perq̃ docte Politianus ĩ miscel-
laneis explicans catullianum illud si quid quam
tacito commisso est fido ab amico Cuius sit pe-
nitus nota fides animi Me unus esse inuenies il-
lorum iure sacratum Corneli. & factum me esse
puta Harpocratem. Nos illis adiungimus q̃m
is deus indice ad os posito silentium denunciat
ab Ausonio Gallo IGALIONEM siue SIGALEO-
NEM dictum esse: quasi populo silentiũ indicen
tem. σιγᾶν .enim Sileo & λεὼς populus dicit̃. pfe-
cto sic. Auso. Tu uelut oebaliis habites taciturn⁹
Amyclis Aut tua Sigaleõ Aegypti⁹ oscula signet.

DE PARCARVM NOMINIBVS.

PARCAE (ut scribit Aulus Gellius ex sñia
.M. Varronis) dictæ sunt a partu uña litera im-
mutata. qꝺ hæ nobis nascẽtibus bonũ malumq̃
cõferant ut scribit Hesiodus. hæ nostræ sũt præ-
sides uitæ quaꝫ nendo ducant eandemq̃ finiant
fila frangẽdo. Et q̃m nulli parcũt dicẽte Martia-
le Lanificas nulli treis exorare puellas Contigit
obseruãt quẽ statuere diem Nil adicit penso La-
chesis fusosq̃ soroꝝ Explicat. & semp de tribus
una necat, idcirco Seruius & Martianus capella
Parcas a nõ parcẽdo p aniphrasin dici traditẽ.
Eaꝝ nõia sunt. n. tria cũ officiis pulchre uno car-
mine cõplectunt̃ nescio cui⁹ sꝫ qꝺ a Lactãtio refe
rat̃: Clothio colum baiulat. Lachesis trahit. Atrõ-
pos occat Dicunt̃ fila felicium alba: Infelicia ac
miseroꝝ nigra esse. quã sane reꝫ & Poetę ostẽdũt.
Iuue. postq̃ Parcæ meliora benignę Pensa manu

ducunt hylares & staminis albi. Lanificæ. Stati. Ergo dies aderat Parcarum conditus albo Vellere. Mart. Si mihi lanificæ ducunt nó pulla sorores Stamina. Quo sint habitu Catullus demóstrat inquiens. His corpus tremulum complectens undiq; uestis Candida. Sed esse anus Claudianus quoq; ostendit eis caniciem præbens. sic enim ait. Sed parcæ uetuere minas orbiq; timentes Ante pedes soluéq; Ducis fudere seueræ Caniciem genibusq; suis cum suplice fletu Admouere manus, quarum sub iure tenentur Omnia. quę seriem fatorum pollice ducunt Longaq; feriatis euoluunt secula pensis. vide ultra habitum quid Claudianus de Parcis latenter illas fata esse *docet*. huius opinionis Chrysippus etiam fuit teste Eusebio. hinc illud Ferre auté longe pstat quodcunq; seueræ Et fixa & stabili statuerunt lege sorores. Esse etenim certum stabile inuiolabile semper Quicquid nent fusis Parcę rex iussit olympi. & ab Homero literarum principe ac poetarum deo dictum fuit in hanc sententiam. ipse. n. græce scripsit. Non est qui fixas Parcarum auertere leges Possit. Vocantur Parcæ. TETRICAE deæ hoc est tristes & seueræ. Martialis Ruperunt tetricæ cum mala pensa deæ.

DE CVPIDINE

Cupido. Amor. Eros.

CVPIDO a nostris AMOR dicitur a græcis ἔρως per ω mega, náq; per o micron ἔρος non impudicus ac flagitiosus sed bonus ac sanctus est amor. Hic VENERIS FILIVS. vnde ipsa apud

Vergi. Nate meæ uires mea magna potentia so-lus. Nate patris summi qui tela typhoia temnis. & Ouidius Cupidinem significans ait Filius huic Veneris figat tuus omnia Phœbe Te meus arcus ait Vergilius dixit est mollis flamma medullas. FLAMMAM pro amore accipiens. alibi CVRAM uocauit At regina graui iamdudum saucia cura. alibi FVRIAS IGNEMQ. Omne adeo genus in terris hominumq; ferarũq; Et genus æquorem pecudes pictæq; uolucres In furias ignemq; ruunt. amor omnibus idem. Vt non iniuria hunc non solum hominum & brutorum sed deorum etiam victorem domitoremq; dixerim. vt enim Ouidius de ipso ait Regnat & i dominos ius habet ille deos. Tale amoris imperiũ ostẽdit Papinius. hoc quoq; demonstrans plures Cupidines plures amores esse Veneris filios. poetę carmina sũt. Fulcra thorosq; deæ tenerũ premit agmen amorum. Signa petunt quas ferre faces quæ pectora figi Imperet. an terris sæuire an malit in undis. An miscere deos an adhuc uexare Tonantem. & subdit Hic puer e turba uolucrum cui plurimus ignis Ore manuq; leui nunq̃ frustrata sagitta Agmine de medio. & reliqua: illic quæ legas.

in primo siluarum quando facit epithalamium Stellae et Violantillae

DE COGNOMINIBVS HYMENEI

HYMENAEVS alio nomine THALASSIO uocatur sed primum nobis est cõmune cum græcis. secundum mere latinum est. Catullus Hymenei parentes ac patriam pariter & officium ostendens sic ait Collis o Heliconii cultor Vraniæ genus Qui rapis teneram ad uirum uirginem O hyme-

Hymeneus. Thalassio.

næ hymen O hymenæe hymen. Vbi & hoc docemur quod non solum Hymenæus uerum et HYMEN uocatur. Est id quoq; nomen apud Ouidium Adfuit & sertis tempora uinctus hymen. Sic nõ solum Thalassio sed etiam THALASSIVS a Latinis cognominat. Martialis Quid si me iubeas Thalassionenem verbis dicere non Thalassionis? Idem Nec tua defuerint uerba Thalasse tibi. Vergilius Hymenæos dixit numero multitudinis Pergama cũ peteret inconcessosq; hymenæos. ibi Seruius hymenæus qdam inquit Athenis inter sæuissima bella uirgines liberauit. Quaʒ ob causam nubentes eius inuocant numen quasi liberatoris uirginitatis. Hinc etiam apud ROMAnos Thalassio inuocatur. cum enim Sabinarum raptu plebeius quidam pulcherrimam duceret ne auferretur ab aliis eaʒ Thalassionis esse ducis simulauit. cuius nomine fuit puellæ tuta uirginitas. Historiam apud Liuium & Plutarchum habes. Quidam tradẽte Donato Hymenæum fuisse dicunt Bacchi & Veneris filium. q primus certas instituit nuptias. ideoq; nuptiis uirginalibus ob tale meritũ per laudem cantari. Alii qd hymen dicatur membrana quædam qua sit munita uirginitas: quæ primo coitu dirũpit: hymenæum dici existimant. Libuit Hymenæum Hũc nostruʒ epigrammate claudere: qd in LVCRETIAE Borgiæ Ducis Ferrariæ coniugis nuptiis olim lusimus. loquitur Hymenæus.

IVPITER omnipotẽs habeat sibi tela Cyclopum
Et regat auspiciis astra polumq; suis.
Dispater Infernis crudelius imperet umbris.
Possideat glaucas Ennosigæus aquas.

Militibus Mauors: medicis Phœbeia proles
Præsideat, Pæán ipse futura canat.
Me thalami, tedæ, connubia læta sequantur.
Connubii populus me uocet ore deum.
Dum datur ALFONSO LVCRETIA borgia coniux.
Et si non essem, nunc ego dicar hymen.
Eridane exultes, & tu Ferraria gaude.
Non hæc humano sanguine nata, dea est.

DE PENATIBVS

M. Tulius Cicero quo aliũ eloquentiorem & forsitan doctiorẽ fuisse non puto PENATES a penu dictos ait, est.n. penus omne quo uescimur. Siue ab eo quod penitus insident. ex quo etiam PENETRALES a poetis uocatur. hoc ille. Qui aũt sint habes apud Macrobiũ. Seruius tñ (neq;.n. contemnẽdus est) maronis illud exponẽs Aedibus in mediis nudoq; sub ætheris axe ingẽs ara fuit, iuxtaq; ueterrima laurus Incumbẽs arae atq; umbra complexa penates tradit Penates omnes esse deos qui domi coluntur. vnde & pro domibus ipsis tam in soluta oratione q̃ in carmine id nominis usurpatur. Seneca cu; penates ignis assumpsit: fundamenta: adhuc harena ponimus. Vergi. nostris succede penatibus hospes. Cassius hemina Samothraces deos eosdemq; romanorũ penates MAGNOS DEOS dici ꝓprie asserit. quod sciens Vergilius dicat Cum sociis natoq; penatibus & magniis diis. Higini⁹ DEOS PATRIOS uocari tradit, neq; hoc Vergilium ignoratum reliquisse Dii patrii seruate domũ seruate nepotem. & alibi Patriiq; penates. Quidã GENETHLIACOS

quidam HERCEOS. Nonnulli ETHESIOS. Alii MYCHIOS penates nominãt teste Dionysio halicarnaseo. Ouidius (neq; hoc sit graue post Penatium cognomina legere) penatigerum Aeneam uocauit qui penates e Troia in Italiam tulerit. sic enim ait Hæc helenũ cecinisse penatigero Aeneę Mente memor refero.

DE LARIBVS

LARES sunt dii domestici ut Penates. vnde LAR familiaris apud Plautum. Ouidius scribit Lares fuisse filios Mercurii & Laræ nymphę. qui cõpita seruant in urbe uigilantes. eosdem PRAESTITES uocat. quod præstant oculis omnia tuta suis. Plutarchus uero PRAESIDES q caninis pellibus uestiant cane assistẽte. cuius sane rei causam apud ipsum lege. Neq; contrarium est quod ait Lactantius Larum matrẽ fuisse Mutam. qm̃ ei Iupiter ob garrulitatem linguã abscidit teste Ouidio. Proptereaq; muta est appellata. Eandem auctore Lactantio Larunda dicta est. id quod Ausonius etiam docet dicens Nec genius domuũ Larunda ꝓgenitus Lar. Macrobius tñ Larum matrem Maniam appellat. cui pro familiaꝝ sospitate (ut ait) pueri mactabant. Laribus Rome ædes in summa sacra uia fuit tradẽte Solino. Laribus bulla suspendebatur a pueritiæ annos egressis. quemadmodũ Puellæ uirginitati renunciantes Veneri pupas donabant. Persius Bullaq; succinctis Laribus donata pependit. Laribus primitiæ ponebant. ut scribit Porphyrio super illud Oratianũ Et quoscunq; feret cultus tibi fundus ho

nores Ante Lare; gustet uenerabilior Lare diues.

DE GENIO

Nemini mirum uideri debet si Genium post Lares e uestigio narrem. Id enim feci uel ab Ausonio monitus illo qdem carmine quod supra de Laribus agens citaui. Nec Genius domuum Larunda progenitus Lar. Vbi Larem Ausonius Geniuum domuum dixit pro illorum sententia qui GENIVM tradente Festo uolunt unius cuiusq; loci esse deum. Nam uarie sunt auctorum de Genio opiniones. Alii deum esse dicũt qui rerum omnium gingendarum uim habet. & hæc ipsa natura erit siue naturæ deus Humanæ: natale comes q temperat astrum. ut Oratius ait. Vnde indulgere Genio dicitur naturæ obsequi & uoluptati operam dare. Per contrarium defraudare genium apud Terentium est sinistro genio uti. apud Persium est naturam suam duriter uiuendo defraudare. Alii ueterum sententia Genium animam rationalem uniuscuiusq; esse uolunt. Ideoq; esse singulos singulorum. Apud priscos maximum iusiurandum erat per genium principis. per que; si quis peierasset (sicuti scriptũ est apud iureconsultos) grauissime puniebat. ut non iniuria Tertullianus dixerit citius per omnes deos q̃ genium Principis peierarant. C. Caligula Suetonio auctore multos supplitio affecit q suum per genium deierassent. Plutarchus Genium esse ait deum q unicuiq; nostrum inest. Seruius numen quod nobis nascenti bus datur. Censorinus deũ cuius in tutela ut qsq; natus est uiuat. quem PRAESTITEM quod præsit

in dulger genio

per contrariu

gerendis rebus omnibus uocauerũt. Martianus Capella deum specialem singulis mortalib⁹ ad motũ. q tutelator fidissimusq́; germanus animas omnium mẽtesq́; custodit dictũ Genium seu qa ut gignamur curat. seu q̃d genitos semp. tueatũ. Et q̃m cogitationum arcana superæ nũciat potestati: etiam ANGELVS nominat. hios Græci DEMONAS. Latini MEDIOXIMOS dicunt. Euclides duplicem omnib⁹ Genium attributũ ait bonum uidelicet ac malum. Christiana ueritas hos angelos nuncupat. non cum nascente genitos sed nato associatos. quorũ alter bonus in bonum semp urget alter malus in contrarium nititur. hi quasi bonorũ malorũq́; nostrorũ obseruatores ad mortem usq́; nobis assistũt. Quidam eosdem esse Genios Laresq́; cum Penatibus putant. Persius (q̃d inter talia scribendum occurrit) Funde merum Genio ait. neq́; sine causa merum dixit non uictimam. q̃m die natali abstinebãt cæde. ne qua ipsi die lucem accepissent aliis demerent. ut Censorinus interpretatur. Martialis genium pro lepore ac natiua gratia posuit inquiẽs Victurus geniũ debet habere liber.

DE DIIS RVSTICIS SEV TERRENIS

Terram Satyri tenent sicut Fauni Siluani. Panes. Nymphæ. Fatui. Fatuæq́; & Phanæ. hiq́; oẽs post plixum æuum moriuntur ut homines. Sed præsciendi atq́; incursandi presentissimam potestatem habent. auctor est Martianus Capella. Idẽ Ouidius quoq́; ostẽdit esse hæc terrena numina. dum apud eum Iupiter in concilio deorũ ita in

troducit loques. Sunt mihi semidei sunt rustica numina Fauni. Et nymphae: Satyriq; : & monticolae siluani. Quos qm caeli nondum dignamur honore: Quas dedimus certe terras habitare sinamus. Haec in cōmune. Quod sequtur priuatim dicet. SATYRI quales sint docet Ouidius. Quid nō & Satyri saltatib⁹ apta iuuentus Fecere? Idē Me satyri celeres: siluis ego tecta latebam: Quae fierant celeri turba pterua pede. Idē. in Venerem Satyrorum prona Iuuentus. Columella. Inter lasciuos Satyros. vnde & Satyri teste Macrobio dicti sunt quasi sathuni qđ in libidine; sint proni. ϲάθων enim graece latine uirile membrum significat. Oratius dixit aures capripedū; Satyrorum acutas FAVNI uero a fando dicti sunt. qđ fari siluestribus in locis cōsueuere. ut scribit Ouidi. De his Vergil. Et uos agrestū pñria numina Fauni. SILVANI a siluis nomen habēt. Hos monticolas Oui. uocat. ut supra ostendimus. Praeter hos fuit & Faunus unitatis numero Pici filius & Saturni nepos. de q̄. Vergi. in. vii. Aene. lib. Hic ille arbitror que; Varro de lingua latina Latinoꝝ deum uocat. Oratius sic Faunus agrestium & siluarum deus ubi Acron inferū & pestilentem deum Faunum dici ait Seruius Infernum qa terram habitat qua nihil inferius. Pan etiam Faunus dicit ut ibi uidimus. Pari modo unitatis uidelicet numero celebrat Siluanus, Siluanus deus non siluaꝝ modo sed etia; aruoꝝ ac pecoꝝ. qui Cyparissum puerum in arborem sui nominis uersum adamauit. Vergi. Siluano fama est ueteres sacrasse pelasgós Aruoꝝ pecorisq; deo lucumq; diemq;. & alibi. Teneram ab radice ferens siluane cupressum.

Oratius illi tutelam finiũ tradit. dicens Qua ueneretur te Priape & te pater Siluane tutor finiũ. PANES ab Ouidio sic describuntur pinu præcincti cornua panes. a Columella in hunc ꝓpe modum Inter lasciuos Satyros Panasq; biformes. Ouidius alibi Sic faueant Satyri montanaq; numina Panes. Statius auctore Lactantio Panas semideos appellauit. quia partem habent deorũ: partem hominũ. Sic. n. Statius ait. Linquunt flentes dilecta locorum Ocia cana Pales. Siluanusq; arbiter umbræ: Semideumq; pecus. PALES autẽ quæ a Statio cana dicta fuit dea est pabulorũ. de hac Vergilius Ipsa pales agros atq; ipse relinquit Apollo. hanc idẽ inuocat in georgicis tertium exordiens librum.

DE MARINIS DEIS

¶ Dii maris sunt Neptunus. Oceanus. Tethys. Nereus. Doris. Nereides siue Dorides. Triton. Phorcus. Glaucus. Protheus. Thetis. Ino seu Leucothea. Palemon qui & Portunus. Cymothoe. Salacie. Amphitrite. De Neptuno dictum est supra. Sic & de Nereidibus ubi ſmo de nymphis habitus fuit. nũc intactos aggrediemur. Sed prius pauca de diis marinis generatim attingantur scribit Donatus Terentii interpres enarrans illud o cælum o terra o maria Neptuni scribit qđ Neptunus qa medius sit inter cælum & inferos: dum utriusq; regni particeps est: habet elementorũ omnium potior. Ideoq; Tridentem habet pro numero elementorũ ut apud Vergiliũ Idcirco dicat Iam cælum terramq; meo sine numine

uenti Miſcere: & tantas audetis tollere moles. Valerius flaccus pares ſuperis facit deos maris dum ait Dii quibus undarũ tempeſtatisq; ſonoræ Imperium & magno penitus par regia cælo. Seruius auctor eſt marinos deos ſenes eſſe: albereq; illorũ capita ſpumis aquarũ. ad qđ ſane Naſonis illud referri poteſt. Et ad canam deſcendit in æquora Tethyn. Oceanũq; Senem. Sed hæc haſtenus. Nunc ad priuata. OCEANVS maris eſt deus cæli terræq; filius & frater ac idẽ Tethyos uir teſte Heſiodo. de quorũ auctoritate Oui. poſt illa: quæ allegauimus modo: ait, quorũ reuerẽtia mouit Sæpe deos. nã de Oceano & Tethy loquitur. Pro mari tñ qđ vniuerſam terram circuit uſurpat. Plinius de mari noſtro, origo inquit ab occaſu ſolis & gaditano freto: qua irrumpens oceanus atlanticus in maria interiora diffundit. Catullus Oceanumq; mari totum q amplectitur orbem. Hic et AMPITRITE uocat. Oui. nec bracchia longo Margine terrarũ porrexerat Amphitrite. cum ſit Amphitrite dea de qua infra. Oceanus aũt dictus eſt ἀπὸ τοῦ ὠκέος qđ eſt uelox. Heſiodus e mari nata omnia cecinit. qđ ſciens Vergil. dixit Oceanumq; patrem rerum. TETHYS et pro mari pariter ponitur. Mart. Et quem ſupremæ Tethyos unda ferit. grecũ id nõ ἡ τηθυς τῆς τηθύος NEREVS ex Ponto ſiue mari & Terra natus eſt grãdæuus & Senior uocatus. ut ſcribit Heſiodus. Huic DORIS nupſit Oceani & Tethyos filia ut ab eodem Heſiodo tradit. Ex qbus maris nymphæ NEREIDES & DORIDES appellatæ fuerũt. ut diximus. Eos Oui. oẽs uno loco poſitos ita deſcribit Ipſum quoq; Nerea fama eſt Doridaq; &

natas tepidis latuisse sub undis. TRITON. patrem Neptunum: matrem habuit Amphitriten Hesio-do auctore. Seruius matre Salacia natum ait ex-ponens illud vergilianum Cymothoe simul & Triton adnixus acuto Detrudūt naueis scopulo. Hic Neptuni tubicen cæruleus/murice tectus/cō-cham pro tuba gerens. Oui. supraq; pfundū Ex-tantem atq; humeros innato murice tectū Cæru-leum Tritona uocat: conchaq; sonanti Inspirare iubet. Et subdit. Caua buccina sumitur illi Torti-lis: in latū q turbine crescit ab imo Buccina: quæ in medio cōcepit ubi aera ponto Litora uoce re-plet sub utroq; iacentia Phœbo. &c. Sed de eius forma Vergil. Hunc uehit inmanis Triton con-chaq; sonanti Exterrens freta. cui laterum tenus hispida nanti Frons hominē præfert. in pistrin desinit aluus. Quod sane nō fictū esse sed uerum Plinius ait. Oui. a conchæ sono CANORVM TRI-TONEM dixit Cæruleos habet unda deos. Trito-na canorꝝ. Alibi equos huic cæruleos præbet di-cens Cæruleis Triton per mare currit equis. De buccina Tritonis aliqua Hyginius quem legas. PHORCVS de hoc ita Seruius enarrans illud ma-ronianū Tritonesq; citi phorcusq; exercitus om-nis: Phorcus inquit Thoosæ nymphæ filius. ut aūt Varro tradit rex fuit Corsicæ ac Sardiniæ. q cum Atlante rege nauali certamine cum magna exercitus parte fuisset uictus & obrutus: finxerūt socii eum in deum marinū fuisse conuersum. De hoc alibi Vergili. Nereidum Phorciq; chorus. GLAVCVS piscator hic fuit Anthedonis filius au-ctore Strabone. q (ut canit Ouidius) cum pisces captos sup herbam quæ in litore erat recensendi

Glaucus.

gratia posuisset: atq; illi statim tacto gramine exiluissent dubius ne nutu alicuius dei an herbarũ gustu id factum esset. cœpit gramen paulatim gustare. quo facto mente statim alienatus se in mare piecit. Sed eum dei maris miserati in marinum transmutarunt deum. q postea Scyllam Phorci filiam adamauit. Papinius. Subitis q pdidit inguina monstris Glaucus adhuc quoties patriis allabitur oris Litoream blanda feriens Anthedona cauda. Strabo Anthedonem patrem. hic patriam ait. Vtrũq; cõstat. Siqdẽ Anthedon Boeotiæ urbs ab Anthedone Glauci patre nomen habet. Clau. Sic Glaucus series extrema biformem. qa pars eius inferior in piscem ꝯuersa est. ut hoc sit qđ Statius a nobis modo citatus ait Subitis cum perdidit inguina mõstris. PROTEVS ab Hesiodo filius Oceani ac Tethyos tradit. marinus hic belluarũq; marinaꝝ pastor. Item uates & q se uarias in formas mutaret. Patriam habuit Pallenen in Thessalia. uerũ ea relicta in Carpatho insula regnauit. de quo ita Vergi. Est in carpathio Neptuni gurgite uates Cæruleus protheus: magnũ q piscibus æquor Et iuncto bipedum curru metitur equoꝝ. Hic nunc Aemathiæ portus patriamq; reuisit Pallenen. hunc & nymphæ uenerant & ipse Grandęuus Nereus. nouit namq; oĩa uates Quæ sint quæ fuerint quæ mox uentura sequant. Quippe ita Neptuno uisum est. immania cuius Armenta & turpes pascit sub gurgite Phochas. Et paulo post Tum uariæ eludunt species atq; ora ferarum. Fiet enim subito sus horridus. atraq; tygris squamosusq; draco & fulua ceruice leęna. Aut acrem flammæ sonitũ dabit. atq; ita

Scylla.

Anthedon.

vinclis Excidet. aut ĩ aquas tenues delapsus abibit. Propterea Ouidius Protea ambiguũ dixit. & Oratius Quo teneam vultus mutãtem Protea nodo? in eos q facile sententiã uertunt. Item alibi Effugiet tñ hæc sceleratus vincula Proteus. Hinc apud græcus adagiũ πρωτέω μεταβολικώτερος. Proteo mutabilior in uafrũ & uersipellem. THETIS. hoc nomine dicta fuit supra uxor Oceani. Sed differunt literaꝝ positura & syllabæ quantitate. Hæc Nerei & Doridis filia fuit ac Pelei uxor teste Hesiodo. Vnde Achilles natus est/græcoꝝ fortissimus. qđ qdem futurũ Proteus significauit ita loquens apud Ouidium Concipe. mater eris iuuenis. q fortibus armis Acta patris uincet. hoc Iupiter audiens cauit eam uxorem ducere. Idem & Ouidius tetigit Iupiter æquoreæ Thetidis cõnubia uitat. Eadem Nereis a patre uocat̃. Ouid. Nereis ingreditur consueta cubilia fluctu. INO Cadmo & Hermione sata est nutrix & matertera Bacchi. ei⁹ dei uires atq; laudes cũ supra modũ supbiens ubiq; terrarum extolleret. necnon hinc alumni hinc mariti. nupserat. n. Athamãti Aeoli filio. hinc felicitate linoꝝ tumesceret in Iunonis odium incidit & qdem tantum Dea furorem in Athamanta iniecerit. q̃ ille filiũ Learchum occidit. Ino aũt viri furorem fugiẽs e Scyronis saxo qđ est in Attica cũ Melicerte altero filio se in mare præcipitauit. q Veneris pcibus a Neptuno in deos marinos conuersi fuere. atq; illa a Græcis LEVCOTHEA hoc est alba dea. a nobis MATVTA idest bona ut Festus docet. Filius uero græce PALEMON latine PORTVNVS dictus fuit. Fabulam scribit Ouidius in metamorphosi. sed in Fastis

etiam ait Læta canam gaude defuncta laboribus Inò Dixit & huic populo prospera semp ades. Numen eris pelagi, natū quoq; pontus habebit. In nostris aliud sumite nomen aquis. Leucothee graiis. Matuta uocabere nostris, In portu nato ius erit omne tuo. Quem nos Portunum sua lingua Palemona dicet. Este precor nostris æqus uterq; locis. CYMOTHOE nympha est maris supra a nobis dicta cum de nymphis ex Hesiodi sententia loqueremur. De hac Vergi. Cymothoe simul & Triton adnixus acuto Detrudūt naues scopulo. latine interp̄tari queat uelox fluctus, nam κυμα fluctus & θοὸσ uelox est. SALACIA. hæc Tritonis mater (ut supra diximus) fuit ab aqua salsa sic appellata Seruio auctore. AMPHITRITE. ostēdimus Amphitriten in titulo de nymphis Hesiodi testimonio marinam esse deam Nerei filiam. Vnde NEREIA a Claudiano uocat̄. sic. n. ait Nereia Glauco Neptunum gremio cōplectit̄ Amphitrite. quē sane locum interpres ridicule exponit. Ouidius in metamorphosi regiā Solis describēs AEGEONA etiam ponit inter deos marinos.

DE DIIS INFERIS

INFEROS DEOS explicaturus unde potius ordiar q̄ ab Ouidio? apud quē Orpheus ita loquatur O positi sub terra numina mūdi In quem decidimus qcqd mortale creamur. uel ab illo Claudiani de raptu Proserpinæ Dii quibus innumerū uacui famulant̄ auerni vulgus iners: opibus quoq; donatur auaris Quicquid in orbe perit. quos styx liuētibus ambit Interfusa uadis.

& quos fumantia torquens Aequora gurgitibus Phlegeton plustrat anhelis. Vergilius eos ita inuocat Dii qbus impium est animarum umbræq; silentes Et chaos & Phlegeton. Scribit Plinius in Aphrica populos esse nomine Augylas q tātum Inferos colunt. Apud Latinos Soracte mons in uia flaminia Manibus consecratus fuit teste Seruio. Namq; Inferi (ut idem ait) MANES uocant per antiphrasin qa boni non sunt. Manum.n.vnde Manes dicunt bonum significat. Sed Nonius Marcellus Manes dici tradit qđ sint boni ac prosperi. qa melior mors sapiētibus quā uita pbet: Vergi. Vos o mihi Manes Este boni qm̄ superis auersa uoluntas. Iuue. Esse aliquo Manes & subterranea regna Et contum & stygio ranas in gurgite nigras Atq; una transire uadū tot millia cimba Nec pueri credunt. Vergi. Illa qdem nimium Manes expta seueros Ora. Iam te premet nox fabulæq; & Manes. Et domus exilis plutonia. Dei inferi sunt Pluto & Proserpina de quibus supra ALECTO. TISIPHONE & MEGERA furiæ esse deas uel maro demonstrat q de Alecto loquens ait At sæua e speculis tp̄s dea nacta nocēdi. Sed & Seneca ēt đ illis intellegēs inqt Adeste sceleris ultrices deæ. Luctatius Papinii interp̄s Furias noctis & Herebi filias esse pdit. Ei Vergilius suffragat inquiens Dicunt geminæ pestes cognomine Diræ: Quas & tartaream Nox intēpesta Megeram Vno eodemq; tulit partu. Quæ sane uerba ēt hoc docēt furias DIRAS cognominari. Sic alibi alas eisdem attribuens At procul ut Diræ stridorem agnouit & alas. de Iuturna loqtur quæ furiā cerneret. Alibi AVES OBSCOENAS appellauit dicens

Nec me terrete timenté Obſcœnæ uolucres alaꝝ uerbera noſco. Eaedem EVMENIDES nuncupant̃ p antiphraſim qđ inmites atq; implacabiles ſint Seruio auctore. εὐμενὴς enim mitem beneuolũq; ſignificat. Vergi. Eumenides tenuere faces a fune re raptas. Sta. enicos. i. ſingulariter. Eumenis in furias animumq; redire priorem Impulit. Item ERINNYDES. Oui. Ferte faces in me quas ferris Erinnydes atrae. Et in ſingulari nũero ERINNYS Vergili. tot Erinnys ſibilat hydris. Oui. At mihi nec Iuno nec hymen ſed triſtis Erinnys Prætulit infauſtas ſanguinolenta faces. Propert. Erinnydes tragicas dixit hoc eſt terribiles & quales tragici poetæ (ut eſt apud Senecam ex noſtris legere) deſcribunt. Sic. n. ait. Tu me uel tragicæ uexetis Erinnydes. ALECTO Vergi. ita deſcribit Luctificã Alecto dirarum a ſede ſoroꝝ Infernaſq; ciet tenebras & triſtia bella. Iræq; inſidiæq; & crimina noxia cordi. Odit & ipſe pater Pluton. odere sorores Tartareum monſtrum. tot ſeſe uertit in ora Tam ſaeuæ facies tot pullulat hydra colubris. TISIPHONEN ſic. Cõtinuo ſontes ultrix accincta flagello Tiſiphone quatit inſultans. toruoſq; ſiniſtra Intẽtans angues uocat agmina ſæua soroꝝ. Oui. Nec mora. Tiſiphone madefactã ſanguine ſumit Importuna facem. fluidoq; cruore rubentem Induitur pallam. tortoq; incingitur angue Egrediturq; domo. luctus comitat̃ eũtem Et met⁹ & terror trepidoq; inſania uultu. De MEGERA. Claudianus Improba mox ſurgit triſti de ſede Megera Quã Penes inſani fremitus animiq; profanus Error & undãtes ſpumis furialib⁹ iræ. Non niſi quæſitum cognata cæde cruorem Illici

tumq; bibit: patrius quem fuderit ensis Quem dederint fratres. Est prçterea apud Inferos Charon. Cerberus. Minos. Aeacus. Rhadamantus. CHARON senex e squallore terribili, cana barba, oculis igneis, sordida ueste, q defunctorum animas ad ripam alteram uehit dicente Vergil. Portitor has horrendus aquas & flumina seruat Terribili squallore Charon. Cui plurima méto Canicies inculta iacet. stant lumina flamma. Sordidus ex humeris nodo dependet amictus. Ipse rates cõto subigit uelisq; ministrat Et ferruginea subuectat corpora cimba Iam senior. Sed cruda deo uiridisq; senectus. Iuuenalis quem latini portitorem græce PORTHMEA nominauit dicẽs terrũq; nouitius horret Porthmea. nec sperat coenosi gurgitis alnum Infelix nec habet quem porrigat ore trientem. sane hic ille triens siue obolus est quem charon a singulis colligit priusq̃ naues ingrediant ut scribit Lucianus. CERBERVS græcorum est nomen. græcis. n. κέρβερος dicit. Seruius tñ existimans cerberũ terram esse dictum tradit quasi κρέοβορον id est carnem cõsumẽtem. Hic triceps. hic tergeminus. hic meduseus canis. hic ianitor orci appellat. TRICEPS ꝑper tria capita & totidem colla quorum medium cathenas portet teste Oui. TERGEMINVS hoc est ternus. id namq; significat tergeminus ternus & tres uno partu editos. quo sensu tergeminos Oratios & Curiatios historia enarrat. MEDVSEVS a Medusa auia. si quidem ex Medusæ sanguine Chrysaor. ex illo Gerion. Ex Gerione & Echidna Cerberus auctore Hesiodo natus est. IANITOR qa inferni regni sit custos stupendæ quidem immanitatis; & iubas colubris

lambétibus horrendus. hæc omnia Poetæ osten dunt. Vergil. tenuitq; inhians tria Cerberus ora. Ide; Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci Personat aduerso recubans immanis ī antro. & alibi ad Herculem Te stygii tremuere lacus te Ia nitor orci Ossa sup recubans antro semesa cruen to. Sene. hi[illegible] sæuus umbras territat stygius canis. Qui terna uasto capita cōcutiens sono Regnum tuet. sordido tabo caput Lambunt colubræ. uipe ris horrent iubae. Longusq; torta sibilat cauda draco. Par ira formæ. sensit ut motus pedum At tollit hirtas angue uibrante comas. ꝺ illo Tibul lus eo uersiculo loqtur Cui tres sunt linguæ ter geminūq; caput. Apud Ouidiū Orpheus sic ait. Tartara descendi nec uti uillosa colubris Terna medusei uincirem guttura monstri. MINOS, AEA CVS & RHADAMANTVS. filii Iouis & Europæ fue runt teste Diodoro etsi alibi ide; scribit Aeacum ex Ioue & Aegina Asopi filia natū. hi Seruio ho norato auctore tanta ī terris uixere iustitia ut ani maꝶ apud Inferos traditi sint a Plutone delecti iudices : atq; ita (sicuti Plato scribit) ut Aeacus europeos Rhadamantus asiaticos iudicet. Mi nos uero tantū diiudicet si qd aliis ambiguum fuerit ut iudiciū iuste procedat recteq; fiat trans missio animaꝶ. De Minoe Vergil. Quæsitor Mi nos urnam mouet. ille silentum Cōciliumq; uo cat uitasq; & crimina discit. Clau. quæsitor in al to Conspicuus solio pertentat crimina Minos Et iustis dirimit sontes. De Aeaco Proper. & me Inferno damnes Aeace iudicio. hic tormētis uti tur ad ueritatem eruendam. Propterea Iuuenalis dixit quas torqueat umbras Aeacus. Id qꝺ etiam

tibus ostēdamus audi Ouidianum Paridem ad Helenam ita scribentem Phryx erat Auroræ coniux,tñ abstulit illum Extremum noctis quæ dea finit iter.Dea auroram significat. quæ (alio ut in loco Ouidius ait) luce noua noctis confinia seruat.nam illud Vergilii roseis aurora quadrigis Iam medium ætherei cursus traiecerat axem.ꝑm Ethruscos dictū fuit.apud quos diei ortus a sexta diei fuerit hora.Ortus.n.diei Auroram habet Siue ꝑm Donatum q dicit Auroram cum quadrigis positaȝ solem significare.ut refert Seruius honoratus.De aurora est illud quoqȝ apud eūdem poetam Postera phœbea lustrabat lampade terras.Humentemqȝ aurora procul dimouerat umbram.Item illud Aurora in roseis fulgebat lutea bigis.ubi Vergi.Auroræ bigas tribuit cum quadrigas dederit supra.Ibi Seruius ab Homero auroram interdum ῥοδοδάκτυλον. Interdum κροκόπεπλον uocari scribit.Hæc greca Aurorę cognomina me monent ut ēt hoc adiūgam a gręcis deam hanc ἠριγένειαν quia mane gingitur appellari.

DE HEBE

HEBE IVNONIA dicta est ab Oui.illo uersu Hoc illi ōderat Iunonia muneris Hebe.uidelicet a matre.Fuit namqȝ iunonis filia.sine patre.vnde & paulo mox eam Iouis priuignam & nurū uocat.ut quę herculem iamdem factū Iouis filium maritum cæperit.Ouidii carmen est Iupiter his monitus priuignæ dona nurusqȝ Præcipiet. Hesiodus tñ ex Ioue & Iunone natā ait.Iuue.Heben significans herculeam dixit uxorem.sic.n.inquit

Nec puer illiacus, formosa nec herculis uxor. Hæc Iuuentutis dea pulchros pedes habens. uelut Homerus canit. ut haud iniuria Iuuenalis formosam heben appellauerit. a quo sane neq; nomen abhorret. ἥβη namq; pubertas est. Caper grammaticus non pœnitendus tradit q̃ Iuuentus est ætas. Iuuenta uero dea que & Hebe Iunonis filia: atq; Herculis eadẽ uxor appellat. Apud Oui. Iuuentæ aras Medea statuit: quæ sit Hebe. De connubio Herculis atq; Hebes Properti⁹ noster Nec sic cælestem flagrans amor herculis Heben Sensit in oeteis gaudia pma iugis. Martialis ad herculẽ Nũc tibi Iuno fauet. nũc te tua diligit Hebe. Seneca. Deus Alcides possidet Heben. Nec Iunonis iam timet iras Cuius gener est q fuit hostis. In phliuntia Sicyone eximie colitur Hebe: quam appellant DIAM. ut Strabo cõmemorat.

DE GRATIIS

¶Quas Gratias Latini uocant: Charites nominantur a Græcis Iouis & Eurynomes filię. Aglaie prior Euphrosine Thalieq; sequunt. Ex oculis pulchrũ aspiciunt. iucundus ab harum Sidereis irrorat amor de more pupillis. ut scribit Hesiodus. Hesiodo suffragatur Diodorus siculus afferens Iouem eis una cũ pulchritudine beneficiũ etiam & gratiæ retributionẽ dedisse. Seruius honoratus tradit Gratias Venere ac Libero natas. neq; id inmerito dici. qa Gratiæ (ut ait) per horum fere numinum munera conciliantur. esseq; nudas: quoniam Gratiæ sine fuco esse debent Item connexas. qa insolubiles esse Gratias decet

vnam uero auersam pingi duabus nos respicien-
bus qa pfecta a nobis Gratia duplex reuerti de-
bet. Hinc Orati. Solutis Gratiæ Zonis dixit. qm
amicorum animi secũ soluti esse debent ac nudi. Et
alibi idẽ ait Gratia cũ nymphis geminisq; soro-
rib⁹ audet Ducere nuda choros. Idẽ Iam Cythe-
rea choros ducit Venus. imminẽte Luna Iũctæq;
nymphis gratię decẽtes Altero terrã quatiũt pe-
de. Oui. Protinus accedũt Charites nectũtq; co-
ronas Sertaq; cælestes implicatura comas. Harum
oia pulchra sunt opa. ut Strabo testat. & Home-
rus canit Gratias Veneri ambrosiũ peplũ elabo-
rasse. Primus (ut Strabo refert) Gratiis deabus
templum Etheocles rex Orchomenorum extruxit.
Quare? nisi qd uir erat ad bñficentiã natura pnus
atq; institut⁹? In Orchomeno aũt ciuitate Boeo-
tię Gratias habuisse fontẽ ubi se lauabãt auctor est
Seruius hono. in p Aene. cõmẽtario quem legas.

DE SOMNO.

Deorum hucusq; cognomina scripserã eo ani-
mo ut libellũ hunc nostrum: qualiscunq; & quã-
tuscũq; foret: Gratiæ clauderent. Verum hesterna
nocte dormienti mihi somnus adesse uisus fuit
querenti. n̄l̄is quamobrem se silentio tradidissem.
non ne ego aiebat deus sum? non mihi numen?
non filii? quæ sane oia cum me clam esse respon
dissem. quis. n. putasset Somnũ esse deum filiosq;
habere? Ergo tuum inqt Ouidium parũ legisse
uideris atq; Papiniũ. Horum. u. uterq; Somnum
non modo deum sed deorum etiam placidissimum
uocat. Mihi Herebus cum Nocte parentes. Ego

Sortis Mortisq;. Ego Parcarum atq; hesperidu;. Ego illius qui culpas hominum carpit delictaq; Momos qđ Ascreus poeta docere te potuit Sum frater. Meo sub numine Somnium est: uisioq;: & oraculum. Ego in somnia facio & phantasmata: cum illudere Mortalibus libuit. Me auctore qe- scentes inuadit ac suo pondere pressos INCVBVS siue (ut Græci uocāt) ἐφιάλτης grauat. Ego mil- le filiorꝝ sum pater. Ex qbus Morpheus non illo quisq̄ sollerti⁹ alter Exprimit incessus uultumq; sonumq; loquendi. Adiicit & uestes & consue- tissima quæq; verba. Sed hic solos homines imi- tatur. at alter Fit fera fit uolucris fit longo corpo- re serpens. hunc ICELON superi. mortale PHEBE- TORA uulgus Nominat. est ēt diuersa tertius artis Panthasos. ille in humum saxumq; undamq; tra bemq; Quæq; uacāt anima fallaciter omnia trā- sit. ut uester tam uere quā elegāter Ouidius canit Huic ego legeram dixi talia apud Ouidiū sæpe. Verum ego non Argus q omnia circūaspiciam. Neq; mihi ulla de te cognomina occurrebant quæ me tui facerēt reminisci. Est. n. meū de deorꝝ cognominibus non claris natalibus ac potestate dicere institutum. Tunc ille & mihi ēt inqt non minus honesta q̄ aliis sunt cognomina. Si qdem ego ALES VOLANS. Ego RAMIFER ac VIGIFER DEVS. Ego PAX ANIMI. TRANQVILLITAS MEN- TIS. LABORIS EXPVLSOR. CORPORIS REPARA- TOR. INSTAVRATOR VIRIVM. ANIMALIVM VI- TA. QVIES RERVM appellor. Ad quæ sane uerba expergefactus somniū siue potius uisionem de- scripsi. que age ultimam huic opusculo ma- num imponat.

mali. Lactantius Diabolum dicit esse demonum principem: & propterea DEMONIARCHEN a Trismegistro appellari. esseq; malos Demones malignos spiritus maloꝶ quæ geruntur auctores.

DE IRIDE

IRIDEM Hesiodus Thaumantis & Electræ filiam fuisse scribit. vnde THAVMANTIS forma patronymica & THAVMANTIAS nominatur. Oui. Morphea q peragat Thaumantidos edita somnus Eligit. Idē. Roratis illustrat aquis Thaumantias Iris. hæc deoꝶ nuncia sicut Mercurius. nisi quod ille ad ꝯcordiam. hæc ad discordiam disturbationemq; mittitur. Vnde Iris quasi ἔρις hoc est lis & contentio dicta est auctore Seruio. Vergi. Irim de cœlo misit Saturnia Iuno. Idem. Aeream cælo nam Iupiter Irim Demisit germanę haud mollia iussa ferentem. & alibi. Ergo Iris croceis per cælum rosida pennis Mille trahens uarios aduerso sole colores. Deuolat & supra caput astitit. Cicero Irim cæleste arcū esse scribit. qui q̄m admirationis causam habet Thaumanti de dicit̄ nata. hoc ideo Cicero qa θαυμα græce miraculum & θαυμαζω miror significat. Sed age alia que nunc occurrūt poetaꝶ de Iride carmina hisce subiiciam⁹. Sta. Imbrifera potit̄ Thaumātide Iuno. Verg. Ad quē sic roseo Thaumātias ore loquuta ē. Clau. Iupiter interea cinctā Thaumātida nymbis Ire iubet. toto q̄ deos accersere mūdo. Illa colorato zephyros trāgressa uolatu Numina ꝯclamat. Oui. Nūcia Iunonis uarios īduta colores. Cōcipit Iris aquas alimētaq; nubib⁹ affert.

PETRI IACOBI MONTIFALCHII DE SACRIS CELEBRITATIBVS.

LIBELLVS

COGNOMINIBVS Deorum Sacras celebritates adnectere existimaui nō esse alienum. Est enim Sacra celebritas auctore Macrobio uel cum sacrificia deis offeruntur. uel cum diis diuinis epulationibus celebratur, uel cum ludi aguntur in honorem deoꝝ. uel cum feriæ obseruantur. Sacrificium est uictima & quecūq; in ara cremantur, Siue laus & hymnus ut Lactantius mauult. Idē Sacrum: atq; Initium: & mysterium uocatur. res antiqſſima & a Iano ut Macrobius ut uero Lactantius tradit a Melisseo Cretensium rege instituta. Lactantio Sallustius Suffragari uidetur scribens, referēte Seruio honorato religionem hoc est dei cultum a Cretensibus inuentum esse. Proptereaq; Iouem natum apud illos fingi. Sunt q putent teste. M. T. Cicerone religionem ab Atheniensibus ortam & ad omnes terras distributam fuisse. Sacrificare inquit Nonius Marcellus est ueniam petere. Litare uero ueniam impetrare. Hinc plautinum illud me Iupiter faciat ut semper sacrificem nunq̃ litem. Sacrificiorum

tradente Festo alia sunt publica que pro populo. alia priuata que pro singulis hominibus & familiis agebantur. Item alia stata quę certis diebus fiebant. alia solennia que omnibus annis præstari debent ut idem ait. Hinc illud est Valerii maximi maiores statas solennesq; cerimonias &c. que sequuntur: sunt aut̃ cerimoniæ (ut hoc quoq; non omittamus) ritus sacrificiorum. Rursus aliqua (ut Strabo refert) festiua cum animi remissione agitantur. aliqua cum numinis afflatiõe quam Græci Enthusiasmon uocant. nõnulla cũ musica: nõnulla sine. Quedã mystica hoc est occulta significatione. quedã aperta. Horũ oĩum multa genera: que (ut lectorib⁹ lectio sit facilior cõmodiorq;) per ordinem literarũ digessimus.

Cerimoniæ

DE AGONIIS SIVE AGONALIBVS

¶ Agonia sacrificia erant: quæ in agonibus id est montibus fiebant. Vnde mons Quirinalis Rome Agonius. & porta collina Agonensis dicta. ut Pompeius festus auctor est. Varroni placet Agonia dici potius a Saliis sacerdotibus: q agonenses uocarentur. Ouidius tum Ianuario mense fieri: tum etiam Iani esse docet. affertq; plures huiusce nominis causas. siue Agonia dici propter ministri uerba qui hostiam ante aras percussurus. Semper agat ne rogat nec nisi iussus agit. Vel qa non ueniant pecudes sed agantur ab actu Vel qa præuissos in aqua timet hostia cultros uidelicet ἀπὸ τῆς ἀγωνίας. i. a metu. Sed erant etiam Agonia altera. xii. Kalen. maias uti Oui. idem meminit.

Vel agonalia quasi agnalia ut prius dicebant uel Agonia a græco uidelȝ ἀγωνίζω qđ est certo. Agonalium repertorem tradēte Macrobio Numam Pompilium regem fuisse Valerius Antias refert. Apud eūdem quem supra citaui Festum ita legitᷣ Agoniū putabant deū præsidētem rebus agēdis. & Agonalia eius festiuitatē. Idē scribit Agonium dieȝ appellari q̄ rex hostiā immolabat. hostiā. n. (ut ait) antiq agoniā noīabāt. Apud Lucā euāgelistā de passione dn̄ica est agonia ꝓ sollicitudine & metu. Quod sane nomen nr̄i sacerdotes: q̄uis Oui. agonia corripiat: nō tū oīno male ꝓnūciāt pe. lon. cū apud Græcos: vnde ē id nomē: oxiam . i. acutum accentū habeat in penultima syllaba.

❧ DE AMBARVALIBVS ❧

¶ Scribit Seruius honoratus clarissimus Vergilii: q̄uis eum multi eleuare cōnentᷣ: interpres Ambaruale sacrificiū esse ita dictum qđ arua ambiat uictima. Sicut Amburbale uel Amburbiū dicitur sacrificiū quod vrbem circuit & ambit uictima. vnde Vergilius de ambaruali loquens ait Terqȝ nouas circum felix eat hostia fruges. namqȝ pro frugibus fiebat. id quod Vergilius alibi ostendit dicens. Cum faciam uitula ꝓ frugibus ipse uenito. Strabo demōstrat Ambrauale sacrificium fuisse quod in finibus fieret. Sed hoc sacrificiū pro frugibus fieri solitum atqȝ ab ambiendo aruo dictum docet etiam Macrobius: cuius uerba ad literam posui, ea hec sunt. Ambaruale hostia est (ut ait Pompeius Festus) quæ rei di-

uinæ causa circum arua ducitur ab his qui pro frugibus faciunt. Huius sacrificii mentionem in Bucolicis habet: ubi de apotheosi Daphnidis loquitur: Hic tibi semper erunt & cum solennia uota Reddemus nymphis. & cũ lustrabim⁹ agros. ubi lustrare significat circuire. hinc. n. uidelicet & nomen hostiæ acqsitum est ab ambiendis aruis.

DE ANCILLARVM FESTO

¶ Ancillarum dies festus nonis Iuliis fuit: quo ancillæ pariter ac liberæ sacrificabant sub arbore caprifici in memoriam benignæ uirtutis quæ ancillaꝝ animis pro conseruatione publicæ dignitatis apparuit. de quo lege Macrobiuȝ. Mihi sufficiat locum in quo ualeas ostendisse. liber est primus. titulus antem septimus saturnalium. de quo & nos latius infra in Caprificiis.

DE ANGERONALIBVS

¶ Angeronalia ab Angerona dicuntur cui sacrificium fit in curia aculeia. & cuius feriæ publicæ Laurentinę ut a Varrone scribitur. Pompeius Festus Angeronę deæ sacra instituta fuisse tradit cũ angina omne animalium genus consumeretur. Est enim angina morbus faucium pestifer. græce Synanche. quã dictionem sicuti pleraqȝ alia uulgus medicoꝝ corrumpens Squinantiam uocat. Pompeii uerba aperiunt ea que Macrobius ex Iulii modesti sententia refert sacrificari scilicet dee Angerone quod populus Romanus mor

bo qui angina dicitur præmisso uoto sit liberatus. Ibidem leges unde Angerona uocetur. quæ tamen diuersa sint ab eis quæ Plinius & Plinii metaphrastes Solinus tradunt.

❧ DE APOLLINARIBVS ❧

¶ Apollinaria sacrificia erant que fiebant Apollini boue aurato & capris duabus albis auratis teste Macrobio. Hii & ludi apollinares uocantur Pompeius Festus ita Apollinares ludos inquit hoc est ĩ laude Apollinis populus laureatus spectabat stipe data ꝓ cuiusq; copia. Seruius honoratus super illud vergiliani Aeneæ ad Sibillam cumanam Tũ phœbo & Triuiæ Solido de marmore templa Instituam festosq; dies de nomine Phœbi festos dies ludos apollinares interpretatur. q (ut ait) ſm quosdam bello punico secũdo instituti sunt. ſm alios bello Syllano ex responso Martiorum fratrum: quorũ extabant ut sibyllina responsa. Sunt q uelint hos etiam esse ludos ad quos Oratius ita pueros & puellas hortať Dianam teneræ dicite virgines. Intonsum pueri dicite Cynthium Latonamq; supmo Dilectam penitus Ioui. Strabo meminit de ludis Actii Apollinis: quos Olympiorũ similes fuisse ait. & de iis alia que illic apud eum legas.

❧ DE ARMILVSTRO ❧

¶ Armilustrum auctore Pompeio Festo apud Romanos festuꝫ erat: quo res diuinas armati fa

ciebant. ac dum sacrificarent tubis canebant. M. Varro tradit Armilustrum appellatum fuisse ab eo quod in armilustro armati sacra facerent. Locus armilustrum est qui & Circus maximus dictus quod circum spectaculis ædificatis ibi ludi fiunt. & quod ibi circum metas feruntur pompa & equi currunt. Armilustrum autem quod circumibant ludentes ancylibus armati. Ancilia teste Liuio dicta sunt arma cælestia que mensé martio ferebant Salii sacerdotes pectore tecto super tunicam æneo tegmento canentes per urbem cum tripudiis solenniq; saltu Numæ Pompilii instituto.

DE APHRODISIIS

Aphrodisia Grecis sacrificia Veneris nominātur. id & Latini sicut pleraq; alia nomen usurpāt. Plau. Diem pulchrum & celebrem & uenustatis plenum dignum Veneri pol cui sint aphrodisia hodie.

DE ALETIDIBVS

Cum Erigone Icari a pastoribus Atheniensibus interempti filia se super patris sepulchrum suspendisset: virgines absq; causa uitam suspendio passim finiebant. id Erigone moriens precata erat ut eodem leto Atheniensium filiæ afficerentur, quo ipsa foret obitura: nisi mortem Icarī patris ulti essent. Consultus Apollo respondit si uellent euentu liberari Erigone satisface-

rent. quare Athenienses quoniam ea se suspen- derat instituere ut tabula interposita pendente funibus se iactarent: sicq; pendentes uento mo- uerentur. Quod sacrificium solenniter institu- tum tam priuatim q̃ publice faciunt. & hoc Ale- tidas uocant. quia Erigonem quærentem pa- trem, eum enim pastores in puteum iecerant ne inueniretur, ut ignotaȝ & solitariam mendicam appellabant. quas Græci ἀλητίδας nominant. au- ctor est Hyginius. Historiæ seu fabulæ meminit etiaȝ Seruius exponens illud vergilianũ Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu.

DE BACCHANALIBVS

Bacchanalia Bacchi sacrificia seu festa ut ait Sextus Pompeius. Græcis in Parnaso alter- nis annis acta sunt tradente Macrobio. Inde Græculus in Thusciam tulit. ex Thuscia Ro- mam uenerunt teste Liuio celebrata a uiris cum mulieribus mixtis quinq; diebus in singulis mẽ- sibus. officina omnium corruptelarum. nemo maior. xx. annis initiabatur. Stupra uirorum in- ter se plura q̃ fœminarum. summa religio ui- ros phanaticos agitatione capitum uaticinari. fœminas passis capillis baccharũ more discur- rere in tyberim accensis facibus uino strepituq; attonitas. Sublata sunt a Posthumio cõsule mul- tis in uincula cõiectis. aliis necatis. Quidam sibi mortem ꝓsciuere. Septem millia in ea cõiuratio- ne inuenta sunt. Vide qd Liuius. ut nõ iniuria Iu- uenalis in homines fictos aliter qdem re: aliter

uerbis & uultu uiuentes dixerit Qui curios simulant & bacchanalia uiuũt. De Bacchi festis Ouidius meminit: quæ. xvi. Kalen. Aprilis celebrarẽtur. hęc alio a Latinis nomine Liberalia. a græcis Orgia & Dionysia uocantur. ut infra dicemus.

DE BVTHYSIA

Buthysia grecum est nomen sed quod in latinorũ sit usu. Tranquillus de Nerone gymnico quod ĩ septis edebat inter buthysiæ apparatum barbam primam posuit. Significat aũt buthysia magnum Sacrificiũ. quale est hecatombe: & immolatio maiorum hostiarum a βου & θυσίας quod est sacrificium. βου aũt nihil significat sed in compositiõe auget dictiões. Vnde Bupedas magnos pueros. Bulimon magnã famẽ. Busycon magnã ficum. Bumaston magnã mammam gręci dicũt.

DE BVPETIIS

Bupetii ludi erant: quos boum gratia instituere. Tanta boum cura. tantũ agriculturæ studium Antiquis fuit. auctor est Plinius orator & historicus (ut ait Beda) insignis. ut ego soleo usurpare uir undecunq; doctissimus.

DE CAPRIFICIIS

Caprificia dies festus erat Ancillarum. de quo supra loquuti fuimus in. A. litera quando ancillarum festum enarrauimus. Plinius initium Ca-

prificiorum Vulcano sacrum fuisse ostēdit: dum loquens de æstiua mellis vindemia ait huic vindemię Attici signum dedere initium Caprificiorum: diem Vulcano sacrum. Sypontinus existimat Caprifici dies caniculares esse: atq; id festum quæ Lustria uocat Ouidius, de quibus infra.

DE CHARISTIIS

¶ Charistia sacra esse inter cognatos uidetur sentire Ouidius dum ait Proxima cognati dixere Charistia chari Et uenit ad socios turba propinqua deos. χαρις enim & χαριστηριον gratia est. Valerius maxi. conuiuiū id solenne sacrum appellat. referam eius uerba. Conuiuium inquit etiam solenne maiores instituerunt. idq; Charistia appellauerūt. cui præter cognatos & affines nemo interponebatur. ut si qua inter necessarias personas querela esset orta apud sacra mēsæ: & inter hylaritatem animoꝝ fautoribus cōcordiæ adhibitis tolleretur. Charistia aūt: de quibus Ouidius. xi. Kalen. Martii fiebant. ut ipse ostendit.

DE CARMENTALIBVS

¶ Carmentalia teste Varrone nominantur quod sacra & feriæ Carmentis essent. Dea hæc Archadiæ mater Euandri prius Nicostrata. deinde ab effuso per uaticinia carmine Carmentis dicta. ut scribit Martianus capella: & Solinus: Item Ouidius. cuius hoc sit carmen. Ipsa mone quę nomen habes a carmine dictū. & mox de sacris loquēs

quæ mense Ianuario fuerint ait Binaqꝫ nunc pariter Tegeææ sacra parenti Pro pueris fieri uirginibusqꝫ iubent. Scortea non illi fas est inferre sacello Ne uiolent puros examinata focos. Si qs amas ueteres ritus: assiste precanti. Nomina percipies nō tibi nota prius. Porrima placatur Postuertaqꝫ: siue sorores Siue fugę comites Mænali diua tuæ. Altera quod porro fuerāt cecinisse putatur. Altera uenturum postmodo qcqd erat. De Carmentalibus & Carmēta ipsa meminit etiam Plutarchus & qdem in uita Romuli. ut mihi locum in quo legas ostendisse sufficiat.

DE CEREALIBVS

Cerealia a Cerere. sicut Palilia a Pale dicūtur auctore Varrone. hanc Vergilius uocem adiectiuam fecit inquiēs Tum Cererem corruptam undis cerealiaqꝫ arma Expediūt illic Seruius Cerealia & Cerialia iudice euphonia dici posse ait. Verum a diuerticulo repetatur fabula. Sacra Cereris ex Græcia translata sunt tradente Festo. Nam Valerius maximus ab Enna siciliæ urbe orta credi est auctor. quo Romani non modo religiosi uerum ēt ipsa religio quindecim uiros ad deam propitiandam miserunt. Ea per mulieres fiebant quę pudicæ forent. quę ue non lugerent. Quare cum post cannēsem cladem Rome omnes luctibus tenerētur proptereaqꝫ Deæ sacerdotes deessent Senatus statuit ne ultra trigesimū diem suos luctus extenderēt: ut ab iis sacra Cereris peragi possent. Itaqꝫ matres ac filiæ cōiugesqꝫ & sorores

nuper interfectorum absterfis lachrymis dolorisq; insignibus candidā uestem induere & aris thura dare coactæ sunt. ut Valerius maxi. tradit. Iuuenalis etiam uiris q tamen boni forent Cereris sacra attribuit dicens, quis enim bonus & face dignus Archana qualem Cereris uult esse sacerdos Vlla aliena sibi credat mala? Eadé noctu accensis facibus celebrabant ob longæ inqsitiōis memoriam: in qua Ceres facibus usa fuit. Ad hoc refertur Nasonis illud Et per tædiferæ mystica sacra deæ. Et Claudiani: q ait sanctasq; faces extollit Eleusis. urbs hæc Eleusis inquam in Attica est. vnde Eleusina Ceres dicta Strabone auctore. Tale & illud Papinii Tuq; actæa Ceres cursu cui semper anhelo Votiuā taciti lassumus lampada mystæ. Nec sine causa Iuuena. archana face: Ouidius mystica sacra. Papinius taciti dixit. Siqdē sacra Cereris nulli deorum hominumq; detegenda erant. hinc Tibullus ait Nō ego tentaui nulli temeranda deorum Audax laudandæ sacra tacere deæ. nā laudāda dea Ceres est ut diximus in libello de cognominib⁹ deorum. Eisdē sacris coitu fœminas abstinuisse docet Ouidius inqens Annua uenerunt cerealis tempora sacri Secubat in uacuo sola puella thoro. Flaua Ceres tenueis spica redimita capillos Cur inhibes sacris commoda nostra tuis? Apud Iuuenalem quē paulo ante citaui alibi sic legit Ergo omnia Florę Et Cereris licet & Cybeles aulea relinquas. ubi per Cereris aulea Cerealia seu Cereris ludos significauit: qui equorum cursu in circo celebrabantur: quos ue primus Memius ædilis curulis fecit. ut Angelus

Policianus (nemo.n.suo honore fraudãdus est) ex Cornelio Tacito: & Ouidio. necnon Laurentii medices nomismate in miscellaneis docet.

DE CASTA MOLA

¶ Casta mola genus sacrificii fuit: quod Vestales virgines faciebant. scribit hoc Sextus Pompeius festus. Molam Seruius auctor est fuisse far cuȝ sa-le: qua sacrificarent. Vergi. Ipsa mola manibusq; piis altaria iusta Testat᷑ moritura deos. alibi hãc molam salsam appellat: qua cornua uictimarum aspergebantur. deq; hac Simonem vergilianum intelligere ait dicentem Mihi sacra parari Et sal-sæ fruges & circum tẽpora uictæ. Plinius auctor est Numam Pompiliũ deos fruge colere & mo-la salsa supplicare instituisse.

DE CIRCENSIBVS

¶ Circenses ludi curules erant ut qui equis agi-tarentur. docet id Suetonius dicens Circensibus spatio Circi producto quadrigas bigasq; agita-uerunt nobilissimi iuuenes. docet &. M. Varro dum scribit Circum maximum dictum esse quia spectaculis circum ædificatis ibi ludi fiunt. & qđ ibi circum metas ferun᷑ pompa & equi currunt. Primus teste Liuio circum maximũ Tarquinius priscus instituit: in quo ludos opulentius instru-ctiusq; q̃ cæteri reges fecit. Ante (ut ait Seruius) fiebant in ripa fluminis ensibus in altero latere positis: ut ab utraq; parte esset ignauiæ præsens

periculū. Vnde & Circenses dicti: ppterea Verg. inquit de Circensibus loquens Centum quadriiugos agitabo ad Flumina currus, ii etiam ludi Romani: ludi magni ab eruditis uocantur. unde Maro dixisse uidetur magnis Circensibus actis. etsi aliter Seruius interpretatur. Asconius Pedi. scribit magnos fuisse dictos qđ magnis impensis dati & quidem. cc. millibus uumum.

❧ DE COLLATIVO ❧

❡Collatiuum tradente Festo sacrificium dicitur quod ex collatione offertur. est aūt collatio cum quis offert pro facultatibus. Suet. collationibus non receptis modo sed efflagitatis. Idem Nec quidem cōcessas ac solitas collationes recepit. hinc Collatiuum uentrem Plautus dixit quia in eum omnia edulia congerūtur. & Collatia oppidum prope Romam fuit eo quod ibi aliaꝝ Ciuitatum fuerint opes. ut idem auctor est Pompei⁹ Festus.

❧ DE COMPITALIBVS ❧

❡Compitalia quę fuerint Idem: qui toties mihi citandus datur: Pompeius Festus antiqtatis diligentissimus obseruator docet: in hūc prope modum scribens Compitalia festa quę in compitis agebantur. Sunt aūt Compita in quę multæ uiæ in unum competant loca. Vnde & nomen. hinc Ouidius dixit. Narrant in multas compita secta uias. hic multas: alibi ternas ait Ora uides hecates in treis uergentia parteis Seruet ut in ternas

Compitalitiis dies, in quo co[...] lia celebrabantur, erat iiij No[...] Ian. teste Cic. in lib. vij ep[...] ad att. ep. [...] dionysius vir optimus Z

compita secta uias. Varro Compitalia Laribus attributa fuisse ait. Nimirũ in compitis ubi uiæ competunt. id quod Ouidius etiam demonstrare uidetur dum inquit de Lara nympha & Mercurio loquens Fitq; grauis, geminosq; parit, qui compita seruant. Et uigilãt nostra semper in urbe Lares. Macrobius Maniam Larium matrem addit: cui una cum filiis compitalia in compitis per urbem agerentur. pueris pro familiarũ salute mactatis: ex responso Apollinis quo præceptum est ut capitibus pro capitib⁹ supplicaretur quod sacrificii genus sub regib⁹ obseruatũ Iunius Brutus cõsul pulso Tarquinio aliter statuit celebrãdum. nam capitibus allii & papaueris supplicari iussit. ut Apollinis responso satisfieret de nomine capitum remoto scelere infaustæ sacrificationis. Suetonius refert Compitalitios ludos ab Augusto restitutos. Porphyrio oratianus interpres auctor est Lares ab Augusto in compitis positos & ex Libertinis sacerdotes datos: q augustales sunt appellati. scribit hoc Porphyrio enarrans illud Libertinus erat: qui circum compita siccus Lautis mane senex manibus currebat. & reliqua. Dionysius halycarnas. ea fieri per famulos tradit tamq̃ grato deis famulorũ ministerio.

DE COMMVNICARIO

Communicarius dies est: in quo Deis omnib⁹ cõmuniter sacrificatur. Idem uocat Panicularis. ut Pompeius Festus talium hoc est ueterum sacrificiorum accuratissimus auctor monet.

DE CONSVALIBVS

Consualia (ut Festus necnon Liuius & Valerius tradũt) ludi ut Varro scribit ludi & feriæ fuerunt in honorem Consi quem appellabant ꝯsilii deum. vnde cõsualia dicta sint. Primus Sabinas rapturus Romulus Neptuno equestri ex ĩdustria fecit tradente Liuio. Vale. maxi. id Circense spectaculũ fuisse ait qđ Romulus nomine ꝯsualium appellauerit. Neqꝫ est qđ mireris a Varrone Festoqꝫ & Ouidio sacra hec Conso. a Liuio uero Neptuno equestri institutũ fuisse scribit. qm̃ Consus Neptunus est. ut in libro quem scripsimus de cognominibus deoꝝ aptissime demõstrauimus. De iis ita. Ouì. ludis seu ferìis. alloquitur Mars Romulũ filiũ. Festa para Conso. Consus tibi cetera dicet Illo festa die dum sua sacra facis. Plutarchus. xvii. Kalen. Septemb. quo die Sabinæ raptæ fuerint Consualia Rome agitata fuisse scribit Dionysius halycarnaseus hãc etiam suo tẽpore solennitatem fieri tradit cursu equoꝝ iunctoꝝ & non iunctoꝝ ad aram subterraneaꝫ iusta Circum max. appellariqꝫ Consualia a Conso deo: quem Græci Posidona Sisichthona dicunt. Asconius Pedianus hos ultra Circensiũ nomen ẽt Romanos dictos ostẽdit in Consi. i. Neptuni honorem & quibus Sabinæ raptæ fuerint, ut auctores tradunt supra citati.

DE CONSENTIIS

Consentia sacra erant deoꝝ Consentiũ a qbus

nomen habent. Sunt autem Consentes dei. XII. agricolarum duces Iupiter pater. Tellus mater. Sol. Luna. Ceres. Liber. Robigus. Flora. Minerua Venus. Lympha & Bonus euentus. hos inuocat M. Varro in principio de re rustica. Sex. Pompeius festus q omni fere in sacrificio mihi occurrit auctor est Consentia sacra esse que ex multorum consensu statuuntur. Est & Consentia in numero unitatis Lucanoꝝ in ITALIA ciuitas. quam Anibal teste Liuio in deditionem cæpit.

DE COTYTTIIS

¶Fuere Cotyttia Atheniésiuȝ sacra que a multis uti Bacchanalia spurcitiis noctu fiebant. iis dea Cotytto preerat. vnde Cotyttia nomen habent. Deæ sacerdotes Baptæ uocabãtur. a qbus Eupolis comædiam Baptas appellauit. ii qdem molles atqȝ effœminati in cotyttiis sacris saltantes fictam Cotyttus deæ personam ad sudorem usqȝ lassabant. ad quod illud. Iuue. referẽ Talia secreta coluerunt orgia teda Cecropiam soliti Baptæ lassare cotytto. Sic enim legẽdum est. ut & docte & ingeniose Angelus Polician⁹ emẽdauit. æque ac illud oratianũ. Inultus ut tu riseris Cotyttia.

DE CVRIONIS

¶CVRIONA inquit Pompeius Festus sunt sacra quę in curiis fiebant. Curia aũt (idem ut ait) locus est ubi publicas curas agebant. Curiæ ẽt nominãtur in qbus vniuscuiusqȝ partis populi Ro

mani qd geritur. quales sunt in quas populum Romulus distribuit numero triginta: quibus postea additæ sunt quinq;: ita ut in sua qsq; curia sacra publica faceret: feriasq; obseruaret. Hoc ille. Apud Varronem sic legimus Curia est ubi senatus rem publicã curat. & illa ubi cura sacrorum publica. ab iis Curiones. hucusq; Varro. Quare non iniuria Ouidius modo curiam modo templum uocat: ubi Iulius Cæsar interemptus fuit. Curiones alibi Varro inquit dicti sunt a Curiis: qui faciũt ut in iis sacra fiant. Festus curiones sacerdotes ostendit esse inqens Curionum aes dicebatur quod curioni dabat ob sacerdotium curionatus. Apud Liuiũ sic legitur Inter maiorum rerum curas comitia magni curionis uetus excitauerũt certamen. ubi Curio pro sacerdote accipitur. æque ac apud Oui. Curio legitimis tunc fornacalia uerbis Maximus indixit. Prętrea Curio erat tradente Eusebio is q apud populum iubẽte Prætore seu alio magistratu aliqd uulgaret. Quæ sane interpretatio cõuenit illi: qd ait Poeta epigrãmaticus Epigrammata Curione nõ eget. Quid qd Plautus i Aulularia Curionem agnum pro macro posuit? ut exponit Pompeius Festus: quasi absq; cura: sicut opinor. Nam & Apuleius a contrario opimum agnũ incuriosum uocauit.

DE DAPE

DAPS apud Antiquos dicebatur res diuina: q fiebat hiberna semẽte aut uerna. qd sane uocabulum ex græco deducit: apud quos epularũ id ge-

nus ... dicit. Itaq; dapatice se acceptos antiqui dicebant significātes magnifice, & dapaticiū negocium amplū & magnificū, ut cuius testimonio persępe utimur auctor est Sex. Pompeius Festus.

DE DAMIO

Est apud eundem auctorem Pompeiū inq̃ Festum, fuisse Damium sacrificium: quod in operto fiebat in honorem bonæ deæ, dictum a cōtrario, qđ minime esset δαμόσιον hoc est publicū. Dea quoq; ipsa δαμία, & sacerdos eius δαμιατρίξ appellabatur.

DE DENICALIBVS

Denicales feriæ colebant cū hominis mortui causa familia purgabatur. νέκυον. n. græci mortuum dicunt. hæc ex Pompeio Festo ad literam.

DE DECVRSIONE

Decursio quamq̃ omnino ad sacra pertinere alicui non uidebitur, tñ qd fuerit libello huic inserere haud me pigeat. Decursio erat quæ fiebat nonnunq̃ in funere nonnunq̃ extra funus, quando peracto (ut ait Liuius) lustrationis sacro exercitus & diui Sæbifariam duæ acies cōcurrebant ad simulachrum pugnæ. Extra funus arbitror fuit quam Nero indixit teste Suetonio. In funere uel ob funus eorum militum qui stato die quot annis circa Drusi sepulchrum currebant, ut idem Suetonius tradit.

DE ELEVTHERIIS

¶ ELEVTHERIA festa fuere: quę Ioui Eleutherio hoc est Liberatori Græci statuere trecentis Persarum millibus cũ Mardonio duce deletis apud Plateas Boeotiæ oppidũ Sub cytherone ut Strabo testatur. De Ioue Eleutherio diximus in libello: cui titulus sit de cognominibus deorum.

DE EPVLIS

¶ Supra e Macrobii sententia demonstrauimus Epulas festis diebus ut sacrificia & ludos cõtineri. Sunt aũt Epulæ cibi uel cõuiuia publica quę in propatulo siue tẽpli dedicatiõe siue in funere siue in triũpho siue ludoꝝ causa exhibent. Has q̃ Ioui cæterisq; deis idicebãt Epulones uocabant: ut scribit Festus. viri qdẽ summę auctoritatis Flaminibus Auguribus Quindecem viris pares. Initio tres postea septem fuere. Hinc illud est Iuue. Quis fercula septẽ. Secreto cenauit auus. Etiam si alii sec? sentiãt. Plinius Iunior ĩ Mario prisco modo ꝯsularis modo Septemuir epulonũ inqt.

DE EQVIRIIS

¶ Legimus apud Pompeiũ festũ: quem patrem antiquitatis merito appellauerim: Equiria fuisse ludos: quos Romulus Marti instituit per equoꝝ cursum in campo martio. Ouidius bis Equiria Marti exhibitũ fuisse canit semel martio: iterum mense aprili. De primis ita Iamq; duæ noctes re

ſtant de menſe ſecundo Marſq; citus iunctos cur ribus urget equos. Ex uero poſitum p̃manſit Eq*ria nomẽ Quę deus ĩ campo perſpicit ipſe ſuo. De ſecundis ſic. Altera gramineo ſpectabis eqria campo Quẽ tyberis curius in latus urget aquis.

DE FEBRVATIS

FEBRVATA dies expiationis gratia menſe fe-bruario a veteribus inſtituta. nomine alio Lupcalia nominata fuerũt. hec & plura Plutarchus in Romuli uita. & nos haud pauciora ĩ Lupcalib⁹.

DE FERALIBVS

FERALIA que ſint atq; unde dicatur docet ille noſter Pompeius feſtus ita ſcribens Feralia diis Manibus ſacrata feſta a ferendis epulis ſeu a fe-riendis pecudibus appellata. Varro non ſolum a ferendo ſed etiam ab Inferis feralia dici oſten-dit referam eius uerba Feralia inqt ab Inferis & ferendo quod ferũt tum epulas ad ſepulchrum. quibus ius eſt ſibi parẽtare. Eſt autem Parentare parentum manibus iuſta hoc eſt ſacrificia præbe re. utrumq; oſtẽdit Ouidius ita cõcinens Eſt ho-nor & tumulis animas placare p̃nas Paruaq; in extructas munera ferre pyras. Parua petunt Ma-nes. pietas pro diuite grata eſt Munere. non aui-dos ſtyx habet ima deos. Tegula porrectis ſatis eſt uallata coronis Et ſparſę fruges paruaq; mica ſalis Inq; mero mollita ceres uiolæq; ſolutæ. Hęc habeat media teſta relicta uia. & mox (unde & fe

ralia dicatur) scribens ait Hanc quia iusta ferũt dixere feralia lucem. Vltima placãdis Manibus illa dies.fiebãt autem.XII.Kalen. Martii.ut Ouidius ipse docet.

DE FERIIS

FERIAE dies erant:qbus ab opere cessabat.dicte (ut scribit Festus) a feriẽdis pecoribus vnde feriare ocium agere.& feriatus ociosus.In q̃ sensu Martialis illud est Nec feriatus ibat ante carrucam.Item Papinii. qui ait Et musæ procul ite feriatæ.Feriaꝝ auctore Macrobio alie publicæ. aliæ priuatæ.Rursus publicaꝝ aliæ conceptiuę: alie Imperatiue:alie nundinæ. Statiuæ erãt vniuersi populi cõmunes:q̃ certis & ꝯstitutis diebus fiebant qbus p̃cipue seruant Agonalia:Carmẽtalia:Lupercalia.Cõceptiuæ que quot annis a magistratib⁹ uel sacerdotib⁹ ꝯcipiebant in dies certos uel incertos.ut sunt Latinæ.Sementinæ.Paganalia.Compitalia.Imperatiuæ q̃s Cõsules uel prætores pro arbitrio potestatis indicebãt.Nundinæ paganoꝝ erant.i.rusticoꝝ:qbus conueniebant negociis propriis uel mercibus ꝓuisuri.Priuate feriæ erant ꝓpriæ familiaꝝ ut Claudiæ familiæ seu Iuliæ.& si quas quęq; familia ex usu celebritatis domesticæ obseruabat. Item singuloꝝ ut natalium dierum quæ nataliciæ dicebant. & fulguruз & funerum expiatiões. Item Flaminica quoties tonitrua audiuisset feriata erat donec deos placasset. Affirmabant aũt pollui ferias si in iis opus aliquod fuerit. Ideo per preconem de-

nunciabatur ne quod opus fieret. & præcepti negligens multabatur. Scæuola iurieconsultus interrogatus quid feriis agi liceret respõdit quod prætermissum noceret. ut bouem in foueam lapsum potest feriaruʒ die sine piaculo quis extrahere. Tale Maronis illud Quippe et festis quædam exercere diebus Fas & iura sinunt. riuos deducere nulla Religio uetuit. Segeti prætendere septem. Insidias auibus moliri: incēdere uepres. Balantumqꝫ gregem fluuio mersare salubri. contra Iudeoꝝ superstitionem quibus septima quęqꝫ fuit lux Ignaua. & partem uite nõ attigit ullam. Sicut ait Iuuenalis. Fatui res ferias agere Saturni die nefas putāt. ut p Sabbata Vespasiano irruēte cum arma noluerint capere urbem amiserint.

DE FAVNALIBVS

FAVNALIA dies erat Fauni festus. iis nonis decembribus agebatur teste Oratio qui ait Faune nymphaꝝ fugiētium amator. Per meos fines & aprica rura Lenis incedas abeasqꝫ paruis Aequus alumnis Si tener pleno cadit hædus anno Larga nec desūt Veneris sodali Vina crateræ. Vet⁹ ara multo Fumat odore. Ludit herboso pecus omne campo Cū tibi nonæ redeūt decēbres Festus in pratis uacat ociosus Cū boue Pardus. & reliqua.

DE FONTANALIBVS

FONTANALIA a fonte quod iis dies feriæ eius ab eo tum in fontes coronas iaciunt: & puteos

coronant, Si nescis cuia sint. Varronis uerba hęc esse non te fugiat. Iis ea subiiciantur quę Festus. Fontanalia inquit fontium sacra. Vnde & Rome Fontanalis porta.

DE FORNACALIBVS

FORNACALIA teste Plinio feriæ fuerunt institutæ a Numa Pompilio torrendi farris gratia. Nomen eis a fornace pistrinensi ad q̃ (ut Festus ait) sacrificium fieri solebat. Ouidius a Fornace dea fornacalia dicta esse demonstrat dum ait Facta dea est Fornax. læti Fornace coloni Orant ut fruges temperet illa suas. Curio legitimis tunc fornacalia uerbis Maximus indixit. nec stata sacra facit. Sed hic non stata quę tantum indicerentur. Alibi stata fornacalia uocat inquens Sola pri⁹ furnis torrebāt farra coloni Et fornicali sunt Stata sacra deæ. Fiebāt aũt. XII. Kalen. Martii. ut Oui. docet ipse. hác deam & eius sacra Lactātius illudens ait. Quis nõ rideat Fornacẽ deaȝ uel potius doctos viros celebrãdis fornacalibus operari?

DE FORDICIDIIS

FORDICIDIA sacra q̃ fierint idẽ Varro ⁊ Festus docẽt. Varro qdẽ sic Fordicidia inqt a fordis bobus. bos forda q̃ fert ĩ uẽtre qδ ea die publice immolanť boues p̃gnãtes ĩ curiis. Fest⁹ ita. Fordicidiis boues foruæ. i. grauidę immolabanť dictæ a foetu. Oui. q̃qȝ idẽ scribit qδ Varro docens sacra a Numa Pompilio instituta. XVII. Kalen. Maias.

DE FLORALIBVS

FLORALIA feriæ diesq; festus erat. hũc Romani tradente Plinio instituere quarto Kalen. Maii anno qngentesimo sextodecimo ex oraculo Sibyllę ut bene omnia deflorescerent. Varro diem hunc determinat Sole Tauri quartamdecimam partem obtinẽte quo qdem tẽpore plenilunium si inciderit fruges & omnia que florebũt necesse est lædi. Ouidius aliam ut poeta floralium originem fingit eaq; i fine aprilis & Klen. Maii a meretricibus celebrata alba ueste adhibitis luminibus: & in quibus feræ nõ quidem pugnaces sed lepores & capreæ præda currerent. causam ipse docet quam sane missam facio ne sim longior. Iuuenalis mulierem impudicam describens inter alia inqt Dignissima prorsus Florali matrona tuba. arbitror quia tuba ad edenda Floralia meretrices accersebant. Sane Flora græce Chloris dicta. Zephyri uxor. & florum dea. ut apud Ouidium est legere. Lactantius christianæ fidei assertor Floram meretricem fuisse scribit: quæ cum magnas ex arte meretricia opes acquisiuisset: populum Romanum inscripsit heredem: certamq; pecuniam reliquit: qua suus natalis celebraretur editione ludorum. qui appellati sunt Floralia. quod quia Senatui flagitiosum uidebat ab ipso nomine argumentnm sumi placuit: pudendæ ut rei quędam dignitas adhiberet Deam finxerunt esse quæ floribus præsit. eamq; oportere placari: ut fruges cu; arboribus & uitibus bene prospereq; florescerent.

DE FVRNALIBVS

FVRNALIA inquit Festus sunt sacra Furinę quã deam dicebant. Varro paulo pluribus Furnalia describit. ea hec sunt. ad literam. Furnalia furinæ quod ei deæ feriæ publicę dies is: cuius deæ honos: apud antiqs. Nam ei sacra ĩstituta annua. & flamen attribut⁹. nũc vix nomen notũ paucis.

DE FVNEBRIBVS LVDIS

FVNEBRES ludi sunt: q fiunt in funere alicuius. vnde & nomen. Primus funebres ludos teste Plinio Acastus in Oleo inuenit. Olim funera ad tubæ & tibiæ sonum efferebant Sed ad tubas maioris ætatis. minoris ad tibias. ut a Seruio scribitur. hinc tubæ & tibiæ funebres dicte.

DE LVDIS GLADIATORIIS

GLADIATORII ludi erant: quos imperatores dabant ad bellũ ituri. siue ut ciuium sanguine litato fortuna se pugnarũ specie satiaret. Siue (qđ est uerisimilius) ne in prælio Romani timerent hostes: ante domĩ in hisce ludis pugnas & vulnera edocti. ut scribit Iulius Capitolinus. Eadem & in funere spectacula exhibebantur. existimantibus Inferos gladiatorum sanguine expirari. Valerius maxi. tradit quemadmodũ. M. & Decius Bruti filii primum gradiatorium munus in foro dederunt funebri memoria patris cineri honorando.

DE HYACINTHIIS

HYACINTHIA Lacedemoniis sacra fuere. quę Apollini celebrabant hedera coronati auctore Macrobio. nomē eis ab Hyacintho quē ab Apolline amatum fuisse omnibus ꝯstat. De utroq; hoc est puero & sacris sic Ouidi. Nec genuisse pudet sparten hyacinthon. honorq; Durat in hoc æui. celebrandaq; more Priorum Annua prælata redeunt hyacinthia pompa.

DE HILARIIS

HILARIA festa solennia. & hęc ab antiqs celebrata fuere ad octauū Kalen. Aprilis. quo primū tempore Sol diem longiorem nocte ꝓtendit. ut scribit Macrobius. tamq̃ omnia tunc Hilaritate mulceantur. Herodianus insinuat Hilaria deum matri dedicata fuisse quo die cūctis ludendi lasciuiendiq; licentia passim permissa fuerit. De iis Flauius Vopiscus ītellegit dum Aureliani uitam exordiens inquit Hilaribus qbus omnia festa & fieri scire debemus & dici impletis solennibꝰ uehiculo suo me & iudiciali carpēto p̃fectus urbis vir illustris ac p̃fata reuerētia nominādus Iunius Tyberianus accæpit. ibi cū animus a causis atq; a negociis publicis solutus ac liber uacaret. &c.

DE HORDEACIIS

HORDEACIA ueteres diem appellauere: q̃ hordæ idest grauidę hostię immolabant. scribit hoc

uete℞ sacrificio℞ enarrator Sex. Pompei⁹ Festus.

✠ DE HVMANO ✠

❡HVMANVM Pompeius Idem quo mihi ad sacrificia uete℞ enarranda nemo magis opitulatur sacrificium fuisse tradit: qđ mortui causa fiebat.

✠ DE INFERIIS ✠

❡Apud eūdem Auctorem sic legebamus Inferię sacrificia quę Deis Manibus fiebant. qđ & Catullus docet illo non minus pio q̃ eleganti de morte fratris epigrammate.

Multas per gentes & multa per æquora uectus
  Aduenio has miseras frater ad Inferias.
Vt te postremo donarem munere mortis.
  Et mutum nequicq̃ alloquerer cinerem.
Quando qdem fortuna mihi tete abstulit ipsum.
  Heu miser indigne frater adempte mihi.
Hæc tamen interea prisco quæ more parentum
  Tradita sunt tristeis munere ad inferias
Accipe fraterno multum manantia fletu.
  Atq; in perpetuum frater aue atq; uale.

✠ DE ISTHMIIS ✠

❡ISTHMIA ludi fuere Neptuno a Theseo īstituti in Isthmo. Vnde & nomē tam ludis q̃ deo est. uti Strabo & Plutarchus docent. Et si qdam opinantur (ut Plutarchus ait) Isthmia in Scyronis honorem a Theseo inuenta & instituta fuisse, hos

Corinthii celebrabant.in qbus tamen Athenienses, si ad eos accessissent, sedentes oibus Thesei instituto præferebant.habes qd Plutarchus.Cæterum Lactātius Papinii interpres Isthmia in honoré Palemonis fieri scribit, cuius uictores pinu coronarétur.Plinius Isthmiacos ludos qnquennales fuisse docet.sic.n.scribit Isthmi pars altera cum delubro Neptuni qnquénalibus inclyto ludis.Quintus ét Curti⁹ meminit ludrici Isthmiorũ: qȯ ꝯuentu (ut ait) totius Græciæ celebraret.

DE IVSTIS

IVSTA sunt sacrificia mortuoꝝ.dicta qm̃ iure fiant.Ouidius de feralium die Hanc qa iusta ferunt dixere feralia lucem.Idem Et dederat miseris omnia iusta rogis.Festus in descriptiōe Præcidaneæ agnæ mortuo iusta facere interpretatur glebam obiicere.qȯ facere mos illis erat priusq̃ nouas fruges gustarent. Hec feralia inferiæq; & Exequiæ nominantur.

DE IVVENALIBVS

IVVENALES ludi fuerunt pro salute iuuenũ instituti.Sicut Plebei ꝓ libertate plebis facti. Nero tradente Suetonio Iuuenales edidit ludos:qbus senes quoq; ꝯsulares anusq; matronas recepit ad lusum.Refert Iulius Capitolinus Gordianũ edidisse ludos Scænicos & Iuuenalia ꝑ quatriduũ. De iis Sidonius apollinaris Iam famę Iuuenalibus peractis.Festus meminit de sacris Iuuentutis

que ut ait Iuuenibus instituta fuere.

DE LATINIS FERIIS

Supra de Feriis loquuti Latinas ferias e Conceptiuarum genere Macrobi. secuti esse diximus. hinc Varro Latinas ferias diem cōceptiunm appellat. Latinasq; dici ait a Latinis populis qb⁹ ex albano monte e sacris carnem petere cū Romanis ius erat. harū olim feriis quadrigę certabant in capitolio. Victorq; Absinthium bibebat maioribus arbitratis sanitaté honorifice dari. ut Varro alter latine linguæ Plinius credit Dionysius halycarnaseus Latinas fieri tradit Ioui latiali ab urbibus. 47. ferriq; in eas ab aliis caseos, ab aliis lac, ab aliis agnos. uno aūt tauro ab oībus cōmuniter immolato statutaз partem a quaq; urbe accipi quod pro omnib⁹ sacrificetur. principatūq; sacrorum a Romanis haberi.

DE LAVRENTALIBVS

Lavrentalia (uti Festorum traditor Festus enarrat) Laurentiæ Faustuli coniugis & Romuli Remiq; nutricis festa fuere. Varro & ipse festoruз enarrator Laurentinas ferias uocat a Laurentia q̄ Acca ét dicta fuerit nominatas. cui⁹ hic libuit carmen ponere ut Laurentalia scribēdum esse ostendam cum. u. litera in prima syllaba non Larētia & Larentalia sicut Lactantii & Macrobii necnon Plutarchi uulgo impressi codices habent. apud quos sane auctores uarie referuntur de Laurenta-

lium origine opiniones. Oui. q̃dem sic ait Non ego te tantę nutrix Laurẽtia gẽtis Nec taceã uſas Fauſtule paup̄ opes. Veſter honor ueniet cũ Laurẽtalia dicã. Acceptus Geniis illa december hẽt.

DE LEMVRIIS

Porphyrio explicans illud oratianũ Nocturnos lemures portentaq; theſſala rides. ita ſcribit Lemures putant hoĩum eſſe poſt mortẽ uagantes umbras. dictos q̃ſi remures a Remo: cuius occiſi umbras frater Romulus placare cũ uellet Lemuria inſtituit hoc eſt Parẽtalia: q̃ mẽſe maio p̄ triduũ celebrabant̃ ante additũ anno mẽſe3 Februarium. ob quã rem maio menſe nubere religio eſt. hic Lemurio℞ originẽ ſcribit multis carminib⁹ Naſo. quo℞ hec in meo libello recitaſſe ſufficiat. Rit⁹ erit ueteris nocturna Lemuria ſacri. Inferias tacitis Manib⁹ illa dabũt. & mox ð Romulo lucemq; Lemuria dixit Illam, q̃ poſitis iuſta ferunt̃ auis: Aſpera mutata eſt in lenem tp̄e lõgo Litera, q̃ toto noĩe prima fuit. Mox ẽt Lemures animas dixere ſilentũ. Hic ſenſus uerbi vis ea uocis erat.

DE LIBERALIBVS

Liberalia erant Liberi patris feſta quę a græcis dicunt̃ Dionyſia. Neui⁹. Libera lingua loquamur ludis liberalib⁹. hoc Pompei⁹ Feſtus. q alibi quoq; huiuſcemodi ludos honorarios uocat. de iis Varro aliter. Liberalia inq̃t dicta qð p̄ totum oppidũ eo die ſedent ſacerdotes Liberi anus hedera coronatę: cum libis & foculo pro emptore ſacrificãtes. Diuus Auguſtinus ex ſnĩa. M. Varro-

nis refert ſacra Liberi in cõpitis Italiæ celebrata tanta licentia turpitudinis ut in eius honoré pudéda uirilia ét in ꝑpatulo colerent ploſtellis imposita. In Lanuuio oppido matronas honeſtiſſimas uirili membro p forũ pompabilr tráſuecto coronã oĩbus uidétib⁹ Sępe coactas impoſuiſſe.

❧ DE LVCARIBVS ❧

¶ Traditu; eſt memorię a Pompeio Feſto quem haud iniuria hierographon hoc eſt ſacroꝝ ſcriptorem appellauerim: Lucaria feſta fuiſſe quę in luco Romani colebant: q permagnus intra mare & ſalariam ac tyberim fuit pro eo qđ uicti a Gallis fugientes e prœlio ſe in ipſo occultauerunt.

❧ DE LVDIS ❧

¶ Sacrę celebritatis ludos eſſe.ſ̃.oſtédimus.nam ut ſacrificia & ferię atq; epulę ita Ludi feſtis diebus inſunt auctore Macrobio. Ludoꝝ celebrationes inqt Lactãtius deoꝝ feſta ſunt. Siqde; ob natales eoꝝ uel tẽploꝝ dedicatiões ſunt ꝯſtituti. & primũ uenatiões Saturno. Ludi ſcenici Baccho. Circẽſes Neptuno. Paulatim uero & ceteris deis ide; honor dari cœpit. ſinguliq; nominibus eoꝝ cõſecrati. Liuius & Valerius ludoꝝ cauſam inſtituẽdoꝝ peſtilentiã fuiſſe ſcribũt q̃ Sulpitio & Licinio ꝯſulib⁹ ita Romã afflixerat ut plus exqſito & nouo cultu religionis q̃ in humano ꝯſilio poſitum opis uideret. Itaq; placandi celeſtis numinis gratia cõpoſitis carminib⁹ aures ꝑbuit. mox

iuuentus rudi atq; incomposito motu corporum gest' adiecit accersito ludio seu histriōe ex ethruria q nouitate gratā Romanorū oculos permulsit Paulatim deinde ars ludicra ad Satyrarū perrexit modos. a q̄bus primus omniū Poeta Liuius ad fabularū argumenta spectantiū oculos & animos trāstulit. Tantus ludorū paulatim romanos cæpit amor rebus ex bono in peius ruentibus ut eos scribat Orosius libere cōclamasse sibi a Gothis nihil factum esse. nihil egisse Gothorū enses atq; incēdia si pcederet spectare Circenses quos & romanos & magnos ludos alibi diximus appellatos. Oui. Megalesia primos ludos fuisse ait. Sic & Liuius ut ibi dicem'. Horū p multa gn̄a de q̄bus uti supra sic & infra suo loco sermo fuerit.

DE LVPERCALIBVS

LVPERCALIA teste Oui. festa erant Fauni q & Pan dicitur celebrata. xx. Klen. Martii Festus iunonis ferias esse ait quo die mulieres februabātur idest purgabantur a lupercis pelle iunonis. q̄ ob causā is quoq; dies februatus nominabatur Varro sic Lupercalia inq̄t dicta sunt qđ in Lupercali sacra Luperci faciūt. Rex cū ferias menstruis nonis Februariis dicit hūc diem februatū appellat. Februum Sabini purgamentum. Et id nostris in sacris uerbum sonat. Quod & Oui. docet pluribus rationibus in secūdo libro Fastorum. Sunt igit Lupcalia teste Varrone a lupercali dicta Est aūt lupercal locus ubi Romulum & Remum lupa lactauit de quo Oui. Illa (de lupa loquitur)

loco nomē fecit.locus ille luperral Magna dati nutrix premia nomen habet.Quis uetat Arcadię dictos a monte Lupercos? Faunus in Arcadia tē-pla Lyceus habet.Nupta qd expectas? nō tu pal lentibus herbis Nec prece nec magico carmine mater eris.Excipe fœcūdæ patiēter uerbera dex-træ.Iam socer optati nomen habebit aui. Quidā inueniunt referente Quintiliano q lupcalia treis partes orationis esse cōtendant luere p caprū.ut Solitaurilia ex sue oue & tauro.Sed hęc (ut ait) non tam ex tribus q̄ ex particulis trium coeunt. hęc a lupercis nudis.xv.Klen.Martii celebrabā-tur:& (ut scribit Liuius) p iocum atq; lasciuiam lycęum Pana uenerantib⁹ ex Euandri institutio-ne.Propterea Vergil. ait Hinc exultantes Salios nudosq; lupercos.Iustinus uidet ostēdere nudos cucurrisse ad imitationem Panos: cuius simula-chrum nudum esset caprina pelle amictum.Cur-rebāt aūt hisce pellibus obuios uerberantes. ad eaq; uerbera matronæ se ultro offerebant: existi-mantes id ad fœcunditatem esse conducibile.ut Ouidii carmina supra a me citata ostēdūt.nec-non Propertius ō iis sacris loquēs Verbera pel-litus setosa mouebat arator Vnde lycens Fabius sacra lupercus habet.Plutarchus aliā affert cau-sam quare Luperci pellibus obuios cędebāt.quā tu ipse in problematibus (si fuerit cordi) leges. Liuius lupercal ludicrū in mōte palatino fuisse ait.ibi & hoc notandū lupercal ενικῶς hoc est sin-gulariter dictū.Græce λύκαια idest Lycæa Lupca-lia nominant. ō Lupercalibus seu Februatis me-minit ēt Plutarcus in uita Romuli.& Dionysius

S

halycarnaseus in p antiqtatum romanaꝝ libro.

DE LVSTRIIS ET LVSTRICO DIE

Lvstria dies erat Vulcano sacer lustrandis tubis: quaꝝ ipse fuerit artifex: deputatus. Est aũt lustrare expiare & purgare. vnde dies Lustricus: quo infantes lustrabanẽ. eisq; noĩa imponebãtur. de q̃ Festus & Macrobi⁹ ac Plutarchus. Et ad lu/stria ut redeamus fiebãt illa. XIII. Klen. Iunii. do/cet Oui. dũ ait Maium mẽseȝ describẽs Proxima vulcani lux est quã lustria dicunt Lustranẽ puræ quas facit ille tubæ. hęc illa quę Tubilustria Varro & Festus uocant. de qbus suo dicemus loco.

DE MATRALIBVS

Qui toties citandus mihi occurrit Pompeius Festus Matralia fuisse scribit matris matutę festa. Est aũt Matuta dea: quę Ino & Leucothea dicta fuit. ut scripsimus in ope de cognominib⁹ deoꝝ. Idem qꝺ Festus canit & Ouidius docens matra/lia Matutæ deæ fieri Iunio mense in Circo maxi/mo: & causas quare liba rustica sumerentur: nec licebat ancillis ad ea sacra accedere.

DE MATRONALIBVS

Calendis martiis mariti pro cõseruatione cõ/iugii supplicabant. festa hęc matronaꝝ ꝑpria fue re. vnde Matronalia appellata. hoc Acron super illud oratianum Martiis celebs quid agam ca/

lendis Quid uelint flores & acerra thuris Plena miraris positusq; carbo Cespite uiuo: Festus a matronis calendas martias celebrari prodit. qa eo die Iunonis Lucinę ædes coli cœpta sit Ouidius duas huic causas addit uel ꝓpter fœcũditatem. nam tũc fœcundus ager pecoris. tũc hora creandi. uel qđ illo die Sabinæ habito cõcilio in æde Iunonis ex Hersiliæ cõsilio progressæ in medias acies ROMANOꝜ & SabinoꝜ diremerunt pugnas & generos soceris Soceros generis consociarũt. Harum ultimam Plutarchus sequiť ita scribens matronalia compositi belli monimentũ matronis tributa. Sane in hisce Klendis munera fœminis mittebantur. Vnde Martialis eas Saturnalia mulierum appellat. Vespasianus tradente Suetonio Sicuti saturnalibus dabat viris apophoreta: ita fœminis Calendis Martii.

DE MEDITRINALIBVS

¶MEDITRINALIA auctore Varrone dies erat a medẽdo dictus. quod flamen Martialis dicebat hoc die solitum uinum uetus libaui & degustaui medicamenti causa. qđ facere (ut ait) etiã solent nunc multi cũ dicant nouum uetus uinum bibo. nouo ueteri uino morbo medeor. Festus morem hunc Latinis populis fuisse testatur. & a medẽdo Meditrinã deã. ab eaq; Meditrinalia nomiuari.

DE MEGALESIIS

¶MEGALESIA ludi erant magnæ matris. dicta

a Græcis quod ex libris sibyllinis accersita ab Attalo rege Pergami prope murũ Megalesion in tẽplo eius deæ inde educta Romã. auctores sunt M. Varro & Pompeius Festus. scribit Liuius ex sentẽtia Valeri Antiatis hos ludos primos scoe-nicos extitisse Rome factos ꝓpter ædis deæ de-dicationẽ. Ouidius quoq; Megalesia primos lu-dos fuisse ait. & hac qde; causa qm̃ Illa deos pe-perit. magnæ cessere parenti. Principiumq; dati mater honoris habet. scribitq; celebrari ꝯsueuisse nonis Aprilibus. de ludis megalesiis ita Iuuena-lis Atq; a plebeis lõge megalesia. & alibi Interea megalesiacæ spectacula mappæ. Idæum solenne colunt. Gellius scribit Athenis Saturnalia se præ sente cum uiris doctis celebrata multis quæstio-nibus oppido oblectatoriis. quas inter hęc fuerit quam ob causam patitii megalesiis mutitare so-liti sunt. Plebs Cerealibus. eamq; disputatã fuisse cum aliis una. Sed quam ibi disputatiõem haud referat. Eqdem apud Ouidium lego Quod bene mutarit sedem Berecynthia mater. uidelicet ex Phrygia Romã. Captant mutatis sedibus omen idẽ hoc est mutua cõuiuia inter se exhibent. Mu-tant̃. n. sedes cũ ex ꝯuiuiis ad diuersa ꝯuiuia acce dimus. ut hoc sit illud qđ Gellius dixit mutitare. Sane Conuiuia id genus sodalitates nuncupan-tur. quas Cato apud Ciceronem se quæstore ait Sacris Idæis magnæ matris acceptis.

DE MEDIDIIS

MEDIDIA Strabo sacra apud Thraces fuisse

ſcribit ut Cotyttia. Policiauus hęc Bendidiā uidelicet p b literā uocat. ſi exēplaria nō mētiunť.

DE MVNICIPALIBVS

MVNICIPALIA Sexto Pompeio feſto auctore dicebanť ſacraq́ ab initio habuerūt ante ciuitatē Romanā acceptã. q̄ obſuare eos uoluerūt Pontifices & eo more facere quo aſſuiſſent atiquitus.

DE NEMEAEIS

NEMEAEA ſacra erāt quę (ut Strabo ait) in nemea ſylua fiebāt: quę eſt inter Cleonas & Philūtem. Lactatius Papinii interpres Nemeæa ſcribit fuiſſe unum ex quattuor primis Gręciæ certaminibus. quę Papinius p ordinem canat in. vi. thebaidos libro ea ſunt Olympia, Pythia, Iſthmia, Nemeæa. Olympia in honorem Pelopis cuius uictores oleaſtro. Pythia Apollinis cui⁹ uictores lauro. Iſthmia Palemonis cui⁹ uictores pinu. Nemeæa Archemori cui⁹ uictores apio coronabāť.

DE NEPTVNALIBVS

NEPTVNALIA (ut apud Varronem habeť) a Neptuno cognominanť. namq; eius erant feriæ.

DE NOVENDIALIBVS

NOVENDIALE ſacrificiū erat: qđ teſte Porphyrione mortuis fiebat nona die q̄ ſepulti fuiſſent.

tradit aute; hoc Porphyrio illud explicans oratianũ Neq; in sepulchris pauperũ prudens anus Nouendiales dissipare pulueres. Seruius qd Porphyrio sacrificiũ: ludos uocat. Festus uero ferias a numero dierũ dictas. Liuius nouẽdiale sacrum fuisse scribit quãdo pluuisse lapidibus nunciatũ fuisset. agebantur. n. feriæ (ut ait) per nouẽ dies. Omitto sacri originem. eam. n. apud ipsũ lib. i. ab vrbe ꝯdita tu ipse lectitare poteris: si placebit.

DE NVNDINIS

¶ NVNDINAE quę sint diximus in enarratione feriarum. ex sententia Macrobii: cui Pompeius Festus suffragatur. Ite; Plutarchus necnon Plinius tradens comitia nundinis haberi non licuisse ne plebs rustica auocaret᷑ urbem reuisitãs iis addimus Graium Lucinianum scribere tradente Macrobio Iouis ferias esse. Plutarchus nũdinas Saturno ꝯsecratas ait. Addamus & illud quoq; vngues resecare tacenti atq; a digito indice multoꝝ pecuniæ religionem esse ut inquit Plinius. Inuenitur Nundina in numero singulari pro dea Romanorum a nono nascẽtium die nuncupata: qui lustricus dicitur Macrobio auctore.

DE OLYMPIIS

¶ OLYMPIA ludos Hercules in Pelopis materni aui honorem edidit, ut Solinus, ut Diodorus testis est Ioui patri dedicauit. postea intermissum instaurauit Iphitus ab eoq; prima olympias nu-

meratur, & historia de temporib⁹ uera creditur. prius.n.ut cuiq; uisum est diuersas sententias protulerunt quemadmodũ Solinus idẽ & Eusebius Cesariensis memoriæ tradiderũt. Strabo Olympiam Pisæ in Arcadia partem esse ait: ubi ludi Olympici semp agebant. Ex quo ludos olympicos dictos existimem. Namq; olympii Iouis aliunde est nomen, si credim⁹ Diodoro. Is.n.tradit Iouem olympiũ appellatũ fuisse ab olympo pfecto, a quo eruditus & ad uirtutem institutus fuit. Fiebant aũt ii ludi quatuor annis ĩ medio expletis, ut scribit Sudas & Eusebius. De illis sane Maro intellegit inqens seu qs olympiacæ miratus prælia palmæ Pascit ęquos. Eosdẽ ẽt per alpheũ fluuiuʒ signat paulo ante carmen citatũ, dum ait Cuncta mihi alpheũ linquens lucosq; Molorchi cursibus & crudo decernens gręcia cestu. Pisa.n. Elioꝶ oppidum ubi olympici ludi fiebant pfluẽtem amnẽ Alphęum habet teste Plinio. vnde alibi poeta idem Aut alphea rotis prælabi flumina Pisę. Et Iouis in luco currus agitare uolantes. nã & currib⁹ certabat & ibi Iouis olympii delubrũ certamine gymnico & singulari sanctitate uł dei ipsius, Phidiæ opere, simulachro nobilissimũ teste Pomponio Mela fuit: quinetiaʒ græciæ fastos complexum. ut ait Plinius Apud quem alibi hoc quoq; est legere Olympiæ uictoribus statuas dicari solitum esse, alibi eosdeʒ Oleastro coronari. alibi Euthymum Pyctam semp Olympiæ uictorem: & semel fuisse uictuʒ. Hoc unum fuit ex quatuor primis græcie certaminibus ut affatim diximus in Nemieis. Sed qm̃ supra de olympiade

fecimus obiter mentionem, haud ab re fuerit aliqua cognitu haud indigna (ni fallor) de illa hic tradere. Seruius honor. exponens illud vergilianum in primo Aen. libro veniet lustris labētibus ætas lustris qnquenniis interpretatur. deinde sic infert ad literam bene olympiadibus computat tempora. qbus qdem uerbis nōnulli existimant Seruiū sentire lustrū & Olympiada idem spatium cōtinere. Quod si est, Seruio & Seruium secutis tam græci q̃ nostri refragant opinatissimi auctores & primo Dionysius halycarnas. libro primo antiqtatū Romanaꝶ dum' ait Ducētos :& quadraginta quatuor annos cōficere unam & sexaginta olympiadas. deinde Eusebi⁹. Ĩs. n. lib. x. cap. tertio de pręp. euang. Olympiadi quadiennium attribui aūctor est. Ex nostris Solinus capite secūdo memorabiliū scribit singulis olympiadibus quaternos annos imputari. Idem Censorinus ad cereliū docet iis uerbis Quatuor annoꝶ circuitus : quos Olympiadas uocant ostendit etiam si alii mēdosum eius codicē dicant idem & Paulus orosius libro historiaꝶ ad Augustinū secūdo scribens Olympiadem qnto anno quatuor interiectis solitam exerceri. non. n. olympiadem qnq; annos continere inqt sed exerceri solitam post quatuor annos qnto statim ineunte. ut una olympias quatuor tantū exactos annos habeat nec plures. Sane idem qđ Orosius Sudas in collectaneis Eusebius ēt ĩ chronico hoc ē tēpoꝶ breuiario tradit. eius hęc uerba. Elii agūt qnquēnale certamen quatuor annis in medio expletis, ĩn qbus principes anni cōstituunt quatuor: quaꝫ

olympiadem Iphitus Praxonidis siue hemonia primus ꝯstituit. Quid ? qđ Ouidius ẽt demõstrat idem eo uersu:q in quarto libro de ponto sic le= gitur In scythia nobis qnquénis olympias acta est: nam si olympiadem sciuisset esse qnq; annoꝝ spacium, nũq̃ (arbitror) qnquennis dixisset, sed ꝑtulit qnquénis olympias eo modo q̃ annũ tre= decim aut quatuordecim aut pluriũ mensiũ dice re interdum solemus. Neq; me hercule Martialis lib. epigrãmatũ quarto. Vt q prima nouo signet qnquénia lustro Impleat ínumeras Brutus olym piadas. Neq; Auso. gallus Fors erit ut lustrum cũ se cumulauerit illis ꝑfect.i Proculus signet olym piadem : lustrũ & olympiadem indifferéter po= suere. ut tot olympias quot lustrũ habeat annos. nũq̃.n. hoc Martialis nũq̃ Ausonii carmen dicet.

✤ DE OPALIBVS ✤

❡OPALIA dicebantur dies festi:qbus Opi deæ supplicabať. ut Pompei festi sunt uerba. Macro= bius Saturnalia & Opalia eodem pariter mense q sit december celebrata fuisse ait. qm̃ Opem Sa= turni esse coniugem credidere. quę cum Saturno una fruges fructusq; omneis inuenerit. Eodẽ mẽ= se Saturni festa atq; opalia Opis ferias. sic.n. uo= cat fuisse, docet etiam. M. Varro scribens opalia tertio post Saturnalia celebrari die.

✤ DE OPESIVIS ✤

❡M. Varro idem:q in antiquoꝝ sacrificiis me=

morandis cum Ouidio & Festo decertatū nāq; tres sacrarum celebritatum quae olim antiqs erant frequentius meminere: auctor est Opemsiuā dici diem a dea Opeconsiua: cuius in regia sacrariū, quod ideo actum ut eo praeter uirgines uestales & sacerdotem publicum introeat nemo. Is cum eat suffibulum haud habeat, scriptum id dicitur ut a suffiendo subligaculum.

DE ORGIIS

ORGIA apud grecos sacra Bacchi seu Dionysii fuerunt. vnde Bacchanalia & Dionysia nominantur. Diodorus siculus orgia modo ex Aegypto a graecis translata. modo a Dionysio instituta scribit. Lactantius quoq; Statii interpres exponens illud Et thebana metu iuratus ī orgia Ganges Orgia Liberi sacra esse scribit quę ab Indis coli Statius dicat postq̄ adeo supati fuerūt. Seruius Orgia a Graecis sacra omnia uocari testatur Sicut apud Latinos Cerimonias. abusiue aūt orgia Liberi sacra uocitari ἀπὸ τῆς ὀργῆς .i. a furore. siue ἀπὸ τῶν ὀρῶν hoc est a montibus scribit hoc Seruius qn̄ Maronis illud interpretat̄ Bacchatur qualis commotis excita sacris Thyas ubi audito stimulant Trieterica Baccho Orgia. nocturnusq; uocat clamore Cytheron. Alio Graeci nomine dicunt Nyctelia qa noctu fiebant. νὺξ enim τῆς νυκτὸς noctem significat.

DE ORPHAEIS SIVE ORPHICIS

Diodorus siculus quē paulo ante citaui auctor

est Orpheũ ingenio & eruditione pstanté Orgia Liberi sacra pcepisse. ad eaq; nõnulla addidisse. proptereaq; cõpertas a Libero cerimonias a posteris Orphea nominatũ fuisse. Strabo Orphica uocat Strabo inq̃ latinitate Donatus. scribitq; ea apud Thraces initiũ habuisse. Lactãtius firmian⁹ tradit Orphica esse Liberi pr̃is sacra. Orphicaq; appellata ab Orpheo: q ea primus in Græciam duxit: primusq; celebrauit in Cytherone Boeotię monte ubi Liber natus est proximo.

DE OSCHOPHORIIS

OSCHOPHORIA teste Plutarcho solénitas fuit apud Athenienses nonis Iuliis in honoré Apollinis a Theseo uota. Legumina illis elixabãt simul q; degustabãt. Quinetiam Iresioné hoc est ramu; oleæ lana coronatum circumferebant. vnde & Oschophoria nominata. ὄσχος enim ramum & φορέω fero significat.

DE PAGANALIBVS

PAGANALIA cõceptiuas ferias esse ſm Macrobrii sententiã supra de feriis loquuti ostẽdimus. eis addanť modo quę Varro scribit in hũc prope modum. Paganalia sunt feriæ alicuius pagi. & mox Paganalia inquit sunt feriæ eiusdẽ agriculturæ causa susceptæ. ut haberent in agris omnes pagos. Vnde Paganicæ dicte. Dionysius halycarnaseus aliter quod ipse legas lib. iiii. antiquitatum Romanarum.

DE PALILIBVS

PALILIA dicta a pale. qđ ei Deæ feriæ fuerint ut Varro tradit. Apud Pompeium festum sic ad literam legiť Pales dicebať dea pastoꝝ cuius festa Palilia uocabanť. uel (ut alii uolũt) dicta parilia qm̃ pro partu pecoris eidẽ sacra fiebãt. Sed alibi idem quoq; ait Parilibus Romulus urbem condidit quẽ diem festum ꝑcipue habebant Minores. hanc sniam sequutus Solinus & urbis natalem hanc diem fuisse demonstrat. & parilia nominat uidelicet p r literam. Sed de partu. Esseq; urbis natalem Parilia ex hoc facile ostẽdit ait qđ in eis nullã hostia mactabať ut dies ille sãguinis esset purus. erat aũt Aprilis uigesimus ut Solinus & Plutarchus atq; Ouidius testanť. quorum sane Plutarchus non natali ROMANO pastoralem celebritatẽ Palilia agitata scribit sed pridie illius natalis. Nam Plutarchus Palilia uocat. sic & Ouidius Palilia. a Pale docẽs quemadmodũ eo die Romani in Palis deæ honorem accensis stramẽtis ignem agresti more transiliebant: rem antiqtus actam dum Roma est cõdita agentes: quo qdem tpe & pecus & coloni per ignem saltarint tuguriis ardentibus quæ domini sedem mutãtis cremauerant. Ad ritus igitur supra enarratos refertur Propertii illud Annuaq; accenso celebrare Parilia fœno. necnõ Persii. nam & is ait Fumosa parilia fœno. Ad illud aũt quod diximus esse natalem urbis referunť ea quę Suetonius tranqllus scribit de Caio Cæsare decretum inqt ut dies quo cœpisset imperiũ Palilia uocaretur uelut ar-

gumentum rursus conditæ urbis. Apud Dionysium halycarnaseus in primo antiquitatum lib. impressorum arbitror uitio perperam pro Parilia Parentalia legitur.

DE PALATIARI

¶ Palatiar (ut scribit Pompei⁹ festus ille quo sacrificiorum huiuscemodi magis meminit nemo) sacrificiū fuit: qđ Rome fiebat in mōte palatino.

DE PANICVLARI

¶ Panicvlaris (ut eiusdem Festi testimonio utar) dies erat in q̄ diis oīb⁹ cōmuniter sacrificabaƭ. hūc supra Cōmunicariū diximus appellari.

DE PANIONIIS ET PANBOEOTIIS

¶ Panionia Strabone auctore sacrificium fuit: qđ uniuersa Ionia Neptuno Heliconio operabaƭ. dicta Panionia eo modo quo Panboeotia. Idem auctor scribit fuisse sacra: q̄ Palladi apud Coroneam urbem tota Boeotia ꝯcurrēte celebrabanƭ.

DE PANATHANEIS

¶ Plutarchus auctor est Panathenea Mineruæ festum fuisse qđ Theseus cōmunē celebritatem decreuit. Vnde & nomē. Siqdem παν omne. & αθηνα mineruam significat. Nōnulli sunt scribente Hyginio: qui uelint Erichthonium inuenisse Pana

thenea, & ipsum quadrigis cucurrisse, pro qbus factis inter sidera sit collocatus: q Heniochus.i. Auriga uocetur. Sudas primum ab Erichthonio deinde a Theseo instituta ait. in iis que pueros tantum certasse & uictorem olea coronatum. De hac festiuitate sic ait Eusebius chronographus Agon gymnicus quē panatheon uocāt Athenis actus. Scribit Thucydides Hiparcum fuisse occisum ab Hormodio & Aristogitone tyrannidicis dum pompa magnoꝝ Panatheneoꝝ ordinat ab Hippia. Isocrates (qđ Cato meminit apud Cicerones) anno quarto & nonagesimo ætatis librū scripsit q Panathenaicus inscribit hoc est in quo Panathenea Atheniēsiūq; festiuitates explicabāt.

DE PARENTALIBVS

PARENTALIA dicuntur omnia sacrificia quę mortuis fiunt. Vnde parentare sacra mortuis facere. hęc Iusta Feraliaq; & Inferiæ atq; Exequie q̄uis quidam separent appellantur. Parentalia describit Ouidius dum inqt Est honor & tumulis animas placare pr̄nas Paruaq; in extructas munera ferre pyras. Mendum est apud Dionysium halycarnas. in libro. j. antiqtatum Parilia describentem. ibi. n. parentalia pro parilia legitur. cum hęc sacra maxime differant.

DE PENETRALI

PENETRALE sacrificium auctore Pompeio Festo dicebatur quod in interiori parte conficiebā

tur. Vnde & nomen. Penetrare. n. (ut Idem alibi ait) est penitus. i. intrinsecus intrare. Et penetralia quę in intimis sunt partibus. Vergilius Aeternumq; adytis effert penetralibus ignē. Idem alio in loco Festus penetralia scribit esse Penatium deorum Sacraria. Alibi quoq; meminit dei penetralis: qui sit Herceus Iupiter: quem intra conseptum domus colebant.

DE PISCATORIIS LVDIS

¶ Idem q mihi ad omnia præsto est Pompeius Festus tradit Piscatorios ludos fuisse: q pro piscantium quæstu fiebant.

DE PYTHIIS

¶ PYTHIA ludos fuisse in honorē Apollinis: appellatosq; a Pythone serpēte quē de' mltis uulneribus exhausta pene pharetra ꝑfecerit adeo uel Ouidii carmine notū ē ut mihi rē plurib' conāti ostēdere oratianū illud dici queat Oīb' lī lippis notū & tonsoribus hoc est. Sed Strabo ēt de Pythiis certamine eq̄stri ac gymnico facit mētionē.

DE POPVLIFVGIIS

¶ POPVLIFVGIA dies nominatus uidetur: qđ eo die populus Rōmanus mense Iunio repente fugerit. non multo. n. post hic dies q̄ decessus Gallorū ex urbe populi ut Ficuleates ac Fidenates & frutimi alii contra nos iurauerunt. Scribit hoc

M. Varro antiqtatis diligentissimus obseruator. Populifugiorum Macrobius quoq; meminit.

DE LVDIS PLEBEIS

PLEBEI ludi Sæpe nominant a Liuio. Eqdem ludos plebeios apud Asconium Pedianu; fuisse comperio illos: quos exactis regibus ꝑ libertate plebis fecere. uel ꝑ reconciliatiōe plebis post secessionem in auentinū ut Asconius: ut Liuius aliter. Plebs enim tradente Liuio bis a Patribus secessit semper in sacrum montem trans Anienem tria millia passuum ab urbe. primu; A. Verginio T. Vetusio Consulibus. iterum sub Decemuiris.

DE PORTVNALIBVS

Vir doctissimus undecūq; Varro (ut Terentiani utar endecasyllabo) scribit Portunalia a Portuno dicta. cui eo die ī portu tyberino facta ędes & feriæ institutæ. Portunus deus a Latinis. a græcis Palemon uocatur. de quo affatim diximus in libro quē inscripsimus de cognominibus deoꝝ: & eo qdem loco ubi marini dei enarrantur.

DE PROTERVIA

PROTERVIAM descripturus quo potius quam Macrobii testimonio utar? cū inter classicos latinæ linguæ auctores siue doctrina siue eloquentia placeat maxime habeatur. Is eni; hęc dignissima memoratu de Proteruia memorię tradidit.

Sacrificiū apud veteres fuit quod uocabat̃ Proteruia. In eo mos erat si quid ex epulis superfuisset igni cōbureret̃. hinc Catonis iocus. nāq; Albidium quendam qui sua bona comedisset & nouissime domū quę ei reliqua erat incēdio amisisset proteruiam fecisse dicebat quod comesse non poterat id combussisse.

DE POPVLARIBVS

¶ Popvlaria sacra Labeo scribit eē quę omnes ciues faciunt. nec certis familiis sunt attributa ut Fornacalia Parilia Lararia.

DE PVBLICIS SACRIS

¶ Pvblica sacra quę sint supra diximus ex s̄nīa Pompei Festi ī epistola seu phœmio huius opusculi. Illis in præsentia hęc accedāt. Sacra publica dicta fuisse sacra bonę deæ qm̄ id pro populo sacrificium agebat̃, de quo ita Cicero scribat. Sacrificium bonæ deæ fit per uirgines uestales. fit p̄ populo Romano. fit in ea domo quę est in imperio. fit incredibili cerimonia. De iis intellegit Iuuenalis dum inquit Atq; utinam ritus veteres & publica saltem Iis intacta malis agerētur sacra. Sed omnes Nouerunt Mauri atq; Indi quę psaltria penem Maiorem q̄ sint duo Cæsaris anticatones Illuc testiculi sibi conscius vnde fugit mus Intulerit. ubi uelari pictura iubetur Quęcūq; alterius sexus imitata figuram est. De iis Suetonius tradens Clodium inter publicas cerimonias pe

netrasse ad Pompeiam uxorem Cęsaris muliebri ueste. Sed qđ modo Iuuenalis ostendit in sacris bonæ deæ masculorum quoque picturas animalium quę ibi fuissent ꝯtegi solitas significās multo magis abesse debere uiros: docet ēt Seneca in epl̃a septima & nonagesima ad Lucilium cuius uerba tu ipse legere poteris. Mihi sufficiat auctorem & locū ostēdisse: ubi queras. Quinetiam Cicero post ea quę pauloante citaui infert qđ uiris scire non licet ne q̃dem nomen bonæ deæ. Cui Propertius astipulatur scribens nulli uiro sacra huiusce deæ impune patefacta vnq̃ fuisse. q̃m subito q uiderit luat pœnas. Id qđ ēt & tu ip̄e lectitare poteris in elegia quę sit antepenultima quarti libri. Quidam auctore Macrobio bonā deam esse Medeam putant qđ templū eius uirum introire nō liceat pp iniuriam quam ab ingrato uiro Iasone passa est. Apud græcos θέα γυναικεία dicit̃. quā Varro Fauni filiam tradidit adeo pudicam ut extra γυναικωνῖτιν hoc est locū ubi mulieres uersant̃ nūq̃ sit egressa. nec eius nomen in publico fuerit auditū. nec uirum vnq̃ uiderit. uel a uiro uisa sit. propter quod neque uir eius templum ingreditur.

De quinquatriis vel quinquatribus.

¶Ouidius poeta (ut Seneca & Lactantius uocant) ingeniosus. ut ego soleo dicere ipsum ingenium Quinquatria fuisse docet festa Mineruæ quę martio mense fierent. dicta a numero dierū. quarum prima sanguine uacabat. nec fas concurrere ferro. Causa quod est illa nata Minerua die. Alce-

ra tresq; super strata celebrantur harena. Ensibus exertis bellica læta dea est. Verū ingeniis eadem præest ipsius Ouidii testimonio: qui mox dicat Pallada nunc pueri lætæq; ornate puellæ. Qui bene placarit Pallada: doct⁹ erit. & subdit Mille dea est operū. certe dea carminis illa est. hinc Satyricum illud Eloquiū ac famam Demosthenis aut Ciceronis Incipit optare. & totis quinquatribus optat. Quisquis adhuc uno partam colit asse Mineruam. Augustus Cæsar in quadam ad Tyberiū epistola se quinquatrus satis iucunde egisse: lusisse enim totos dies forumq; aleatorium calefecisse testatur, ut si nostri sæculi Principes sacris diebus etiam ipsi ludunt non faciant sine magni uiri exemplo. Sed cur tantum uitia, cur non eius uirtutes etiam imitantur? Pompeius Festus (neq; enim hoc mihi quinquatria explicanti omittendum fuit) auctor est Quinquatrum esse tantum festiuum diem. Sed age illius uerba referantur. Quinquatrus inquit festiuus dies, dictus quod post diem quintum celebraret ut triatrus & sexatrus & septenatrus/& decenatrus uel decumatrus. Idem scribit &. M. Varro in secundo libro de lingua latina. Verū enim uero apud Festum quem tradere pauloante dixi quinquatrum dumtaxat diem festiuum esse alibi sic legitur. Minusculæ quinquatriis appellabantur idus Iuniæ. quod is dies festus erat tibiciniū qui Mineruam colebant. Quinquatrus proprie dies festus erat Mineruæ martio mense. Ergo duo fuere Quinquatria. quod & Ouidius canit altera. xv. Calen. Aprilis, altera idibus Iunii.

DE QVIRINALIBVS

Traditum est memoriæ apud Varrone; Quirinalia a Quirino dici, qd huic deo feriæ essent & eorum hominum q suis fornacalibus non fuerũt feriati. Festus addit eadem sacra Stultoru; ferias appellari. causa; Plutarchus refert qa hũc diem illis assignauerunt q cuius essent tribus ignorauere, uel iis q nõ ut alii tributim Fornacalibus rem diuinam fecerunt aliquo modo impediti uel qd diem ignorassent hoc tempore illius festi recuperandi potestas data esset. ut hoc sit quod Varro ait a nobis supra citatum Quirinalia esse eorum hominũ q fornacalibus suis nõ fuerunt feriati. Quidius quoq; causam reddit quamobrem Quirinalia stultorum festa dicerent. & eam qde; quę primũ a Plutarcho reddit. Id quoq; docens Quirinum Romulum esse Siue qd hasta curis priscis est dicta Sabinis. Seu qa Romanis iunxerat ille Cures Siue suo regni nomen posuere Quirites Multaq; romulea bella peracta manu. Fuerunt aũt Quirinalia (ut docet Ouidius). XII. Klen. Martii.

DE REGIFVGIO

Regifvgium (sicuti legit apud Pompeium Festum) sacrum dicebãt: quo die Rex Tarqnius fugit e Roma. Sed cur magis regifugiũ q̃ Tyrannifugiũ aut Tarquinifugium? arbitror qa regum nomen alibi magnum: Rome inuisum & (ut ait Liuius) intollerabile fuit. Eiectus est aũt Tarquinius cũ filiis. VI. Klen. Aprilis anno sui regni qn

to & uigesimo: ab urbe condita. CCXLIIII. Sacrũ tñ ꝑ fuga fiebat. VI. Klé. Iunii. ut docet Ouidius.

DE ROBIGALIBVS

Ille cuius testimonio neq; me hercule inuitus toties utor Pompeius festus auctor est Robigalia diem fuisse festum. VII. Klen. Maias quo Rubigo deo: qué putabãt robiginẽ; auertere: sacrificabãt. Sed & M. Varro idem significat ita scribens Robigalia a Robigo deo festa ẽm segetes. Deo huic sacrificabat ne rubigo segetem occuparet. Alibi quoq; idem Robigũ tradit unũ esse ex. XII. deis Consentibus agricolarũq; ducibus: quo ꝓpitio fruges & arbores robigo non corrũpit. Itaq; Robigo ferię Robigalia. A. Gellius Rubigi meminit dei quẽ placari oporteat ut mala a frugibus natis amoueantur. Ouidius etsi non nominat Robigalia tñ describit inquiens Aprili mense flammi nem rubiginis auertẽdæ causa. in Robiginis deæ templo focis thure uinoq; elatis ouem & canem mactasse. q tñ prius deam ita ꝓcatus fuerit Aspera rubigo parcas cerealibus herbis Et tremat in summa leue cacumen humo. Tu sata syderibus cæli nutrita secundi Crescere dum fiant falcibus apta senas. Vis tua non leuis est. quę tu frumenta notasti Mœstus ĩ amissis illa colonus habet. Nec uenti tantum Cereri nocuere nec hymbres Nec sic marmoreo pallet adusta gelu. Quantũ; si culmos Titan incalfacit udos. Tũc locus est iræ diua timenda tuæ. Parce precor scabrasq; manus a messibus aufer Ne ue noce cultis. posse nocere sat

est. Ne teneras segetes sed durum amplectere ferrum. Ex iis uerbis satis superq; satis patere arbitror Robiginem siue Rubiginem, utrũq; n. dicitur esse tum deam tum uitiũ quo Culmi pereũt. ut Seruii honorati uerbis utar Maronis illud interpretãtis ut mala culmos Esset robigo segnisq; horreret in aruis.

DE SATVRNALIBVS

DE SATVRNALIBVS Varro ita scribit Saturnalia a Saturno dicta. qd eo die feriæ eius. Macrobius multis & sparsim Saturnalia describit: quę paucis vnũ in locum nos ita congessimus. Saturno in Italia mortuo Ianus cuius ara simul sacra instituit Saturnalia nominata. Alii a sociis Herculis q ab ispania in Latio remanserunt. Alii a Pelasgis q venere in Latium suis a sedibus pulsi Saturnalia instituta fuisse tradunt. Lucius Accius in græcia hoc solenne incœpisse ait Cronia nuncupata. Sunt q Rome primũ regnante Tullo Hostilio cœpisse scribant uno tantũ die hoc est. XIIII. Klen. Ianuarii celebrata. Sed postea in triduum duobus a Cæsare adiectis propagata. Inde in septimum diem extẽta addita Sigillarium celebritate: quę dies eos feriatos tãtũ facit esse nõ festos omneis. Sane bellũ Saturnalibus sumere nefas habitũ. Pœnas a nocente exigere piaculare fuit. Seruis summa licentia permittebat. Cum dominis discumbebant. qd Saturno regnante nõdum quisq̃ seruitio uel libertate discriminabat. hęc ex Macrobio. Domitius Caldarin⁹ Martialis illud

enarrans Qui uenit botulus medio de tpe brumæ Saturni septem uenerat ante dies tradit Saturnalia primū uno deinde tribus celebrata diebus, postea cum mittenda munera essent in septem creuisse. Sed ex quo numero quinq; tantū festi haberentur, ut hoc sit Macrobii illud a nobis supra relatum celebritatem Sigillarium facere dies illos septem; Saturnalium feriatos esse non festos omnes. hinc est quod alibi Martialis quinq; dies Saturnalibus præbet Omnia misisti mihi Saturnalibus Vmber Munera, contulerant quę tibi quinq; dies, & alibi de Flagris Ludite lasciui sed tantum ludite serui. Hęc signata mihi quinq; diebus erūt. Idem At iam Saturni quinq; fuere dies. De Saturnalium ritu poeta idem cum alibi tum in eo epigrammate aliqua Synthesibus dum gaudet eques dominusq; senatus Dūq; decent nostrum pilea sumpta Iouem. Nec timet ædilem moto spectare fritillo Cum uideat gelidos iaz ppe uerna lacus Diuitis alternas & pauperis accipe sortes Præmia conuiuæ det sua qsq; suo. Et quamq̄ de Saturnalium origine ea quę ex Macrobio diximus sufficere poterant tamen & illud addemus quod scribit Liuius. A. Sempronio & M. Minutio consulibus ædem Saturno dedicatam. & Saturnalia instituta fuisse.

DE SIGILLARIBVS

SIGILLARIA non sunt munera quę Saturnalibus mittebantur ut qdam credunt. sed celebritas addita Saturnalibus ut paulo ante in Saturnaliū

enarratione s͠m Macrobii sententiam demõstrauimus. Munera.n. Sigillaritia sicut a Saturnalib⁹ saturnalitia nominant͡. Spartian⁹ saturnalitia & sigillaritia frequẽter amicis inopinantibus misit Hadrianus imperator: & ab iis libẽter accæpit: & alia inuicem dedit. Verum ad sigillaria ut redeamus parua illis simulachra diebus fingebant͡ ac uenalia parabant͡ quę homines pro suis capitibus in sacellu3 Ditis aræ Saturni cohærens ab Hercule qdem docti offerebant. Olim.n. cũ Ditem ac Saturnum humanis capitibus placarent Herculem ferũt cu3 Gerionis pecore per Italiam reuertẽtem suasisse illis ut faustis sacrificiis infausta mutarent. inferentes Diti non hominum capita sed oscilla ad humana3 effigiem arte simulata. ut scribit Macrobius. Oscilla ẽt q̃cũq3 illa fuerint suspendebant͡ Baccho teste Vergilio in georg.

DE SECVLARIBVS LVDIS

SECVLARES ludi (ut est apud Festũ) a Romanis fiebant post centũ annos. qm̃ seculum in centum extendi annos existimabant. eorꝫ origo Valerio maximo auctore a Valesio Sabino fuit. nigris hostiis Diti & Proserpinæ immolatis. positisq3 lectisterniis tribus ꝯtinuis noctibus. q̃a totidem sibi filii periculo liberati fuerant in Tarenti Martii campi loco. vnde Tarentini appellati dicente Ausonio Gallo Trina tarentino celebrata trinoctia ludo. M. Varro ex libris Sibyllinis eos ludos habuisse origine3 tradit. qd Roma cũ multis portentis uexaret͡ q̃ndecemuiri eos adire iussi

renunciauerunt ut Diti ac Proserpinæ ludi Taréntini in Campo martio fierent tribus noctibus & hostiæ furuæ immolarent. Ad hanc ex libris Sybillinis renunciationé arbitor illud Oratii in secularí carmine referendum Date quæ præcamur Tempore sacro. Quod Sybillini monuere uersus. Citati modo auctores Varro & Valerius nõ nisi de noctibus & Dite ac Proserpina meminerunt. Forsitan prius nocte deinde factum ut totidem dieb⁹ celebrarent. aut qa nox ut prior diem ducit. nec solũ Diti atq; Proserpinæ sed aliis fierent. neq; modo in Campo martio uerum etiam in Capitolio. Vt enim Acron ait Centesimodecimo anno in Capitolio a pueris & puellis impuberib⁹ cantabat. Et Oratius seculare carmen scribens principium sumpsit ab Apolline & Diana Phœbe siluarũq; potens Diana. qa ipsum in honore Solis habebat & Lunæ. Sed de hoꝝ ludoꝝ ritu multa & copiose & eleganter: quem legas: in Miscellaneis Angelus Policianus. Quod autem Acron dixit pauloante centesimo undecimo anno cani solitu; sequitur Oratium: qui ait Certus undenos decies per annos Orbis ut cantus referatq; ludos Terdie claro totiesq; grata Nocte frequentes. Nam qdam: ut est Pompeius festus: centesimo tantum anno factum id produnt. Primus uti ex Valerio diximus ludoꝝ Tarentinoꝝ fundamenta iecit Valesius. huius exemplũ Valerius publicola primus consul sequutus ludos seculares fecit: quos ꝑmos fuisse Policiano placet scribenti ex Zozimi sententia, secũdos postea factos anno trecentesimo & secundo quinquagesimo

post Romam ꝑditam. Mox tertios & item quar-tos Cõsulum temporibus quos ille omnes citet. Quintos a Cæsare Augusto instauratos. Sexto a Claudio factos q̃si anticipatos ab Augusto neq; legitimo tempori reseruatos. Septimos a Domi-tiano editos computata tempoꝝ ratione ad an-num non quo Claudius proxime sed quo Augu-stus olim ediderat. Vt hinc sit Martialis illud de matrona quę binis ludis Claudii scilicet ac Do-mitiani interfuerat Bis mea Romano spectata est uita Tarento. Octauos instauratos a Septimio Seuero. Post Seuerū deniq; Philippum Eusebio necnõ Eutropio auctoribus celebrasse millesimũ annum Romanæ urbis in Campo martio tribus diebus noctibusq; ingenti spectaculoꝝ apparatu.

DE SEMENTINIS FERIIS

SEMENTINAS esse ferias conceptiuas supra e Macrobii sententia diximus ubi de feriis sermo factus. eis addatur modo quod Varro tradit iis freme uerbis. Sementinæ feriæ dies is qui a Pon tificibus dictus. appellatus a semente q̃ sationis causa susceptæ. Ad hęc Festus Sementinæ inquit feriæ fuerunt institutę, quasi ex iis fruges grande-scere possint. Ouidius Sementinæ diem indictũ non statũ esse docet: vt Varro quoq; demonstrat: q celebraret Seminibus iactis est ubi foetus ager. Hoc tempore coronati stabant plenum ad præ-sepe iuuenci. Rusticus aratro suspenso requiem dabat. Pagum pagani lustrabant: Tellurem ac Cererem colentes frugum matres.

DE SEPTIMONTIO

Pompeius Festus. an putabas longius abiisse Sed quid agas ? a diuitibus mutuo petenda est pecunia trapezitis. Is igitur Festus hęc nobis de Septimontio legenda reliquit. Septimontiũ appellabant diem festum qđ in septem locis faciebant sacrificiũ Palatio: Velia: Fagutali: Saburra: Cerimalo: Celapio & Cespo. M. Varro ita meminit de Septimontio Septimontiũ dies nominatus ab iis septem montibus in quis sita urbs est. feriæ nõ populi sed montanorũ. Plutarchus scribit Septimontium diem festum apud Romanos fuisse quo Septimus collis urbi attributus est. & Roma Septicollis facta. quo qdem die uehiculis uti iunctis cautum fuisse scribit: ne urbem cuius festum agebat relinquerent. quasi q uoluerint eum diem precipue uenerari ac celebrari q pro Ciuitatis habitatione ageret. Suetonius Septimontialem hunc uocat diem sic ingens de Domitiano Congiariũ populo numorũ trecentorũ ter dedit. atq; inter spectacula munerũ largissimũ epulũ Septimontiali sacrorũ qdem die. Senatui Eqtiq; panariis, plebeis sportellis cũ obsonio distributis.

DE SERVORVM FESTO

Servorum dies festus existimat eidibus Augusti quod eo Seruius Tullus natus serua ædem Dianæ dicauerit in Auentino. cuius tutelæ sint cerui. a quarũ celeritate fugitiuos uocent seruos. auctor est Sextus Pompeius Festus. habebant er

go & serui suum festum, ne inuiderent ancillis. nam & eis festus fuit dies. de quo supra in A litera diximus.

DE SOLITAVRILIBVS

¶ SOLITAVRILIA hostiarum trium diuersi generis immolationem signant tauri arietis uerris. q̄ꝺ omnes solidi integriq; sint corporis. Solon enim oscorum lingua totū solidumq; significat. Vnde tela quędā soliferrea uocant. & homo bonarum artium solers. & quę nulla parte laxata cauaq; solida nominamus. Scribit hoc si nescis ille q a nobis in omni fere sacra celebritate citatur Pompeius Festus. De iis mētio fit sacris ab Asconio Pediano dum ait quod censores cōpleto qnquennio lustrabāt. & taurilia sacrificia de sue oue tauro faciebant. Solitaurilia Quintilianus inqt iam persuasum est esse ex sue oue & tauro. Et sane ita se habet sacrū q̃le apud Homerum quoq; est. Sed hęc nō tam ex trib⁹ quā ex particulis triū coeūt.

DE STVLTORVM FERIIS

¶ Quid si quę retulimus omnia quę ue sumus relaturi sacrificia stultoꝝ ferias uero nomine appellaueris? Sed aliqua ex nostris ēt merito sic uocentur. ut quę diuo Raynaldo: quem herniosis opem ferre autumant: in agro Tudertino feriæ celebrātur nunq̄ absq; tumultu nunq̄ fere sine hominis cæde ubi animi iuuenum & presertim rusticorum multo mero caluerint. Sed tu de feriis Stultorū

lege quę a nobis dicta fuerunt in Quirinalibus.

DE TAVRIIS LVDIS

¶ Tavrii appellabantur ludi in deorum Inferorum honorem facti. Videntur aūt hac de causa instituti. Regnante Tarquinio prisco cum magna in mulieres grauidas pestilentia incidisset quę facta fuerat ex carne diu uēdita populo taurorum. ob hoc Deis Inferis instituti & Taurii uocati sunt. Pompeius Festus ad syllabam immo ad literam hęc scribit. De ludis Tauriis Liuius meminit dicens per biduum factos eos causa religionis.

DE TERMINALIBVS

¶ M. Varro quo teste Lactantio nemo unq̄ doctior ne apud græcos qdem neq; apud Latinos uixit hęc de Terminalibus memoriæ tradidit. Terminalia quod is dies extremus anni cōstitutus. duodecimus. n. mensis fuit Februarius. & cū intercalatur inferiores quinq; dies duodecimo demuntur mense. hoc & Macrobius docet scribens Romanos non confecto februario sed post uigesimum & trigesimum diem intercalasse Terminalibus scilicet iam peractis. Apud Pompeium Festum hunc legebamus in modum Termino sacra faciebāt quod in eius tutela fines agrorum esse putabant. Deniq; Numa Pompilius statuit eum q terminum exarasset & ipsum & boues sacros esse. Terminus aūt quo loco colebatur sup eum foramen patebat in tecto. qđ nefas esse pu

tarent Terminum intra tectum cõsistere. hucusque Festus. De terminalibus dixit Oratius Vel agna festis cæsa Terminalibus. ibi Acron interps Terminaliorum diem scribit institutũ fuisse q per epularum festiuitatem Cæsis agnis fines seruari faceret. Ouidius Termino sacra fieri mense Februario docet ut eu3 duo diuersi domini de parte coronent Binaque serta illi binaque liba ferant. Erecta ara & ignem frugibus cum fauo iniectis necnon agno aut porcello mactato cum iis laudibus Tu populos urbesque & regna ingentia finis. Omnis erit sine te litigiosus ager. Nulla tibi ambitio est. nullo corrumperis auro. Legitima seruas credita rura fide. Si tu signasses olim Tyreatida terra3 Corpora non leto missa trecenta forent. Non foret Otryades congestis tectus in armis. O quantum patriæ sanguinis ille dedit. Quid noua cum fierent Capitolia? nempe deorum Cuncta Ioui cessit turba locumque dedit. Terminus (ut memorãt ueteres) inuentus in æde Restitit. & magno cum Ioue templa tenet. & reliqua. Scribit Augustinus (quod loco huic non sit alienum) a ueteribus fictum Ioui Terminum in Capitolio cædere noluisse: significantibus neminem Romanorum terminos cõmoturum. Idemque a Marte & Iuuentate factum. quod populus Romanus & eiusdẽ Iuuentus nemini locũ daturi essent quem tenerent. Plutarchus quęrit cur Terminum: cui Terminalia faciũt: deum putantes nihil ei animatũ sacrificant. Vbi notandũ Plutarchu3 loqui ſm Nume Pompilii institutionem. quæ postea seruata non fuit. unde Oratius in epodo uel agna festis cæsa Ter-

minalibus & Ouidius ea sacra describens ait
Spargitur & cæso cõmunis terminus agno.
Nec queritur lactens cum sibi porca datur.

DE THESMOPHORIIS

THESMOPHORIA tradente Seruio honorato Cereris sacra fuere dicta a Cerere: quę a Græcis Thesmophora hoc est legifera nominatur. siquidem θεσμὸς legem & φέρω fero significat. Ceres.n. leges inuenit. quod non solum poeta Ouidius q de Cerere loquens ait prima dedit leges & Vergilius qui propterea legiferam Cererem appellauit Sed Plinius quoq; testatus est. Seruius quem pauloante citaui leges a Cerere inuentas fictum esse ait quia ante inuentum frumentum a Cerere passim homines absq; lege uagabantur. quę feritas interruptas sit frumenti usu comperto postq̃ ex agrorum diuisione nata sunt iura. Aulus Gellius citat Aristophanem in Thesmophoriis cum mulieres cõueniunt ad sacra eleusina.i. ad Thesmophoria quę sunt sacra Cereris. uti ait. De sacris Cereris plura nos in Cerealibus.

DE THARGELIIS

THARGELIA erant dies festus Atheniensium Apollini & Dianæ cõsecratus mense Thargelione quo dei Apollo & Diana orti fuerũt tradente Laertio. Nomen eis ab Apollinis hoc est ui Solis datum ut Sudas est auctor. Nam θέρειν calefacere & γῆν Græci dicunt terram.

DE TRIETERICIS

Lactantius siue is Luctatius est Papinii interps ac Seruius Honoratus Trieterica fuisse scribunt Bacchi sacrificia quę exacto triennio celebrabantur, sicut Ioui olympiaci sacruʒ intermisso quinquennio. Latine Triennalia dici possunt, namq; τρὶς tres & ἔτος annum significat. Vnde Statius hoc demonstrans sacrificium ait Da paruę tuum trieteride multa Instaurare diem. Est. n. τριετηρὶς. i. trieteris triennium, ut satis constat. id Ouidius quoq; ostēdit tempus etiam signans quo fierent. Sic namq; ait Festa corymbiferi celebrabat græcia Bacchi Tertia quę solito tempore Bruma refert. De iis alibi Idem. Ibat ut æmonio referens trieterica Baccho. Ire solet fusis barbara turba comis. Sic & Vergilius Bacchatur qualis cōmotis excita sacris Thyas ubi audito stimulant trieterica Baccho Orgia. Eram Ouidii illud missum facturus nisi me tum carminis elegantia tum q̄ a loco imprimis ꝓuenit reuocasset. Profecto Ouidii carmen est Tempus erat q̄ sacra solent trieterica Bacchi Sythoniæ celebrare nurus. nox ꝯscia sacris. Nocte sonet Rhodope tinitib⁹ aeris acuti.

DE TROIA LVDO

Troia (ut docet Pompeius Festus) fuit lusus puerorum equestris quem primus Ascanius longam muris cum cingeret Albam Rettulit & priscos docuit celebrare Latinos Albani docuere suos. Hinc maxima porro Accepit Roma & pa

trium seruauit honorem. Troiaq; nunc pueri troianum dicitur agmen. ut ab Homero mantuano dictum fuit: quos ludos in patris funere Aeneas edidit describente. eum locum honoratus exponens ait ex Suetonii Tranquilli sententia ludum. Troiam uulgo Pyrrhicam appellari. eoq; ipso ludi originem expressam esse in libro de lusibus puerorũ. Dictator Cæsar uaria spectacula edidit. ex iis Troiam. quã lusit turma duplex maiorum minorumq; puerorum. ut Suetonius refert in eius uita.

✢ DE TVBILVSTRIIS ✢

TVBILVSTRIVM describturus cuius id potius uerbis agam q̃ M. Varronis antiqtatis & literarum parẽtis? Is enim de hoc die ita scribit Tubilustrium appellatur quod eo die in atrio sutorio sacrorum tubæ lustrantur. Sed neq; horum oblitus est Festus apud quem sic legatur. Tubilustria dies appellabantur in quibus agna tubas lustrabant. Hęc illa quę Naso Lustria uocat. Vulcano sacra. de quibus a nobis supra narratum fuit.

✢ DE VINALIBVS ✢

Inuenio apud Varronem libro secundo de lingua latina duo sacrificia Vinaliorum nomine appellata Vna Iouis altera Veneris cognomento rustica. De primis sic scribit Vinalia a vino. hic dies Iouis non Veneris. hu-

ſus rei cura non leuis in latio. nam aliquot lo-
cis vindemiæ a Sacerdotibuspublice fiebant.
Rome etiam nunc. nam flamen dialis auſpica-
tur vindemiam. & ut iuſſit vinum legere agna
Iouis facit: inter cuius exta cæſa & proiecta
flamen prorſus vinum legit. In tuſculanis ſa-
cris eſt ſcriptum vinum nouum ne uehatur in
urbem anteq̄ uinalia calentur. De ſecundis ſic
paulopoſt. Vinalia ruſtica dicuntur ante diem
XII. Klen. Septembris. quod tum Veneri de-
dicata ædes & horti eius tutelæ aſſignantur.
ac tum ſunt feriati olitores. De primis loqui
uidet Pompeius Feſtus dum ait Vinalia diem
feſtum habebant quo die uinum nouum Ioui
libabant. quod quidem uinum ex dolio ſa-
crificii cauſa demptum antequam guſtetur ut
alibi tradit & calpar appellabatur & feſtum.
De ſecundis Varro ipſe in primo de re ruſti-
ca libro dum ait ſi Mineruam & Venerem ue-
nerari quarum unius procuratio oleti. alte-
rius hortorum. quo nomine ruſtica uinalia
inſtituta. Plinius quoq; duo Vinalia memo-
rat: priora. IX. Klen. Martii deguſtandis uinis
inſtituta. Poſteriora quę agebantur ad. XIII.
Calen. Septembris. Ouidius una tantum de-
ſcribit quę menſe aprili celebrarentur tam Ve-
neri q̄ Ioui attributa quorum originem ſcribit
fuiſſe Turni vinum: quod Aeneas Veneri fi-
lius occiſo Mezentio cui uinum a Turno pro-
miſſum fuerat Ioui libauit. Quod autem Ve-
neri hortos Varro pauloante attribuit non id
fruſtra. nam & Næuius Pompeio feſto referen

te Venerem pro oleribus uti p pane Cererem & pro pisce Neptunum posuit dicens coquus edit Neptunum : Cererem : Venerem.

DE VERTVMNALIBVS

VERTMNALIA seu Vortumnalia uti veteres pronunciabant dicta sunt a Vertumno cuius feriæ erant octobri mēse. ut scribit Varro. Est autē Vertumnus tradente Acrone deus qui præest sensibus. ab eo quod uertat & mutet cogitationes humanas. Hic Rome multis in locis positus erat. In municipiis etiam eius simulachra cōsecrabantur quibus ambigui uultus erant prout dedisset eis habitum. ita ut in diuersas numinum facies uerteretur. hinc illud Oratianum Vertumnis : quotquot sunt : natus iniquis. de eo qui se regere ignoraret. Vertumni meminit Donatus Terentii interpres multis in locis. Apud poetam umbrum non dico Plautum sed Propertium Asisinatem Meum ut Plinii uocabulo utar conterraneum. & eorum qui elegos scribunt facile principem est elegia elegantissima in qua Vertumnus introducitur qui se tuscum dicit Volsiniis natum. habitare autem Rome ad forum Romanum. affertq; uarias sui nominis interpretationes. quas nostrum apud poetam te legere uolo. Festi codices habent Volturnalia Volturno deo sacra. Forsitan Vortumnalia & vortumno legendum. Quid si legas Voltumnalia ? Voltumnæ deæ sacra ? Voltumnam fuisse

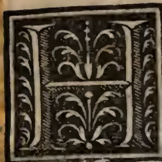
Vertumnus

deam Ethruriæ ad cuius phanum frequens Ethruſcorum concilium fuerit docet nos Liuius. Equidem Volturnum ſeu Vulturnum legi ſed quod urbem fluuiumq; ſignificet non autem deum.

DE VVLCANALIBVS

¶Nemo Varronē qui legerit ignorabit Vulcanalia a Vulcano dici, quod ei tum feriæ & quod eo die populus pro ſe in ignem animalia mittit. Is dies de menſe Auguſti erat a quo tempore Plinius iunior ſcribit Auunculum ſuum lucubrare.i.noctu ſtudere incepiſſe. Auguſto autem menſe Vulcanalia celebrata Plinius & Columella oſtendunt, ille dum ait fici cum Vulcanalibus tonuerit cadent. hic inquiens Auguſto circa Vulcanalia tertia Satio eſt. neq; obſtat quod luſtria Vulcani feſta.XIII.Calen. Iunias fieri ſcribat Ouidius. ſicuti & nos ſupra non tacuimus, quia alia illa erant. quod facile nobis conſtaret ſi Ouidium integrum haberemus.

FINIS.

ABES ALPHENE DE Deorum cognominibus & ſacris celebritatibus quod pollicitus fui. Sed age pauca etiam quę ueluti corollarium de antiquoruꝫ uictimis ſiue hoſtiis addidi legere haud te pigeat per dignam ſane rem cognitu. & deorum cognominibus ac ſacris celebritatibus meo quidem iudicio germanam.

DE HOSTIIS SEV VICTIMIS ANTIQVORVM.

HOSTIARVM ſeu victimarum tradēte Macrobio duo ſunt genera, namqꝫ hoſtias inter & uictimas haud facio differentiam. neqꝫ ignoro quid Seruius honoratus. neqꝫ me fugit quid Antonius Fanenſis Naſonis illud exponens dicat Victima quę cecidit dextra uictrice uocatur. Hoſtibus a domitis Hoſtia nomen habet. Sic enim lego domitis pro ſuperatis ſeu uictis. ut uetuſti codices habent. ibi Antonius differentiam inter duo hęc

Hoſtia.

Victima.

noĩa recitat Auli Gellii testimonio usus, quum apud Gellium talis nunq̃ differentia inueniat. Sed ut nostra ad ꝓpositũ recurrat oratio: unũ hostiaꝝ seu uictimaruꝫ genus erat, in quo dei uoluntas per exta disquirebat. alterum in quo solum animalia deo sacrabatur. ꝑpter qđ hæ hostiæ animales appellatę fuerunt. Vtrunq; genus Maro demonstrat, & quidem primum quando ait mactat lectas de more bidentes. & mox. pecudumq; reclusis Pectoribus inhians spirantia consulit exta. Alterum uero dum facit Entellum uictorem Eryci taurum mactare animam illud appellans propter quam retulimus causam. Hanc tibi Eryx meliorem animam pro morte Daretis Persoluo. Idem alibi Sanguine quærendi reditus, animaq; litandũ Argolica. Vltimi generis hostiæ quandoq; totæ comburebantur. & hoc holocaustum nomine rem demonstrante uocitabatur id Vergilius intellexit inquiens Tum Stygio regi nocturnas inchoat aras. Et solida imponit taurorum uiscera flammis. Idem Holocautoma a græcis nominantur. Dauid in Psalmis. τότε ἐυδοκήσεις θυσίαν δικαιοσύνης ἀναφορὰν καὶ ὁλοκαυτώματα τότε ἀνοίσουσιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν σου μόσχους. idest Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ oblationes & holocautoma. Tunc imponent super altare tuum uitulos. Seruius honoratus auctor est uictimas aut per similitudinem aut per contrarietatem immolari. per similitudinem dum Serenitati ac Zephyris albæ, Tempestati uero & Nocti ac Telluri nigræ daban-

Hostiarum genus.

Animales.

Holocaustum.

Holocautoma.

Victimę per similitudiné.

tur. Proserpinæ autem steriles quia ipsa virgo est quę nunq̃ pariat. Taurus & quidem candidus Neptuno, Apollini, Ioui, Iunoni, Palladi. hoc & Vergilius quoq; ostendit Taurum Neptuno taurum tibi pulcher Apollo Nigram Hyemi pecudem Zephyris felicibus albam. & alibi. Ipse atri uelleris agnã Aeneas matri Eumenidum magnęq; sorori Ense ferit. Sterilemq; tibi Proserpina uaccam. Iuuenalis. Niueam reginæ ducimus agnam. Par uellus dabitur pugnanti Gorgone maura. Sed procul extensum petulans quatit hostia funem Tarpeio seruata Ioui. Per contrarietatem uero ut sus Cereri. Caper Baccho. Capra Aesculapio salutis deo mactabat. Sus enim frugibus terram eruens. Caper vitibus rodendo nocet. Capra nũq̃ est sine febre. Ouidius. Prima putatur. Hostia sus meruisse mori, quia femina pando Eruerit rostro, spemq; interceperit anni. Vite Caper morsa Bacchi mactatus ad aras Dicitur ultoris. Idem Prima Ceres auidæ gauisa est sanguine porcæ Vlta suas merita cæde nocentis opes. & subdit. Rode Caper uitem. tamen hic cum stabis ad aras In tua quod spargi cornua possit erit. Verba fides sequitur. noxa tibi deditus hostis Spargitur effuso cornua Bacche mero. Idem bouis ouisq; morte enarrata infert. Placat equo Persis radiis hyperiona cinctum Ne detur celeri uictima tarda deo. Quæ semel est triplici ꝑ uirgine cæsa Dianæ Nunc quoq; pro nulla uirginitate cadit. Extra canum Triuiæ uidi libare Sabæos Et quicunq; tuas

Victimæ per contrarietatem.

accolit Aetne niues. Cæditur & rigido custodi ruris asello. Alibi eodem i libro Iano arietem Ioui agnam mactari tradit. Sic enim de Iano loquens ait ita rex placare sacrorum Numina lanigeræ coniuge debet ouis. De agna uero Idibus alba Ioui grandior agna cadit. Sue pregnante & farre Cererem & Tellurem placabāt ut apud eundem poetam est legere ita dicentem Placentur frugum matres Tellusq; Cerésq; Farre suo grauidæ uisceribusq; suis. Porphyrius in libris reponsorum Apollinis carmen refert quod Celestibus albas, Terrestibus & Inferis nigras bestias. Marinis uolatilia sed nigra mactanda canit. quoniam similibus similia gaudent. Nam ut ait cęlestia alba sunt. Terra naturaliter tenebrosa, maris aqua cerulea & mobilis. ut latius in libris flosculorum scripsimus. Preterea stabant victime ante aras solutæ. Siquidem piaculum est aliquid in sacrificio ligatum esse. vnde illud apud Vergilium uictasq; resoluit Sacrati capitis. & illud quoq; vnum exuta pedem, uinclisq; in ueste recincta. Nam q̄ ait Iuuenalis Sed ꝓcul extēsum petulans quatit hostia funem: ad tēpus ante sacrificium quo ligatæ erant refertur. Stabant & uictimis coronatæ, mola etiam salsa frontem conspersæ. Hinc vergilianus Sinon inq̄t mihi sacra parari Et salsæ fruges & circum tempora uictæ. Iuuenalis Vino spargi uictimas solitum fuisse demōstrat dicens Quippe ferox uitulus templis maturus & aræ Spargendusq; mero, De hoc & Vergilius liquore intellexit

Victimæ coronatæ.

Victimę Spargebantur.

Ipſa tenens dextra pateraʒ pulcherima Dido
Candentis uaccæ media inter cornua fundit.
Eſt & hoc inuenire uictimarum preſertim ma-
iorum cornua inaurari. ad quod illud Ouidii Victimarum
referatur indutaqʒ cornibus auro Victima uo- cornua
ta facit. & alibi blandis inductæ cornibus au- aurata.
rum Conciderant ictæ niuea ceruice iuuencæ.
Iuuenalis etiam propter hoc dixiſſe uidetur
frontemqʒ coruſcat de Iouis hoſtia loquens.
Item hoc quoqʒ memoriæ traditum eſt prima
hoſtia non litante alteram dein tertiam plures
ue adhiberi ſolitas donec litatum foret. Hinc Victimę
legimus Paulum Aemilium ſacrificantem non plures.
litaſſe uſqʒ ad uigeſimam hoſtiam, in. xx. uero
prima apparuiſſe ſigna uictoriam promitten-
tia. Has hoſtias auctas nominabāt. Apud Sue- Auctæ.
tonium Tranquillum ita legimus qd ad hanc
rem facit: Circa Peruſiam ſacrificio non litan
te quuʒ augeri hoſtias imperaſſet. Eædem Suc- Succidaneæ.
cidanæ dictæ ſunt auctore Gellio quaſi ſucce-
daneæ, quoniam ſi primis hoſtiis litatum nō
erat aliæ poſt eaſdem ductæ cædebantur. quę
quaſi prioribus iam cæſis luendi piaculi gra-
tia ſubdebantur & ſuccedebant. Eadem uerbi
ratione Præcidaneas quoqʒ hoſtias nomina- Precidanee.
runt, quę ante ſacrificia ſolennia pridie occi-
debantur ut Gellius idem tradit. vt uero Pom
peius Feſtus Precidanea erat quę ante alias
hoſtias cædebatur. Apud Mocrobium paulo
poſt ea quę ſupra retulimus de generibus ho-
ſtiarum mentio fit de hoſtiis Iniugibus. Eſſe

Iniuges autem iniuges hostias ait quę nunq̃ domitæ ac iugo subditæ sunt. De quibus Vergilius dicat Nunc grege de intacto Septem mactare iuuencos Præstiterit totidem lectas de more bidentes Apud eundem Macrobium inq̃ hostiæ eximiæ epitheto non poetico Sed nomine sacerdotali memorantur. Siquidem eximias hostias dictas ait quę ad sacrificium destinatæ eximantur de grege. Vel quod eximia specie quasi numinibus offerendæ eligantur. Has neq; Vergilius tacuit Quattuor eximios præstanti corpore tauros. Vbi quod eximuntur eximios, quod eliguntur præstanti corpore monstrauit. Ibidem Ambarualis hostia legitur quę rei diuinæ causa circum arua ducebatur ab iis qui pro frugibus faciebant. atq; ita nominabant ab ambidendis aruis. de qua poeta Idem intellexerit illo uersu Terq; nouas circum fęlix eat hostia fruges. Sextus Pompeius Festus tam de Ambarualibus q̃ de Amburbialibus meminit esseq; ait hostias amburbiales que circum terminos urbis Romæ ducebantur, ut circum arua ambaruales. Idem Cauiares quoq; hostias non omisit quod caue. i. pars hostiæ cauda tenus ducebatur: & ponebatur in sacrificio pro collegio Pontificum quoq; anno. Eodem in auctore sunt & hostiæ Agoniæ ab agẽdo dictę. Item hostię Prodigiæ q̃ consumunt. Vnde homines quoq; luxuriosi prodigi, quoniam prodigere consumere significat, Item Bidentes oues quod duos dentes

Margin notes: Eximiæ; Ambarualis.; Amburbiales.; Cauiares.; Agoniæ.; Prodigiæ.; Bidentes

longiores cæteris habeant quę Ambidentes etiam nominentur. Aulus Gellius & Nonius Marcellus Bidentes esse scribunt non oues solum sed omnes bimas hostias bidennes primo dictas litera immissa quasi biennes. tamen longo loquendi usu uocem corruptam esse. & ex bidennibus bidentes factum. Idem: quem paulo ante citaui: Pompeius Festus hostiam tradit ab hostiendo. i. feriendo dictam. cum Ouidius ab hostibus hostiæ nomen dederit, ut a nobis supra monstratum. Græci hostiam seu uictimam modo θυσίαν modo ἱερεῖον modo ἐναγισμόν modo σφαγην appellant. Ambidentes. Hostia unde. Hostiæ nomina græcis.

PETRI IACOBI MONTIFALCHII
VICTIMARVM
FINIS.

PERVSIE IN AEDIBVS HIERONYMI
FRANCISCI CHARTVLARII
AVGVSTO MENSE
M.IIID.XXVIII
ANNO IVBILEI.
SVB CLEMEN. VII. PONTI. MAX.

REGESTRVM

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z

OMNES SVNT DVERNI

❧ FRANCISCVS SEPTIMIVS ❧
TVDERS. IACOBO
❧

Ingeniũ: cum pallas amet: cũ Cypria: Formaꝫ.
Cum: tangat Charites Gratia sola deas
Cũ, Cęĩ, Venerẽ: chrarites: Hic clauseris. Hinc ẽ
Ingenium: Libris: Gratia: Forma: tuis.

NOBILI ADOLESCENTVLO PLACITO
LAVRENTII DE NOBILIBVS
ANCAIANI SPOLETINO
CONSANGVINEO
SVO
PAVLVS STRONCONIVS.

Multa licet ſuperis dent cognomina: tandem
Vnus habet. Totum qui fecit omne deus.

De cognominibus
Deoꝝ et Deaꝝ

De cognominibus
Deoꝝ et Deaꝝ

Index

Index

